

Anton Purho

**INFORMAATIOVAIKUTTAMINEN OSANA EDUS-
KUNNAN PUHEENVUOROJA VUOSINA 2000 – 2022**

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
INFORMAATIOTEKNOLOGIAN TIEDEKUNTA
2024

TIIVISTELMÄ

Purho, Anton

Informaatiovaikuttaminen osana eduskunnan puheenvuoroja vuosina 2000–2022

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2024, 69 s.

Turvallisuus- ja strateginen analyysi. Pro gradu -tutkielma

Ohjaaja: Häkkinen, Teemu

Tässä Pro gradu -tutkielmassa tarkasteltiin Suomen eduskunnan täysistuntopuheenvuorojen kautta informaatiovaikuttamisen ilmiötä. Tarkoituksena oli selvittää kuinka kansanedustajat ymmärtävät informaatiovaikuttamisen ja kuinka he ovat tuoneet käsityksiään esille eduskunnassa. Tutkielmassa perehdyttiin informaatiovaikuttamisen ilmiöön sekä poliittiseen puheeseen eduskunnassa. Informaatiovaikuttaminen käsitteenä havaittiin tutkielmassa monitulkintaiseksi, ja siihen liittyviä käsitteitä on useita. Tutkielma toteutettiin laadullisin menetelmin aineistolähtöisellä tutkimusotteella. Tutkielman tulosten analyysissä käytettiin diskurssianalyysejä. Aineistona olivat eduskunnan täysistuntopuheenvuorot vuosien 2000–2022 ajalta. Aineisto rajattiin pelkästään informaatiovaikuttamista käsitteleviin puheenvuoroihin. Aineistoksi valittujen puheenvuorojen sisältö teemoitettiin ja jaettiin kategorioihin. Tuloksia käsiteltiin diskurssien, niiden välisten suhteiden, puolueiden sekä informaatiovaikuttamisen ilmiön kautta. Tutkielman tulosten perusteella voidaan todeta, että ymmärrys informaatiovaikuttamisesta on lisääntynyt 2010-luvulta alkaen. Aineistossa informaatiovaikuttamista käytettiin terminä ensimmäisen kerran vuonna 2016. Tämän jälkeen informaatiovaikuttaminen on vakiintunut osaksi ulko- ja turvallisuuspoliittista keskustelua. Tuloksissa havaittiin kansanedustajien korostavan sivistyksen, koulutuksen ja lukutaidon merkitystä informaatiovaikuttamiselta suojautumiseen. Informaatiovaikuttamisen nähtiin muuttuneen yhteiskunnalliseksi ongelmaksi erityisesti sosiaalisen median aikakaudella. Kansanedustajat kokivat, että väärän tiedon tunnistaminen on muuttunut teknologisen kehittymisen myötä yhä haasteellisemmaksi. Edustajien puheenvuoroissa informaatiovaikuttamista korostettiin yhteiskunnan turvallisuutta ja demokratiaa uhkaavana ilmiönä, jonka puolustaminen vaatii toimia valtion johdolta, viranomaisilta, kansalaisyhteiskunnalta sekä yksittäisiltä kansalaisilta.

Asiasanat: informaatiovaikuttaminen, eduskunta, diskurssianalyysi

ABSTRACT

Purho, Anton

Information influence as part of Finnish parliamentary speeches from 2000 to 2022

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2024, 69 pp.

Security and Strategic Analysis. Master's Thesis

Supervisor: Häkkinen, Teemu

This Master's thesis studied the phenomenon of information influence through the Finnish parliamentary speeches. The aim was to examine how members of parliament understand information influence and how they have presented their views in the Finnish parliament. The study focused on the phenomenon of information influence as well as political speech in parliament. In the thesis, the concept of information influence was found to be ambiguous, with several related concepts. The research was conducted using qualitative methods with a data-driven research approach. The material consisted of the plenary speeches of the parliament from 2000–2022. The data was limited to speeches addressing information influence. The research method was discourse analysis. The content of the selected speeches was thematically categorized and divided into categories. The results were discussed through discourses, the relationships between discourses, political parties, and the phenomenon of information influence. Based on the results of the study, it can be stated that the understanding of information influence has increased since the 2010s. The term "information influence" was used in a plenary speech for the first time in 2016. Since then, information influence has become an established part of foreign and security policy discussions. The results indicated that members of parliament emphasized the importance of education, media literacy, and knowledge as a means of protection against information influence. Information influence was seen as having become a societal problem, especially in the era of social media. Members of parliament felt that recognizing false information has become increasingly challenging with technological development. In their speeches, information influence was highlighted as a phenomenon that threatens internal security and democracy, and defending against information influence requires action from the government, authorities, civil society, and individual citizens.

Keywords: information influence, Finnish parliament, discourse analysis

KUVIOT

KUVIO 1 Diskurssianalyysin tasot	33
KUVIO 2 Puheenvuorot puolueittain lukumäärinä	39
KUVIO 3 Uhkadiskurssi vuosittain lukumäärinä	40
KUVIO 4 Uhkadiskurssi puolueittain	45
KUVIO 5 Sivistysdiskurssi vuosittain lukumäärinä	46
KUVIO 6 Sivistysdiskurssi puolueittain	49
KUVIO 7 Puolustusdiskurssi vuosittain lukumäärinä	50
KUVIO 8 Puolustusdiskurssi puolueittain	56
KUVIO 9 Diskurssit puolueittain	57

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

KUVIOT

1	JOHDANTO.....	6
1.1	Aiempi tutkimus.....	8
1.2	Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset.....	11
1.3	Aineistonkerääminen.....	12
2	INFORMAATIOVAIKUTTAMINEN.....	14
2.1	Informaatioympäristö.....	14
2.2	Informaatiovaikuttamisen käsite valtionhallinnon näkökulmasta....	16
2.3	Informaatiovaikuttaminen käsitteenä tutkimuksissa.....	18
2.4	Yhteenveto.....	20
3	SUOMALAINEN EDUSKUNTA.....	23
3.1	Edustus.....	24
3.2	Valta.....	26
3.3	Puheet.....	27
3.4	Yhteenveto.....	29
4	METODOLOGIA.....	31
4.1	Diskurssianalyysi.....	31
4.2	Diskurssi.....	34
4.3	Aineiston analyysi.....	35
4.4	Tutkimuksen arviointi.....	36
5	TULOKSET.....	38
5.1	Uhkadiskurssi.....	39
5.2	Sivistysdiskurssi.....	46
5.3	Puolustusdiskurssi.....	50
5.4	Informaatiovaikuttaminen puolueiden näkökulmasta.....	56
5.5	Diskurssien väliset suhteet.....	62
5.6	Tulosten tulkinta ja pohdinta.....	64
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	67
	LÄHTEET.....	70

1 JOHDANTO

Vihollisen propaganda tunkeutuu kaikkialle, sillä on omat asiamiehensä ja se käyttää hyväkseen ihmisten heikkouksia. Radion välityksellä se pyrkii jokaiseen kotiin heikentämään siten kansan puolustustahtoa ja puolustuskykyä. Rintamillekin se ilmestyy. Kaiuttimet selvittävät vihollisen puolelta niitä näkökohtia, joiden vihollinen arvelee heikentävän taistelevien moraalia ja valmistavan vastarinnan murtumista. Lentolehtiset, julisteet, kuvat y.m. pyrkivät samaan päämäärään. Näitä taistelukeinoja vastaan on vain yksi ase, järjestetty tiedoitustoiminta, joka osoittaa vihollisen väitteiden ontouden ja keinojen kavaluuden, mutta joka toimii myös aktiivisesti vihollista vastaan. (Jukka Rangell, 1941)

Ote pääministeri Johan Rangellin puheenvuorosta vuoden 1941 valtiopäiviltä kuvastaa vihamielistä propagandaa. Toisen maailmansodan aikaan valheellista tietoa jaettiin radion välityksellä, lentolehtisinä ja kuvina. Keinot ovat osin muuttuneet ja moninaistuneet, mutta vaikuttaminen informaatiolla kuvien ja tekstien kautta on pysynyt. Informaatiovaikuttaminen on noussut keskeiseksi turvallisuuspoliittiseksi ilmiöksi etenkin 2010-luvulla. Suomen valtionhallinnossa informaatiovaikuttaminen on määritelty seuraavasti: ”kohteelle haitallinen toiminta, jossa informaatiota tuottamalla, muokkaamalla tai sen saatavuutta rajoittamalla pyritään vaikuttamaan kohteen käsityksiin tai toimintaan.” (Sanastokeskus, 2022).

Informaatiovaikuttaminen on esiintynyt sanana useissa suomalaisissa valtionhallinnon julkaisuissa vuodesta 2018 alkaen (Sanastokeskus, 2022; Sanastokeskus TSK, 2018; Sisäministeriö, 2019, 2023; Valtioneuvoston kanslia, 2019). Vihamieliseen informaatiovaikuttamiseen liittyy käsitteinä disinformaatio, propaganda ja informaatiiosodankäynti. Informaatiiosodankäynti (information warfare) on vakiintunut termiksi englanninkielisessä tutkimuksessa. (Sanastokeskus, 2022.)

Ilmiötä on tarkasteltu tutkimuksissa eri näkökulmista, ja termistö on laajentunut tutkimuksen myötä. Tutkimus on laajentunut perinteisen sodankäynnin toimintaympäristön lisäksi osaksi laajempaa käsitystä informaatioympäristöstä. Tutkimuksissa ilmiötä on kutsuttu muun muassa informaatiovaikuttamiseksi (Mustonen-Ollila, Lehto & Heikkonen, 2020), informaatiiosodankäynniksi

(Flyktman, 2017; Puurunen, 2024), informaatiokampanjoiksi (NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2014), disinformaatioksi ja propagandaksi (Pynnöniemi & Rácz, 2016).

Informaationsodankäynnistä on alettu puhua 1980–1990-luvuilta alkaen, kun se korvasi termin psykologiset operaatiot. Informaationsodankäynnin tavoitteena on hallita informaatiota paremmin kuin vastustaja. Informaationsodankäynti termin rinnalle nousi informaatio-operaatiot 1990-luvun puolivälissä. (Sirén, 2011, s. 204) Tutkimuksissa 2000-luvun vaihteessa puhuttiin informaatio-operaatioista sekä informaationsodankäynnistä sekä niille alisteisista psykologisista operaatioista ja propagandasta (Huhtinen, 2002; Rantapelkonen, 2002). Tutkimuksissa käsiteltiin niin Kosovon sota, syyskuun 11. päivän terrori-isku, Afganistanin sota kuin Tšetšenian toista sota (Flyktman, 2017). Vuodesta 2014 alkaen kiinnostusta on herättänyt etenkin Venäjän sota Ukrainassa (NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2014; Virta, Huhtinen, Rantapelkonen & Hirvelä, 2014).

Informaatiovaikuttamisen käsite on noussut tutkimuksissa erityisesti 2010-luvun lopulta alkaen (Häkkinen & Grahn, 2024; Morin, 2021; Mustonen-Ollila ym., 2020; Pamment, Nothhaft, Agardh-Twetman & Fjällhed, 2018; Saressalo & Huhtinen, 2022). Samalla kun tutkimuksissa on alettu puhua informaatiovaikuttamisesta, myös tutkimuskohteet ovat laajentuneet sotilaallisen toimintaympäristön ulkopuolelle.

Vihamielisestä informaatiovaikuttamisesta on tullut digitalisoituneessa yhteiskunnassa merkittävä tekijä, kun pohditaan yksilöiden osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun ja vaikuttamiseen (Häkkinen & Grahn, 2024). Vihamielinen informaatiovaikuttaminen pyrkii haastamaan yhteiskunnan toimintaa vaikuttamalla sen jäseniin. Suomalainen yhteiskunta on tunnistanut vihamielisen informaatiovaikuttamisen riskiksi yhteiskunnan elintärkeille toiminnolle (Sisäministeriö, 2023). Informaatioympäristön riskit kohdistuvat yleiseen mielihyvään, ihmisten käyttäytymiseen sekä päätöksentekijöihin. (Sisäministeriö, 2023, s. 32.)

Perinteisten medioiden kuten television ja sanomalehtien rinnalle on noussut joukko uusia keskustelualustoja ja sosiaalisen median palveluja. Palvelut mahdollistavat viestien välittämisen hyvinkin reaaliaikaisesti ja tarvittaessa myös anonyymisti. Nykyisin useissa sosiaalisen median palveluissa voi jakaa tietoa nimimerkin takaa, mikä mahdollistaa disinformaation levittämisen ilman viestijän tunnistamista. Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen on haaste yhteiskunnan demokraattiselle ja avoimelle informaatioympäristölle. (Svetoka, 2016, ss. 5–8.)

Koulutus, kulttuuri ja yhteiskunnan arvot muokkaavat käsityksiämme salitusta keskustelusta. Uudenlaiset keskustelualustat, foorumit ja sosiaalinen media ovat muokanneet yhteiskunnan informaatioympäristöä sekä luoneet haasteen yksilöille tunnistaa valheellinen, vääristetty tai muokattu informaatio oikeasta ja alkuperäisestä. (Svetoka, 2016.)

Tässä tutkimuksessa pyritään tuomaan esille informaatiovaikuttamiseen liittyviä merkityksiä Suomen poliittisen päätöksen teon ytimessä ja näin

pohtimaan informaatiovaikuttamiseen liittyvää ymmärrystä kotimaisessa kontekstissa. Eduskunnassa tehdään päätöksiä, jotka vaikuttavat kaikkien suomalaisten tulevaisuuteen, minkä takia päätöksen taustalla olevia asioiden ymmärtäminen on tärkeää. Eduskunnan puheenvuorot myös heijastelevat tapahtumia, muutoksia sekä kehityskulkuja, joita yhteiskunnassa tapahtuu. Eduskunnan puheenvuoroissa käsitellään yhteiskunnan kannalta keskeisimpiä sekä ajankohtaisimpia ilmiöitä. Siten eduskunnan puheiden kautta voidaan ymmärtää, mitkä ilmiöt ovat olleet ajansaatossa yhteiskunnallisesti keskiössä. (Ristilä & Elo, 2023) Suomalaisessa parlamentarismissa lakiesitykset valmistellaan valiokunnissa, jolloin täysistuntopuheenvuorot edustavat nimenomaisesti puolueiden ja kansanedustajien kantaa asiaan. Puheenvuorossa tuodaan esille ilmiöt ja näkökulmat, joita puolue tai edustaja haluaa korostaa. (Pekonen, 2011) Tässä tutkimuksessa tarkastellaan eduskunnan täysistunnossa pidettyjä puheenvuoroja 2000-luvulta. Aineistoa tarkastellaan diskurssianalyttisen tutkimusmenetelmän avulla. Aineiston analyysissä pyritään tulkitsemaan informaatiovaikuttamiselle annettuja merkityksiä.

1.1 Aiempi tutkimus

Informaatiovaikuttaminen tuodaan julkisessa keskustelussa yhä useammin esille. Termi liitetään sosiaaliseen mediaan, valtiolliseen vaikuttamiseen ja hybridiopeeraatioihin. Informaatiovaikuttaminen on vakiintunut käyttöön suomenkielisessä keskustelussa, vaikka termin englanninkielinen vastine ”information influence” ei ole vakiintunut samassa merkityksessä (Flyktman, 2017, s. 29). Kuitenkin mielipiteisiin vaikuttamisen taustalla on käsitteenä propaganda. Propagandaa voidaan pitää käsitteellisesti vanhempana sanana kuin informaatioidankäynti tai informaatiovaikuttaminen. Harold Lasswell on tutkinut propagandan käsitettä jo 1920-luvulla (Lasswell, 1927). Käsitteenä propagandan historia kuitenkin on sitäkin kauempana. Propagandalla tarkoitettiin alun perin mainostamista tai sanoman levittämistä, mutta viimeistään maailmansotien aikaan termiin alettiin liittää valheellisuus. (Sirén, 2011, s. 201.)

Propagandan tarkoituksena on ollut vaikuttaa kollektiivisiin asenteisiin hyödyntäen kulttuurisesti merkittäviä symboleja, joko ilmaisemalla yleisesti hyväksytyjä arvoja tai muokkaamalla niitä palvelemaan tiettyä poliittista agenda (Lasswell, 1927). Christian Mull ja Matthew Wallin (2013) toteavat, että propagandalle on olemassa useita määritelmiä. Propagandaan liittyy ideoiden, faktojen ja väitteiden levittäminen omien tavoitteiden edistämiseksi tai vastustajien mahdollisuuksien heikentämiseksi. Propaganda voidaankin ymmärtää yksipuolisen ja valikoidun tiedon jakamiseksi tietyn tavoitteen tukena. (Mull & Wallin, 2013.) Länsimaisessa ja erityisesti suomalaisessa tutkimuksessa keskitytään Venäjän vaikuttamiseen korostuneesti. Keir Giles (2015) tuo artikkelissaan esille, kuinka Venäjä pyrkii kohdistamaan propagandansa erikseen Venäjällä hallitsemalla informaatioympäristöä perinteisen median kautta ja toisaalta tuomaan esille Venäjän narratiivia Venäjän ulkopuolelle (Giles, 2015).

Vaikka propaganda on käsitteenä vanha, se ymmärretään edelleen osana informaatiotosodankäynnin tutkimusta. Jouni Flyktman (2019) käsittelee tutkimuksessaan informaatiotosodankäynnin käsitettä ja toteaa sen rinnastuvan etenkin suomalaisessa tutkimuksessa informaatiovaikuttamisen sekä propagandan käsitteeseen. Flyktman tutki informaatiotosodankäyntiin liittyviä käsitteitä ja muodosti niiden kautta viitekehysten tutkimukselleen. Tutkimuksessa selvitettiin Yhdysvaltojen ja Venäjän informaatiotosodankäyntiä perehtymällä doktriineihin sekä tapaustutkimuksena Krimin ja Syyrian operaatioihin liittyen. Flyktman nosti tutkimuksessaan esille useita ilmiöön liittyviä käsitteitä ja tarkasteli niiden suhteita informaatiotosodankäyntiin. Informaatiotosodankäynnin ydin voitaisiin teoreettisen tarkastelun perusteella todeta olevan vastustajan päätöksentekoon, käsityksiin ja käyttäytymiseen vaikuttaminen. Vaikuttamisen kohteena voi olla Flyktmanin mukaan oman valtion väestö. (Flyktman, 2017, ss. 44–46.) Venäläisessä tutkimuksessa informaatiotosodankäynti jaetaan yleisesti informaatiopsykologiseen ja informaatiotekniseen aseeseen. Katri Pynnöniemi (2019) on tutkinut venäläistä informaatiopsykologista vaikuttamista osana Venäjän turvallisuusstrategiaa. Artikkelin mukaan venäläisessä ajattelussa informaatiotosodankäynti ymmärretään jatkuvana vaikuttamisena riippumatta yleisöstä. (Pynnöniemi, 2019.)

Viimeisimpiä julkaisuja ilmiöstä on Mari Puurunen (2024) raportti, jossa tarkastellaan informaatiotosodankäyntiä venäläisessä sotatieteellisessä keskustelussa. Raportissa venäläistä informaatiotosodankäyntiä käsitellään sen päämäärien, resurssien ja keinojen kautta. Tutkimuksessa tuodaan esille, kuinka informaatiotosodankäynnin keinoin pyritään tukemaan Venäjän valtiollisia pyrkimyksiä. Informaatiotosodankäynti on venäläisestä näkökulmasta tarkastellen jatkuvaa suurvaltatakkampailua. (Puurunen, 2024.)

Ulkopoliittisen instituutin tutkimusraportissa on selvitetty, kuinka Venäjä hyödynsi strategisen tason harhauttamista Krimin valloituksessa 16.3.2014 sekä muissa keskeisissä valloitukseen liittyvissä tapahtumissa vuonna 2014. Tutkimuksessa tarkasteltiin, kuinka Venäjä käyttää disinformaatiota eli tarkoituksellisesti väärää tietoa ja propagandaa rakentaessaan kansallisia narratiivejaan. Tutkimuksessa avattiin kuinka Neuvostoliiton vaikutukset näkyvät vielä nykyisin venäläisissä informaatio-operaatioissa. Vaikuttamisen kohteina ovat niin venäläiset yleisöt kuin kansainvälisetkin kohteet. (Pynnöniemi & Rácz, 2016.)

Venäläistä informaatiopsykologista sodankäyntiä käsittelevässä opinnäytetyössään Eemeli Mässeli (2022) tutki, miten Suomessa varaudutaan informaatiovaikuttamiseen. Mässeli havaitsi, että Suomen varautuminen perustuu kokonaisuuturvallisuuden malliin, jossa useat viranomaiset toimivat yhteistyössä. Tutkimuksen mukaan vaikuttamiselta ei voi täysin suojautua, vaan keskeisenä tavoitteena toiminnassa on kyky sietää sen vaikutuksia. Suomen varautumisen kehityskohteeksi nostettiin tutkimuksessa selkeän vastuuviranomaisen puute. (Mässeli, 2022, s. 63.) Myös Viron näkökulmaa on tarkasteltu Venäjän informaatiotosodankäynnin suhteen; Viljar Veebel, Illimar Ploom ja Vladimir Sazonov ovat selvittäneet Viron vastatoimia Venäjän informaatio-operaatioihin (Veebel, Ploom & Sazonov, 2022).

Samuel Siljanen (2023) analysoi diplomityössään valtionjohdon viestintää Venäjältä Suomeen vuonna 2016 suuntautuneen muuttoliikkeen yhteydessä. Tutkimuksen mukaan muuttoliikettä kehystettiin osaksi Venäjän harjoittamaa hybridisodankäyntiä tai -vaikuttamista. Valtion johdon viestintä määriteltiin strategiseksi viestinnäksi, johon kuuluu osana informaatiovaikuttaminen kohdeyleisöön. (Siljanen, 2023, ss. 1–2, 111.)

Venäläisen informaatio- ja hybridisodankäynnin lisäksi tutkimuksissa on käsitelty informaatioympäristön erityispiirteitä. Erja Mustonen-Ollila, Martti Lehto ja Jukka Heikkonen (2020) tutkimus keskittyi informaatiovaikuttamisen tarkasteluun yhteiskunnan informaatioympäristössä. Tutkimuksen käsitteellinen kehys muodostui kuuden kategorian ympärille. Kategorioiksi tunnistettiin informaatiovaikuttaminen, informaatio-operaatiot, kyberoperaatiot, psykologiset operaatiot, kineettiset operaatiot ja harhauttaminen. Tuloksena tunnistettiin 13 ylemmän tason abstraktiota, jotka kuvastavat temaattisten kategorioiden suhteita ja informaatiovaikuttamisen erityispiirteitä. Esimerkkinä erityispiirteistä on, että informaatiovaikuttamisen tai informaatio-operaatioiden alkuhetki, tavoitteet tai kohteet ovat erittäin vaikeita tunnistaa. (Mustonen-Ollila ym., 2020, ss. 70, 81.)

Julkishallinnon ja eduskunnan kontekstissa vihamielistä informaatiovaikuttamista ovat tutkineet Teemu Häkkinen ja Hilikka Grahn (2024). He tarkastelivat, miten suomalaiset poliitikot ja viranomaiset hahmottavat yksilön käyttäytymisen informaatiovaikuttamisen kontekstissa. Tutkimuksen aineistona oli eduskuntapuheiden, lainsäädäntöasiakirjojen sekä valtionhallinnon asiakirjojen sisältöjä. Tutkimuksen aineistonkeruu pohjautui aikaisempaan tutkimukseen hyödyntäen hakusanoina tunnettuja informaatiovaikuttamisen käsitteitä. (Häkkinen & Grahn, 2024.)

Suomalaista vaalivaikuttamista on tutkittu informaatiovaikuttamisen näkökulmasta vuoden 2019 Suomen eduskunta- ja EU-vaaleissa (Salloum, Takko, Peuhkuri, Kantola & Kivelä, 2019) sekä vuoden 2021 kuntavaaleissa (Xia, Gronow, Kukkonen, Hsuan & Kivelä, 2021). Molemmissa tutkimuksissa tutkittiin, kuinka bottien avulla vaikutettiin informaatioisisältöihin Twitter-palvelussa (nykyisin X-palvelu), joka on yhdysvaltalainen yhteisöpalvelu. Vuoden 2019 tutkimuksessa selvisi, että bottien välittämät twiitit eivät levinneet kovin laajalle yleisölle (Salloum ym., 2019, s. 15). Myöskään vuoden 2021 tutkimuksessa ei havaittu bottien avulla tapahtuvaa vaalivaikuttamista kuntavaaleihin liittyen (Xia ym., 2021, ss. 8–9).

Suuri osa aikaisemmasta tutkimuksesta on keskittynyt informaatio- ja hybridisodankäyntiin sekä informaatio-operaatioihin, mutta myös informaatiovaikuttamisen osalta tutkimustietoa on olemassa. Osa tutkimuksesta on keskittynyt ilmiön tarkasteluun sekä määrittelyyn ja osassa on tarkasteltu ilmiöön liittyviä tapauksia kuten vaalivaikuttamista tai valtiollista propagandaa. Informaatiovaikuttaminen näyttyy nykyisin aikaisemman tutkimuksen valossa varsin suomalaisena käsitteenä eikä se ole samassa merkityksessä käytössä englanninkielisessä aineistossa. Aikaisempi tutkimus rakentaa ymmärrystä informaatiovaikuttamisen ja siihen liittyvien ilmiöiden luonteesta, keinoista sekä ilmentää kuinka

informaatiovaikuttaminen on ollut pitkään osana suurvaltakamppailua. Tutkimukset ilmentävät, että informaatioympäristön merkitys yhteiskunnassa on laajentunut ja muuttunut.

1.2 Tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella, minkälaisia merkityksiä informaatiovaikuttamiselle on annettu eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa 2000–2022. Informaatio on noussut keskeiseksi vaikuttamisvälineeksi 2000-luvulla. Suomen lähialueella erityisesti Venäjä on käyttänyt informaatiota aseena, ja pyrkinyt vaikuttamaan länsimaisten demokratioiden päätöksentekoon (Puurunen, 2024; Pynnöniemi & Rácz, 2016).

Aikaisemmassa tutkimuksessa ei ole tarkasteltu nimenomaisesti kansanedustajien näkemyksiä informaatiovaikuttamisen ilmiöstä. Tutkimuksessa tarkastellaan kansanedustajien näkemyksiä täysistuntopuheiden kautta niiden julkisuuden ja puheisiin liittyvien tavoitteiden takia. Täysistuntopuheenvuoroissa kansanedustajat pääsevät kertomaan kansalle ajatuksiaan keskeisistä poliittisista ilmiöistä (Pekonen, 2011), minkä takia niiden kautta voidaan tarkastella kuinka poliittiset päätöksen tekijät ymmärtävät informaatiovaikuttamisen. Perustuslain mukaan eduskunta on suomalaisen yhteiskunnan keskiössä, kun tarkastellaan lainsäädäntöä ja yhteiskunnallista päätöksentekoa.

Tutkimusaineisto koostuu Suomen eduskunnassa 2000–2022 käydyistä täysistuntopuheenvuoroista, joissa on käsitelty informaatiovaikuttamisen ilmiötä. Aineistona on tekstimuodossa olevat täysistuntopuheenvuorot. Eduskunnan puheenvuorot kerätään hyödyntäen Parlamenttisampo-tietokantaa (<https://parlamenttisampo.fi>). Tietokantaan on koostettu täysistuntojen pöytäkirjat sekä niihin sisältyvät puheenvuorot valtiopäiviltä eduskunnan perustamisesta alkaen, eli vuodesta 1907. Tietokannasta on mahdollista hakea puheita vuoden 2022 alkupuolelle asti. Tietokannasta voi hakea eduskunnassa käsiteltyjä aiheita erilaisin hakuehdoin (Hyvönen ym., 2021). Keskeisenä lähteenä hakuehtojen määrittelyssä on aikaisempi tutkimuskirjallisuus sekä suomalaisissa selonteoissa ja oppaissa käytetty terminologia. Aineistonkerääminen käsitellään tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Päätutkimuskysymys on, miten informaatiovaikuttamisesta on puhuttu eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa 2000-luvulla, ja minkälaisia tarkoituksia puheenvuoroilla on ollut? Päätutkimuskysymykseen vastataan alatutkimuskysymysten avulla:

1. Mitä informaatiovaikuttamisesta sanotaan ja miten?
2. Minkälaisia erilaisia diskursseja informaatiovaikuttamiseen liittyy?
3. Miten diskurssit ja niiden väliset suhteet rakentuvat?
4. Mitä informaatiovaikuttaminen on suomalaisessa kontekstissa?

1.3 Aineistonkerääminen

Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa aineiston rajaaminen ja laajuus määräytyvät tutkimustehtävän perusteella (Juhila & Suoninen, 2016, ss. 452–455). Tutkimuksen aineisto kerättiin valmiina olevasta aineistosta. Aineisto rajattiin eduskunnan täysistuntopuheenvuoroihin 2000-luvulla, koska juuri 2000-luvun vaihteessa suomalainen informaationsodankäynnin tutkimus yleistyi. Syyskuun 11. päivän terrori-iskut, Kosovon sota ja Afganistanin sota sai aikaan uutta tutkimusta, jossa keskityttiin psykologisiin operaatioihin sekä propagandaan (Flyktman, 2017, s. 2). Toisaalta Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa informaationsodankäynti termiä käytettiin ensimmäisen kerran vuonna 1997 (Valtioneuvosto, 1997), minkä takia on tarpeen tarkastella myös 2000-luvun alun termistöä, jotta voidaan ymmärtää informaatiovaikuttamisen käsitteen taustoja. 2000-luvun vaihteessa kylmän sodan jälkeen ajatukset sotilaallisesta uhasta jäivät taka-alalle, sekä samalla käsitykset yhteiskunnan turvallisuudesta alkoivat laajeta perinteisten uhkakuvien ulkopuolelle (Raitasalo, 2008, s. 117). Informaation merkitys turvallisuudelle on korostunut 2000-luvulla, mikä näkyy esimerkiksi venäläisissä strategisissa ohjausasiakirjoissa (Puurunen, 2024, s. 11).

Jotta aineisto on tutkimustehtävän mukainen, aineisto kerätään hyödynnäen informaatiovaikuttamisen ilmiöön liittyvää terminologiaa. Koska jo aikaisemman tutkimuksen perusteella voidaan todeta ilmiöön liittyvän terminologian olevan hajallaan, hyödynnetään ilmiöön liittyviä termejä hyvin laveasti. Tutkimustehtävän kannalta on keskeistä hakea laajalla otannalla ilmiöön liittyvää terminologiaa, sillä tarkoituksena on käsitellä informaatiovaikuttamisen ilmiötä yhteiskunnallisen tason ilmiönä. Käsitteet on valittu aikaisemman tutkimuksen perusteella. Käsitteiksi tässä tutkimuksessa on valittu:

- Informaatiovaikuttaminen¹
- Informaationsodankäynti²
- Informaatio-operaatio³
- Informaatioympäristö⁴
- Hybridivaikuttaminen⁵
- Hybridioperaatio⁶
- Hybridisodankäynti⁷
- Propaganda⁸

¹ (ks. esim. Flyktman, 2017; Morin, 2021; Pamment ym., 2018; Saressalo & Huhtinen, 2022)

² (ks. esim. Flyktman, 2017; Häkkinen & Grahn, 2024; Puurunen, 2024; Veebel ym., 2022)

³ (ks. esim. Mustonen-Ollila ym., 2020; Newlin ym., 2020; Savage, 2017)

⁴ (ks. esim. Mustonen-Ollila ym., 2020)

⁵ (ks. esim. Siljanen, 2023)

⁶ (ks. esim. Saressalo & Huhtinen, 2018; Siljanen, 2023)

⁷ (ks. esim. Giles, 2015; Svetoka, 2016)

⁸ (ks. esim. Huhtinen, 2002; Lasswell, 1927; Mull & Wallin, 2013)

- Disinformaatio⁹
- Misinformaatio¹⁰

Haut tehtiin Parlamenttisampo (<https://parlamenttisampo.fi/fi>) verkkosivuston kautta osiossa "Puheenvuorot 1907-" ja haut rajattiin valtiopäivien aineistoon vuosien 2000 ja 2022 välillä. Haussa käytettiin seuraavia hakusanoja (infovaikut*), (informaatiovaikut*), (hybridivai*), (hybridioper*), (hybridiso*), (disinfor*), (misinfor*), ("informaatio-"), (informaatio-osod*), propaganda ja (informaatioymp*). Jokainen haku tehtiin erikseen. Erilliset aineistot tuotiin tiedostoina tietokoneelle, jossa aineistot yhdistettiin. Tämän jälkeen hakujen päällekkäiset tulokset poistettiin. Yhteensä puheenvuoroja oli yhdistämisen jälkeen 1281 kappaletta. Kaksoiskappaleet poistettuina aineistoon jäi puheenvuoroja 1170 kappaletta.

⁹ (ks.esim. Flyktman, 2017)

¹⁰ (ks.esim. Häkkinen & Grahn, 2024)

2 INFORMAATIOVAIKUTTAMINEN

Informaatiovaikuttaminen ja informaatioympäristö ovat esillä usein yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tässä luvussa käsitellään näitä keskeisiä käsitteitä ja niiden suhdetta lähikäsitteisiinsä. Tarkoituksena on rakentaa ymmärrys informaatiovaikuttamisen ilmiöstä ja siihen liittyvistä merkityksistä tutkimuksen aineiston analyysiä varten. Toisena tavoitteena on tunnistaa informaatiovaikuttamiseen liittyviä lähikäsitteitä aineistonkeräämistä varten ja sitä kautta mahdollistaa aineistolähtöinen analyysi.

Luku rakentuu informaatioympäristön kautta informaatiovaikuttamisen ilmiöön. Lähteinä on käytetty valtiovallinnon asiakirjoja sekä tieteellisiä artikkeleita ja tutkimusta informaatiovaikuttamisen ilmiöstä.

2.1 Informaatioympäristö

Informaatioympäristö on kokonaisuus, jossa yksilöt jakavat ymmärrystään. Informaatioympäristön voidaan ajatella koostuvan eri ulottuvuuksista, näitä ulottuvuuksia erään näkökulman mukaan ovat kognition, informaation sekä fyysinen ulottuvuus. (U. S. Government Accountability Office, 2022; US Joint Publication 3-13, 2014.) Toisaalta voidaan ajatella, että informaatioympäristö koostuu toimijoista, vaikuttamisesta, vaikutuksesta ja näiden taustalla olevasta rakenteesta (Falkheimer & Heide, 2022, s. 6).

Ensimmäisen määritelmän mukainen fyysinen ulottuvuus sisältää konkreettisen maailman eli viestijät, viestilaitteet ja viestinnän mahdollistaman infrastruktuurin. Eli ulottuvuuteen kuuluvat muun muassa uutislehdet, kirjat, radiomastot, tietokoneet, puhelimet sekä ihmiset. Informaation ulottuvuuteen sisältyvät ne toimenpiteet, joilla pyritään vaikuttamaan informaatioon ja sen sisältöön. Toimenpiteet sisältävät keräämisen, käsittelyn, säilyttämisen, levittämisen sekä suojaamisen. Informaation ulottuvuuden toimenpiteet vaikuttavat informaation sisältöön ja sen kulkuun vaikuttajalta kohteelle. Kognition ulottuvuus käsittää ihmisten mielet ja ajatukset. Kaikki, jotka viestivät ja vastaanottavat viestejä,

reagoivat informaatioon tai toimivat vastaanotetun informaation perusteella, ovat osa kognition ulottuvuutta. Yksilöiden tai ryhmien tiedonkäsittelyyn, havainnointiin, harkintaan ja päätöksentekoon vaikuttavat monet tekijät esimerkiksi kulttuuri, koulutustaso, tunteet, kokemukset ja ideologiat. (U. S. Government Accountability Office, 2022; US Joint Publication 3-13, 2014.)

Falkheimerin ja Heiden (2022) mukaan informaatioympäristön vaikuttajat eli toimijat voivat olla yksilöitä (esimerkiksi sosiaalisen median vaikuttajat, poliitikot, työkaverit), organisoituneita sosiaalisia toimijoita (esimerkiksi yritykset, julkisorganisaatiot tai kansalaisjärjestöt) tai organisoitumattomia sosiaalisia tekijöitä (esimerkiksi julkiset mielipiteet). Informaatioympäristön kannalta toimijat pyrkivät vaikuttamaan informaatioon ja informaatiolla. Informaatiolla vaikuttamista voidaan tarkastella informaation jakamisen kanavien, motiivien, argumentaation, keskustelujen, dialogien, propagandan tai muiden keinojen kautta. Toimijoiden ja vaikuttamisen summana on vaikutus. Vaikuttaminen voi olla tahallista tai tahatonta. Vaikuttajan näkökulmasta vaikuttamisella voi olla positiivinen tai negatiivinen lopputulos. Lopputulokseen vaikuttavat monet taustalla olevat tekijät. Taustalla vaikuttaa rakenne, johon kuuluvat lait, asetukset, normit, etiikka, kulttuuri, sekä niin taloudelliset kuin kognitiiviset resurssit. Rakenne on taustalla oleva vaikutin, joka mahdollistaa, rajoittaa sekä estää toimijoiden vaikuttamisyrittämiä. Rakenne ei ole pysyvä vaan muuttuu ajassa. (Falkheimer & Heide, 2022, ss. 6-7.)

Suomessa kuten muissakin demokraattisissa yhteiskunnissa perusarvona on avoin yhteiskunnallinen keskustelu, erilaiset mielipiteet ja vapaus ilmaista omia mielipiteitä. Terveeseen yhteiskunnalliseen keskusteluun kuuluvat myös informaatiolla vaikuttamisen pyrkimykset sekä avoin debatti. Poliittinen keskustelu saa avoimissa demokratioissa olla moniäänistä ja vapaata. Lehdistöllä, tutkijoilla ja ylipäätään kaikilla kansalaisilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun ja toisaalta myös paljastaa sekä korjata virheellistä tietoa sisältävää viestintää. (Valtioneuvoston kanslia, 2019.) Yksityisen sektorin ja siviilien aktiivinen osallistuminen valeutisten oikaisemiseen sekä informaatio-operaatioiden toteuttamiseen on vahvistanut Ukrainan informaatiopuolustusta Venäjän vihamielistä vaikuttamista vastaan (Saari, 2024, s. 153).

Perinteistä mediaa kuten uutislähetysten sekä sanomalehtien sisältöjä ohjaa Suomessa lainsäädäntö ja eettiset ohjeet, minkä takia niiden kautta ei voida esimerkiksi johtaa lukijaa tietoisesti harhaan (Rydenfelt, 2023, s. 23). Virheellisen tiedon osalta sosiaalisen median ja perinteisen median toiminta on kriittistä, koska uutiset liikkuvat nopeasti ja osa sosiaalisen median viesteistä päätyy perinteiseen mediaan tarkastamattomana (Mustonen-Ollila ym., 2020, s. 82). Valeutiset leviävät sosiaalisen median palveluissa ja sosiaalisilla verkkosivustoilla kuten TikTokissa, Facebookissa, Redditissä, Snapchatissa ja WhatsAppissa hyvin nopeasti (Gupta, Dennehy, Parra, Mäntymäki & Dwivedi, 2023, s. 1).

Informaatioympäristössä tapahtuneet muutokset varsinkin infrastruktuurin osalta ovat nopeasti lisänneet mahdollisuuksia yhteiskunnalliseen keskusteluun. Viimeisen kymmenen vuoden aikana teknologinen kehittyminen on ollut nopeaa, mikä on mahdollistanut informaation välittämisen maailmanlaajuisesti.

Sosiaalisessa mediassa ja muutenkin internetin välityksellä tiedon jakaminen on parantunut jatkuvasti. Samalla raja median tuottajien ja yleisön välillä on hämärtynyt koska periaatteessa jokaisella on mahdollisuus luoda ja jakaa sisältöjä sekä samalla vaikuttaa yleisöönsä. Muutokset informaatioympäristössä ovat mahdollistaneet laajemman yhteiskunnallisen keskustelun, kun yhä useampi pääsee osallistumaan keskusteluun verkon välityksellä ja lähes reaaliajassa. Kuitenkin digitalisaation kehityksen ohessa sosiaalisen median palveluiden kehittyminen on lisännyt informaation polarisaatiota, kun algoritmien avulla tarjotaan samanmielisten ihmisten viestejä toisille. Fyysisen ulottuvuuden ratkaisuilla onkin ollut vaikutusta ihmisten ajatteluun, ideologioihin ja siten poliittisiin diskursseihin. (Seuri, Ikäheimo, Vihma & Hartikainen, 2021, ss. 104–107.)

Svetokan (2016) mukaan teknologisen kehityksen ja sosiaalisen median myötä vaikuttaminen on helpottunut, kun kuvaaminen, editointi sekä informaation jakaminen kuvien tai videoiden muodossa on nopeutunut ja on mahdollista reaaliajassa. Informaatiota on saatavilla riippumatta siitä, onko perinteiset mediat julkaisseet aiheesta mitään. Nykyisessä informaatioympäristössä korostuu informaation saatavuus, nopeus, anonymiteetti, suuri määrä jaettua informaatiota päivittäin ja maantieteellinen sitomattomuus. (Svetoka, 2016, s. 6.)

Yhteenvetona voidaan todeta, että informaatioympäristö on kompleksinen kokonaisuus, jossa ihmisten ajatukset, vuorovaikutus sekä monet viestinnän kanavat yhdistyvät. Kulttuuriset, yhteiskunnalliset ja eettiset normit vaikuttavat kuinka yksilöt ymmärtävät viestinnän ja kuinka se vaikuttaa. Myös koulutuksen, kasvatuksen ja kokemusten kautta jokaiselle muovautuu oma tapa ymmärtää informaatiota ja tulkita sitä.

2.2 Informaatiovaikuttamisen käsite valtionhallinnon näkökulmasta

Haitallista informaatiota voidaan ajatella olevan kolmenlaista: dis-, mis- ja malinformaatiota. Disinformaatiolla tarkoitetaan tarkoituksellisesti valheellista tai väärää tietoa. Misinformaatiota on väärä tai valheellinen tieto, jonka levittäjä luulee todenmukaiseksi. Malinformaatiolla tarkoitetaan todenmukaista tietoa, jonka levittämisen pyrkimyksenä on vahingoittaa kohdetta. Malinformaation levittämistä on esimerkiksi henkilötietojen luvaton jakaminen. (Sanastokeskus, 2022, s. 8.)

Informaatio vaikuttamiskeinona on tunnistettu vuoden 2015 Suomen kansallisessa riskiarviossa, silloin ilmiötä arvioitiin osana kybertoimintaympäristön riskejä ja Suomeen kohdistuvaa turvallisuuspoliittista kriisiä. Vuoden 2015 riskiarviossa puhuttiin informaatio-operaatioista sekä informaatio-osodankäynnistä. Vuoden 2015 riskiarviossa ei siis käytetty sanaa informaatiovaikuttaminen. (Sisäministeriö, 2016.) Kansallisessa riskiarviossa 2018 tunnistettiin informaatiovaikuttaminen omana riskinään. Informaatiovaikuttamisella nähtiin olevan välillinen muu haittava vaikutus kaikkiin yhteiskunnan elintärkeisiin toimintoihin

pois lukien henkiseen kriisinkestävyyteen, johon riskiarvion mukaan vaikutuksen arvioitiin olevan estävä tai vakavasti vaarantava. (Sisäministeriö, 2019.) Vuoden 2023 kansallisessa riskiarviossa informaatiovaikuttamisen uhkan arvioitiin olevan merkittävä kaikkia yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja vastaan. Arviossa on tunnistettu informaatioympäristön muutos ja teknologinen kehitys, jotka ovat lisänneet yhteiskunnan avoimuutta, sekä samalla muuttaneet uhkakuvia. (Sisäministeriö, 2023.)

Informaatiovaikuttamisen käsite on itsessään vakiintunut vasta 2010-luvulla, mutta Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa informaatiovaikuttamisen käsitteitä käytettiin vuonna 1997. Silloin tosin informaatiovaikuttamisen käsitteitä nähtiin johtamisjärjestelmäsodankäyntinä ja keskiössä oli informaatiovaikuttamisen turvaaminen tiedustelu-, johtamis- ja asejärjestelmien välillä. (Valtioneuvosto, 1997, s. 51.) Valtioneuvoston kanslian (2019) mukaan informaatiovaikuttaminen on järjestelmällistä toimintaa, jolla pyritään ”vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen, ihmisten käyttäytymiseen ja päätöksentekijöihin sekä sitä kautta yhteiskunnan toimintakykyyn.” Lisäksi oppaassa määritellään toiminnan luonne harhaanjohtavaksi, tahalliseksi ja häiritseväksi. Informaatiovaikuttaminen määritellään strategiseksi ja sen tarkoituksena on aiheuttaa kohteelle haittaa. Toimijoina voivat olla valtiot tai ei-valtiolliset toimijat. (Valtioneuvoston kanslia, 2019, s. 16.)

Kyberturvallisuuden sanastossa (2018) informaatiovaikuttaminen määritellään neutraaliksi. Määritelmän mukaisesti informaatiovaikuttaminen tarkoittaa toimintaa, ”jossa informaatiota tuottamalla, muokkaamalla tai sen saatavuutta rajoittamalla muutetaan kohteen käsityksiä tai toimintaa informaatio- ja mielipideympäristön kautta.” (Sanastokeskus TSK, 2018, s. 28.) Tarkennuksena määritelmässä on mainittu, että englanninkielisillä termeillä information warfare ja information war tarkoitetaan informaatiovaikuttamista, mutta Suomessa on haluttu tehdä ero sodankäynnin ja vaikuttamisen välille (Sanastokeskus TSK, 2018, s. 29). Informaatiovaikuttaminen on taas määritelty vihamieliseksi vaikuttamiseksi, joka kohdistuu päätöksentekoon, toimintakykyyn ja mielipiteisiin informaatioympäristön kautta. Lisäksi informaatiovaikuttamiseen kuuluu suojaus toisten vastaavilta vaikuttamisyrityksiltä. (Sanastokeskus TSK, 2018, s. 30.)

Vuonna 2022 julkaistussa informaatiovaikuttamisen käsitteitä julkaisussa informaatiovaikuttamisen määritelmää on tarkennettu. Keskeisenä erona vuoden 2018 määrittelyyn on, että informaatiovaikuttaminen on määritelty kohteelle haitalliseksi toiminnaksi. (Sanastokeskus, 2022, s. 8.)

Informaatiovaikuttaminen nähdään osana hybridivaikuttamisen keinovalikoimaa. Kokonaisturvallisuuden sanastossa hybridivaikuttaminen määritellään toiminnaksi, jossa yhdistetään erilaisia ja toisiaan täydentäviä keinoja sekä kohteen heikkouksia omien tavoitteiden saavuttamiseksi (Sanastokeskus TSK, 2017). Keinovalikoima hybridivaikuttamisessa on laaja kattaen mahdollisuudet taloudellisten, poliittisten tai sotilaallisten keinojen käyttöön. Keinoja voidaan hyödyntää samanaikaisesti tai toisiaan seuraavina. Koska keinovalikoima on laaja, myös sen tunnistaminen on hankalaa. (Sanastokeskus TSK, 2017, s. 46.)

Valtioneuvoston kanslian (2019) julkaiseman oppaan mukaisesti myös informaatiovaikuttaminen on keinovalikoimaltaan laajakokonaisuus. Keinojen avulla pyritään luomaan ja muokkaamaan strategista narratiivia. Strategiset narratiivit ovat informaatiovaikuttamisessa käytettyjä kertomuksia, joilla pyritään luomaan tietynlainen kuva tapahtumasta, asiasta, organisaatiosta, paikasta tai ryhmästä. Itsessään narratiivit voivat olla myönteisiä tai vihamielisiä. Strategisten narratiivien avulla voidaan rakentaa, kumota tai hämärtää yhtenäistä kertomusta. Narratiivien avulla voidaan puhutella suurta yleisöä, yksilöitä tai kohdennetusti ryhmiä. Viestien avulla pyritään puhuttelemaan kulloinkin valittua kohdetta. (Valtioneuvoston kanslia, 2019, ss. 21–22.)

Viestinnän keinoja tai tekniikoita voidaan käyttää informaatiovaikuttamisessa. Tekniikoita on useita ja niitä voidaan hyödyntää rinnakkain. Vastakkainasettelussa voidaan hyödyntää disinformaatiota ja harhaanjohtavia henkilöllisyyksiä. Sosiaalisessa mediassa voidaan esiintyä julkisuuden henkilönä ja jakaa samalla väärää tietoa seuraajille. Tavoitteena voi olla vahvistaa keskustelun polarisaatiota. Informaatiotulvan avulla voidaan hämärtää oikean ja disinformaation suhdetta niin, ettei kohdeyleisö pysty arvioimaan, mikä osa informaatiosta pitää paikkansa. (Valtioneuvoston kanslia, 2019, s. 35.)

2.3 Informaatiovaikuttaminen käsitteenä tutkimuksissa

Informaatiolla vaikuttamista tapahtuu jatkuvasti nyky-yhteiskunnassa. Käytännössä jokainen yksilö ja kaikki yhteisöt vaikuttavat informaatiolla viestiessään. Vaikuttaminen on ilmiönä neutraalia ja sen vaikutuksia voidaan arvioida subjektiivisesti omien tavoitteidemme, uskomuksiemme sekä kokemuksiemme kautta.

Flyktmanin (2017) tutkimuksessa informaatiovaikuttaminen, informaatiokampanja ja informaatiotosodankäynti nähdään keskenään vaihtoehtoisina käsitteinä. Informaatiovaikuttaminen nähdään lievempänä ilmaisuna, minkä takia käsitettä on käytetty suomalaisessa keskustelussa, kun valtiot eivät käy keskenään sotaa. Flyktmanin määrittelyn mukaisesti myös propaganda rinnastuu käsitteellisesti informaatiotosodankäyntiin. (Flyktman, 2017, ss. 45–46.)

Puurunen (2024) tuo tutkimuksessaan esille Suomen kontekstissa informaatiovaikuttamisen käsitteeseen liittyviä ongelmia. Ilmaisuna informaatiovaikuttaminen voidaan ymmärtää neutraalina, koska sanana se ei korosta vaikuttamisen vihamielisyyttä tai haitallisuutta. Tämä taas ongelmallista, koska Venäjän informaatiotosodankäynti tulisi ottaa vakavasti ja puhua siitä sen mukaisesti. (Puurunen, 2024, s. 26.) Puurunen käyttääkin Venäjän valtiollista vaikuttamista käsittelevässä raportissaan termiä informaatiotosodankäynti (Puurunen, 2024).

Sodassa informaatio-operaatioilla heikennetään vastustajan taistelutahtoa (Mustonen-Ollila ym., 2020, s. 80). Esimerkiksi Venäjä käyttää informaatiota hyödykseen myös omien kansalaistensa manipulointiin, kuten Puurunen tuo raportissaan esille. Ukrainan sodan kiihtymisen jälkeen Venäjän informaatiotosodankäynnissä käyttämä kieli on koventunut, kun samalla yhä harhaisempia väitteitä käytetään osana Putinin vallan vahvistamista. (Puurunen, 2024, s. 14.)

Mustonen-Ollila ym. (2020) määrittelevät informaatiovaikuttamisen tähtävään systemaattisesti vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen, ihmisten käyttäytymiseen ja päätöksentekoon sekä siten vaikuttamaan yhteiskunnan toimintoihin. Tutkimuksen mukaan vaikutuskeinoina ovat informaatio-operaatioiden kautta esimerkiksi väärin ja harhaanjohtavien tietojen levittäminen ja korostaminen. Vaikuttamisella pyritään saamaan kohde tekemään itselleen haitallisia päätöksiä. Toimijoina voi olla valtiollinen tai ei-valtiollinen toimija sekä eri organisaatiot. (Mustonen-Ollila ym., 2020, s. 70.)

Yhteiskunnan informaatioympäristöön liittyvään informaatiovaikuttamisen luonteeseen liittyy monia tasoja. Käynnissä olevaa informaatiovaikuttamista tai siihen liittyvää informaatio-operaatiota on vaikea havaita, sen kohdetta ja tavoitetta on vaikea tunnistaa. Informaatiovaikuttamisen useiden keinojen avulla voidaan kohdistaa vaikuttamista kohteeseen ilman, että kohde ymmärtää olevansa vaikuttamisen kohteena. Vaikka kohde tunnistaisi vaikutusyrityksen, vaikuttamisen taustalla olevia poliittisia tavoitteita tai vaikuttimia on silti haastava tunnistaa. Informaatioympäristöä ja päätöksentekoa heikennetään hyödyntämällä informaatiovaikuttamista. (Mustonen-Ollila ym., 2020.)

Informaatiovaikuttamisella ja informaatio-operaatioilla voidaan vaikuttaa myös oman yhteiskunnan kansalaisiin sekä vaikuttaa suoraan tai epäsuorasti informaatioympäristöön. Tavoitteena on muovata informaatioympäristöä niin, että yhteiskunta jakautuu itseään vastaan, jotta ulkoiset vaikuttajat pääsevät määräämään poliittisesta ja taloudellisesta suunnasta. Myös poliitikkojen välillä olevat suuret erot näkemyksissä voivat johtaa siihen, ettei ratkaisuun päästä. (Mustonen-Ollila ym., 2020, s. 82.) Poliittinen vaikuttaminen kuuluu yhteiskuntaan. Poliittisen vaikuttaminen on lähtökohtaisesti avointa ja julkista, jolloin kohde ymmärtää olevansa vaikuttamisen kohteena. Vihamielinen informaatiovaikuttaminen taas on usein peiteltyä toimintaa. (Flyktman, 2017, s. 45.)

Psykologisten operaatioiden ja vaikuttamisen tavoitteena on vaikuttaa kansalaisiin niin, että he antavat periksi psykologiselle paineelle. Psykologisella vaikuttamisella pystytään vaikuttamaan parhaiten heihin, joilla ei ole tarpeeksi tukea, kriittisyyttä ja maalaisjärkeä luottaa omaan tilannekuvaan ja ymmärrykseen asioista. Toimijat ovat piilossa toimiessaan informaatiovaikuttajina yhteiskunnan eri tasoilla tai sen ulkopuolella koordinoidessaan vaikuttamista ja operaatioita, joita toteutetaan useilla tasoilla ja joita kohdennetaan yhteiskunnan eri osiin. (Mustonen-Ollila ym., 2020, s. 82.)

Saressalo ja Huhtinen (2022) ovat määritelleet informaatiovaikuttamisen luonteeltaan neutraaliksi ilmaisuksi. Informaatiovaikuttaminen onkin heidän näkökulmastaan toimintaa, jossa informaation avulla saadaan aikaiseksi toivottuja vaikutuksia kohdeyleisössä. Informaatiovaikuttamisen avulla voidaan hyökätä tai puolustaa, ja pyrkiä heikentämään vastustajan moraalia tai nostattamaan omien joukkojen moraalia. Määrittelyssä on huomioitu, että määrittely negatiiviseksi, uhkaavaksi ja haitalliseksi aiheuttaisi päällekkäisyyttä informaatio-osodankäynnin käsitteen kanssa, jolloin myöskään yhteiskunnan kannalta positiivinen informaatiolla vaikuttaminen ei olisi informaatiovaikuttamista. (Saressalo &

Huhtinen, 2022, s. 42.) Informaatiovaikuttamista voidaan tehdä faktoihin perustuvalla tiedolla esimerkiksi kasvattamalla viestien määrää (Salloum ym., 2019).

Siljasen (2023) tutkimuksessa strategista viestintää määriteltiin valtion strategisen tason tavoitteelliseksi viestinnäksi ja informaatiovaikuttamiseksi. Strategisessa viestinnässä on määritelmän mukaan kyse mediajulkisuudessa tapahtuvasta merkityksenannosta ja valtakamppailusta kohdeyleisön vaikuttamiseksi sekä omien intressien ajamiseksi. (Siljanen, 2023, s. 23.)

Siljasen tutkimuksessa tarkasteltiin hybridivaikuttamista, johon myös informaatiovaikuttamisen nähdään liittyvän (Siljanen, 2023). Saressalon ja Huhtisen (2022) mukaan hybridivaikuttaminen on osaltaan hämärtänyt sodan ja rauhan välistä rajaa, koska siihen liittyy monialaisia vaikuttamiskeinoja, joista osaa voidaan hyödyntää rauhan aikana ilman sodan julistamista. Samalla nykyaikaisella taistelukentällä käytävät hybridioperaatiot hyödyntävät vaikeutta tunnistaa informaation ja disinformaation toisistaan. Tähän informaatioidankäyntiin tai vaikuttamiseen osallistuvat niin siviilit kuin puolisotilaalliset ryhmät, kuten on havaittu Ukrainassa. (Saressalo & Huhtinen, 2022, s. 441.)

Hybridivaikuttaminen sisältää perinteisten sodankäynnin keinojen lisäksi uusia keinoja, kuten puolisotilaallisia järjestöjä tai terrorismia, joita ei ole katsottu kuuluvan perinteiseen sodankäyntiin. Informaatiovaikuttaminen onkin vain yksi osa hybridivaikuttamisen keinovalikoimaa. (Svetoka, 2016, s. 9.) Esimerkiksi informaatiovaikuttamiseen liittyvillä kyberoperaatioilla voidaan kyseenalaistaa yhteiskunnan kyky selviytyä kriiseistä, joita kyberoperaatiot aiheuttavat (Mustonen-Ollila ym., 2020, s. 82).

Venäläisen näkökulman mukaan informaatioidankäynti sisältää informaatiopsykologisen- ja informaatioteknisensodankäynnin, joista jälkimmäistä kutsutaan länsimaissa kybersodankäynniksi (Puurunen, 2024, s. 22). Dominic Saaren (2024) mukaan informaatiovaikuttamisen ja psykologisen vaikuttamisen rinnalle on noussut tutkimuskentässä myös käsite kognitiivinen sodankäynti. Teknologinen kehityksen seurauksena vaikuttaminen kohdeyleisöön on nopeampaa ja helpompaa. Vaikuttamisen ollessa laaja-alaisempaa ei voida puhua pelkästään informaatiovaikuttamisesta tai psykologisesta sodankäynnistä. Kognitiivisella sodankäynnillä viitataan vaikuttamiseen, jolla pyritään muuttamaan yksilöiden ja yhteisöjen ajattelua, jolloin taistelukenttänä on ihmismieli. (Saari, 2024, s. 146.)

2.4 Yhteenveto

Luvussa on käsitelty informaatiovaikuttamista, informaatioympäristöä sekä niihin liittyvää käsitteistöä tutkimusten ja valtionhallinnon asiakirjojen osalta. Informaatiovaikuttamiselle ei ole löytynyt yhtä määritelmää tai käsitettä, joka olisi vakiintunut käytössä. Informaatiovaikuttaminen kuitenkin kaikissa määrittelyissä sisältää vuorovaikutuksellisuuden ominaisuuden ja kohteeseen vaikuttamisen tiedon tai informaation avulla.

Informaatiovaikuttaminen voidaan nähdä vihamielisenä ja haitallisena kuten se on valtionhallinnon uusimmissa julkaisuissa määritelty. Silloin informaatiovaikuttaminen lähentyy informaationsodankäynnin ja informaatiokampanjan käsitettä kuten Flyktman (2017) on tutkimuksessaan sen määritellyt. Tällöin informaatiovaikuttamisen ja informaationsodankäynnin erottaa se onko valtio sodassa vai ei.

Valtioneuvoston (2019) määritelmän mukaan informaatioympäristössä voi nykyään vaikuttaa useat eri toimijat erilaisin motiivein, mutta määrittelyssä on rajattu ulkopuolella positiivinen, neutraali sekä tahaton toiminta. Määritelmän mukaan viestinnän tulee olla strategista eli sen tulee sisältää tavoite, jotta se on informaatiovaikuttamista (Valtioneuvoston kanslia, 2019, s. 16). Puurunen (2024) näkee, että ulkopuolelta tuleva vaikuttaminen, kuten Venäjän informaationsodankäynnin vaikutukset, tulisi ottaa terminologisesti vakavasti. Suomessa vakiintunut termi informaatiovaikuttaminen ei vastaa Puurunen mukaan ilmiön vakavuuteen, vaan valtiollisen pahatahtoisen vaikuttamisen yhteydessä tulisi puhua enemmän vihamielisestä valtiollisesta informaatiovaikuttamisesta. (Puurunen, 2024, s. 26.)

Informaatiovaikuttaminen voidaan nähdä käsitteenä neutraalina kuten Saressalo ja Huhtinen (2022) ovat sen määritelleet. Tällöin informaatiovaikuttamiseen sisältyy hyökkäävien ja yhteiskuntaa uhkaavien toimien lisäksi yhteiskuntaa puolustavat ja yhteistä narratiivia rakentava toiminta. Informaatiovaikuttaminen nähdään informaationsodankäyntiä tai informaatio-operaatioita laajempänä kokonaisuutena ja siihen liittyy myös informaatiopuolustus. Informaatiovaikuttamista voitaisiin määrittelyssä tarkentaa, kun halutaan puhua yhteiskuntaa uhkaavasta toiminnasta kuten Puurunen (2024) toi tutkimuksessaan esille kutsumalla sitä vihamieliseksi valtiolliseksi informaatiovaikuttamiseksi. Toisaalta myös informaationsodankäynti termin käyttö olisi perusteltua, koska sodan ja rauhan rajapinta on hämärtynyt ja maat käyttävät samoja keinoja vaikuttaessaan yhteiskuntaan niin sodassa kuin rauhassa etenkin osana hybridivaikuttamista, kuten Saressalo ja Huhtinen (2018) toteavat.

Informaatiovaikuttamiseen kuuluu useita keinoja ja toteutustapoja. Informaatiovaikuttamista voidaan hyödyntää osana hybridivaikuttamista tai kyberoperaatioita. (Mustonen-Ollila ym., 2020; Saressalo & Huhtinen, 2022; Siljanen, 2023.) Keinot eivät määrittele onko kyseessä vihamielinen toiminta vai neutraali tai jopa positiivinen viestintä oman maan kansalaisille. Yhteiskunnan informaatioympäristö demokraattisissa ja avoimen keskustelukulttuurin maissa avaa mahdollisuuksia vihamieliseen informaatiovaikuttamiseen. Vaikuttaminen on usein vaikeasti tunnistettavaa ja läsnä erityisesti sosiaalisessa mediassa ja internetissä. Tutkimuksissa korostuu vaikuttaminen ihmismieleen ja päätöksentekoprosesseihin oli sitten kyse informaatiovaikuttamisesta, informaatiopsykologisesta, kognitiivisesta tai informaationsodankäynnistä. (Mustonen-Ollila ym., 2020; Puurunen, 2024; Pynnöniemi & Rácz, 2016; Saari, 2024.)

Tutkimuksen aineiston analyysivaiheessa määritellään informaatiovaikuttaminen aineistolähtöisesti. Teoreettisen tarkastelun perusteella on oletettavaa, että 2000-luvun alkupuolella olevasta aineistosta ei löydy termiä

informaatiovaikuttaminen vaan siihen liittyviä lähikäsitteitä kuten informaatio-sodankäynti, informaatiopsykologinen vaikuttaminen, informaatio-operaatiot ja propaganda. Informaatiovaikuttaminen käsitetäänkin laajasti koskemaan kaikkea informaatiolla vaikuttamista niin sodan, rauhan tai harmaan vaiheen aikana. Lähtökohtaletuksena on käsitteen neutraalius. Aineiston perusteella määritellään tarkemmin, minkälaisia merkityksiä informaatiovaikuttamiselle annetaan laajassa merkityksessään.

3 SUOMALAINEN EDUSKUNTA

Tutkimusaineisto koostuu eduskunnan täysistuntojen puheenvuoroista, joten tutkimuksen kannalta on keskeistä ymmärtää puheiden konteksti ja tavoitteet. Luvussa käsitellään edustamista, valtaa sekä suomalaisen täysistuntopuheen piirteitä.

Parlamentti on ollut Euroopassa vuosisatojen ajan keskeinen poliittinen toimielin, jossa eriävien mielipiteiden välistä debattia on käyty edustuksellisenä ja reiluna keskusteluna. Modernilla parlamentilla on oikeus tehdä suvereenia päätöksiä ilman muutoksenhaun oikeutta. Parlamentti voidaan nähdä rakentuvan keskustelun, edustuksen, vastuun ja suvereniteetin ydinkäsitteiden ympärille, mikä erottaa parlamentin muista vastaavista yleiskokouksista. (Ihalainen, Ilie & Palonen, 2016, s. 1.)

Suomi on tasavalta, jossa vaaleissa valitaan eduskunta, joka päättää maan asioista. Perustuslain mukaan eduskunnan tehtävä on valtiontaloudesta päättäminen sekä lakien säätäminen, joka tapahtuu eduskunnan täysistunnoissa. Lait säädetään hallituksen esityksestä, kansanedustajan aloitteesta tai 50 000 äänioikeutetun tekemän kansalaisaloitteen perusteella. Valta kuuluu edustuksen kautta kansalle. Vaaleissa voi äänestää Suomen kansalainen, joka viimeistään vaalipäivänä täyttää 18 vuotta. Eduskuntavaaleissa äänestetään suoraan haluttua ehdokasta. Vaalisalaisuuden takia vain äänestäjä itse tietää ketä on äänestänyt. Ensimmäiset eduskuntavaalit on järjestetty vuonna 1907. (Borg, 2014, ss. 39–41; Eduskunta, 2019.)

Eduskuntaan valitaan 200 kansanedustajaa neljän vuoden välein. Suomessa on 13 vaalipiiriä maakuntajaon mukaisesti. Vaalipiiri jaolla varmistetaan, että myös vähemmän asutuista maakunnista valitaan edustajat eduskuntaan. Vaalipiirissä asuvien kansalaisten lukumäärän suhde koko Suomen kansalaisten lukumäärään määrittää vaalipiiristä valittavien kansanedustajien määrän. (Eduskunta, ei pvm.) Poliittinen järjestelmä rakentuu Suomessa puolueiden varaan. Puolueet ovat määräävässä roolissa vaaleissa, edustuskunnassa sekä hallituksessa. (Raunio & Wiberg, 2014, s. 9.)

3.1 Edustus

Perustuslain mukainen ajatus kansanvaltaisuudessa toteutuu Suomessa edustuksellisuuden kautta. Eduskuntavaaleissa kansa valitsee edustajansa. Toisaalta vaaleissa ratkaistaan myös puolueiden väliset voimasuhteet, mikä vaikuttaa hallituksen muodostamiseen. Vaaleissa ei kuitenkaan ratkaista minkälaista politiikkaa eduskunta harjoittaa, vaan se riippuu vaalien jälkeisistä tapahtumista. (Pekonen, 2011, s. 11.)

Edustuksen ulottuvuudella viitataan parlamenttiin pysyvänä ja säännönmukaisesti koolle kutsuttavana edustuksena, joka toimii kansalaisten nimissä sekä valitaan väliajoin vapaissa ja oikeudenmukaisissa vaaleissa. Kansalaisten osallistuminen, äänioikeus ja vaalikelpoisuus, vaalien ja istuntojen tiheys, vapaiden ja oikeudenmukaisten vaalien järjestämistavat rakentavat parlamentaarisen edustuksen kehyksen. (Ihalainen ym., 2016, ss. 6–7.)

Edustajia voidaan tarkastella joko yksilöllisinä toimijoina tai osana yhteisöä. Yksilöllisellä näkökulmalla on vahvat juuret Yhdysvalloissa, jossa puolueet ovat näennäisesti heikompia toimijoita. Suomessa kansanedustajat nähdään osana yhteisön jäsenenä osana suurempaa ryhmää, yleensä puoluetta. Tällöin oletetaan edustajien toimivan osana puoluetta noudattaen puolueen ohjausta. Ajatellaan, että demokratia ei voisi toimia ilman puolueita. (Bengtsson, 2014, s. 67.) Puolueet yksinkertaistavat äänestäjien tekemää valintaa tuomalla edustajat puolueen kautta esille. Yhtenäinen puolue näyttäytyy vakaana toimijana äänestäjille. Suomalaiset puolueet ovat kansainvälisesti tarkasteltuina hyvin yhtenäisiä. (Bengtsson, 2014, ss. 67–68.)

Äänestäjät ratkaisevat vaaleissa, mikä puolue ja ohjelma ansaitsee luottamuksen. Äänestys ei kohdistu niinkään ehdokkaaseen henkilönä, vaan puolueeseen ja sen määrittelemään poliittiseen vaihtoehtoon. Vaalien jälkeen muodostetaan hallitus ja oppositio välinen jako. Puolueet pyrkivät ajamaan hallituksessa puolueohjelman mukaisia tavoitteita, jolloin edustaminen on erityisesti ryhmätoimintaa. Edustaja ei voi äänestää aina täysin omatuntonsa mukaan, vaan äänestyskäyttäytymistä ohjaa puolueen ja eduskuntaryhmien tekemät päätökset. Sitoutumista puolueeseen vahvistaa se, että edustajan valintaan on vaikuttanut puolueen linja ja puolueella on mahdollisuus myös evätä edustaja ulos ryhmästä tai häneltä voidaan viedä mahdollisuus päästä tärkeimpiin tehtäviin. (Pekonen, 2011, ss. 34–35.)

Edustajien roolia voidaan tarkastella eri kulmista. Kansalla on valinnut edustajat eduskuntavaaleissa, jolloin kansalla on myös odotuksia edustajia kohtaan. Tulevissa vaaleissa kansa valitsee jälleen edustajat. Menestyminen vaaleissa vaatii riittävää luottamusta kansalta. Edustaja ei kuitenkaan yksin pysty vaikuttamaan eduskunnan pelisääntöihin tai toimimaan kansantahdon mukaisesti. Eduskuntatyö vaatii yhteistyötä edustajien välillä. Puolueet ja eduskuntaryhmät vaikuttavat eduskunnan toimintaan merkittävästi. Hallitus-oppositio-jako

vaikuttaa puolueen kautta yksittäisten edustajien toimintaan. Yhdessä sovitut tavoitteet ja hallitusohjelma vaatii kompromisseja. Lisäksi kansanedustajat edustavat omaa maakuntaansa ja vaalipiiriään. Tietylnainen ristiriita roolien välillä on olemassa. Tilannetta voidaan tarkastella sen mukaan, tuleeko edustajan edustaa kansaa vai parlamentaarista ryhmää. Onko edustaja ansainnut luottamuksen vaaleissa toimiakseen suvereenisesti oman parhaan harkintakyvyn mukaan vai tuleeko edustajan pyrkiä ajattelemaan äänestäjien etua ja kuinka ottaa huomioon sekä puolue että valitsijat? Ristiriita rooleissa lienee pysyvä. (Dovi, 2018; Pekonen, 2011, ss. 22–23.)

Voidaan ajatella, että demokraattinen poliittinen edustaminen on myötimielistä suhtautumista edustettavien intressejä kohtaan. Edustajalla tulee olla vapaus käyttää harkinta- ja päätöksentekokykyään. Edustaja ei voi olla edustettavien lähettiläs, palvelija tai agentti, koska edustettavien intressit eivät ole useinkaan yhtenevät. Edustajien tulee kuitenkin olla valmiina perustelemaan ratkaisujaan edustettaville. Myös edustettavat voivat käyttää kuitenkin harkinta- ja päätösvaltaansa. Kansanedustajien tulee osoittaa toimissaan, että he ymmärtävät kansalaisten valvovan heidän toimiaan, sillä seuraavat vaalit ovat tulossa. Pidemmän päälle tilanne, jossa edustajan ja edustettavien intressit, käsitykset sekä odotukset eivät kohtaa, ei ole demokraattisessa edustamisessa kestävä. (Pekonen, 2011, ss. 27–31.)

Poliittinen edustaminen voidaan nähdä kaksi suuntaisena tienä, jossa kansa osallistuu edustajiensa valintaan, mutta myös edustajat valitsevat äänestäjensä kuvaamalla itsensä parhaaksi edustajaksi tietyistä näkökulmasta. Edustajien pitää pystyä perustelemaan äänestäjille, minkä takia he ovat paras vaihtoehto viemään eteenpäin poliittisia tavoitteita ja miten tavoitteet hyödyntävät äänestäjiä. Edustajat kuvaavat väitteiden avulla itseään, äänestäjiään sekä näiden kahden välisiä yhteyksiä vihjaamalla, että he ovat parhaita edustamaan äänestäjäkuntaa. (Saward, 2006, ss. 301–302; Severs & Dovi, 2018.)

Puolueiden, eduskuntaryhmien ja muiden eduskunnan sisäisten järjestelyjen suhde vaikuttaa kansanedustajan mahdollisuuteen toimia. Puoluedemokratia ja parlamentarismi ovat olleet edustuksellisen demokratian organisoinnin perinteiset tavat. (Pekonen, 2011, s. 32) Puolueilla on keskeinen rooli edustuksen toteutuksessa Suomessa. Puolueet tarjoavat vaaleissa äänestäjille varsin yhtäläisillä intresseillä olevan joukon vaihtoehtoja sekä valitsevat ehdokkaansa eduskuntavaaleihin. (Wiberg, 2014.)

Edustajien näennäinen itsenäisyys on kapeampaa puoluedemokratiassa kuin parlamentarismissa. Puoluedemokratiassa puolueet ovat keskeisessä roolissa. Puolueiden keskeinen tehtävä on tuoda erilaiset näkemykset, arvot, mielihiteet sekä valinnat osaksi poliittista järjestelmää. Puolueet esittelevät omia ohjelmiaan, joiden välillä äänestäjät tekevät ratkaisunsa vaaleissa. (Pekonen, 2011, s. 34.)

3.2 Valta

Parlamentin suvereenisuus on historiallisesti ollut ristiriidassa kuninkaallisten tai presidentin etuoikeuksien ja tuomioistuinten tulkintavallan kanssa parlamentin päätöksissä, kuten vallanjako-oppi oikeuttaa. Nykyisellään suvereniteettia haastavat myös ulkoparlamentaariset vaikuttajat kuten työmarkkinatahot ja erilaiset lobbaajat. Hallitus kantaa vastuun toimistaan parlamentille. Parlamentti valvoo hallituksen toimintaa ja voi äänestyksellään erottaa hallituksen. (Ihalainen ym., 2016, ss. 7–8.) Suomessa eduskunta on tällä hetkellä asemaltaan vahvempi kuin koskaan aikaisemmin, mikä johtuu 2000-luvulla voimaantulleista perustuslain muutoksista. Suomessa hallituksia voidaan pitää vahvoina, sillä vuodesta 1983 lähtien maata ovat lähinnä johtaneet enemmistöhallitukset. (Ruostetsaari, 2014, s. 91.)

Politiikka on toimintaa, jossa on kyse vaihtoehdoista, valinnoista ja moninaisista mielipiteistä, jotka ovat osa ihmisyyttä. Poliittisia päätöksiä tehdessä on aina olemassa toinenkin vaihtoehto. Vaihtoehtoehdot voivat olla keskenään ristiriitaisia ja niiden lopputulokset kiistanalaisia, mutta erilainen poliittinen päätös on kuitenkin aina mahdollinen. Toisella päätöksen tekijällä vaakakupissa painaa enemmän talous ja toisella ilmastonmuutos. Vaikka poliittisten päätösten suhteen tehdään harkintaa ja vertaillaan vaihtoehtoja, lopputulos voi olla kuitenkin päätöksestä riippumatta sama. Lopputulos voi olla odottamaton tai odotettu. (Wiesner, Haapala & Palonen, 2017, s. 7.)

Politiikka ymmärretään usein irrallisena kokonaisuutena ja siitä puhutaan politiikan kenttänä tai poliittisena toimintana, josta kansanedustaja tai ministeri voi lähteä. Ajatuksena politiikka olisi taloudesta, kulttuurista, laeista ja muista elämän osa-alueista irrallinen kokonaisuus, joka koostuu poliitikoista. Voidaan vedota poliittisten päättäjien vastuuseen ja valtaan kuin se olisi yksilön yläpuolinen erillinen voima. Kuitenkin politiikka on osana kaikkea toimintaa. Politiikka on päätöksentekoa muun muassa infrastruktuurihankkeista, koulutus uudistuksista ja sairaanhoidosta. Poliittisia päätöksiä tekevät ihmiset. (Palonen, 2022, s. 258; Wiesner ym., 2017, s. 6.)

Kansanedustajat voidaan lukea poliittiseen eliittiin siitä näkökulmasta, että heillä kaikilla on yksi ääni eduskunnan äänestyksissä. Kansanedustajat ovat usein myös merkittäviä vaikuttajia maakunnissa ja kunnissa. Erityisesti puhe- miehistöllä, valiokuntien puheenjohtajilla ja suuren valiokunnan jäsenillä, eduskuntaryhmien puheenjohtajilla sekä eduskuntaryhmien ryhmäsihteereillä on poliittisten avainasemien lisäksi usein merkittäviä luottamustehtäviä niin elinkeinoelämän kuin järjestöjen eliittiryhmissä. Näissä asemissa toimivilla on yhteiskunnallisesti merkittävät rooli, ja he pääsevät säännöllisesti osallistumaan yhteiskunnan toimintaan vaikuttaviin päätöksiin. (Ruostetsaari, 2014, ss. 92–93.) Poliittisilla päätöksillä vaikutetaan vahvasti koko yhteiskunnan suuntaan (Wiesner ym., 2017, s. 1).

Parlamentit voidaan jakaa keskusteleviin ja työskenteleviin instituutioihin. Suomen eduskunta lukeutuu jälkimmäisiin. Suomen eduskunnassa korostuu

tästä näkökulmasta valiokunnan työskentely. Keskustelemissa parlamenteissa täysistunnoilla on merkittävä asema hallituksen ja opposition vuoropuhelun kannalta. Keskustelevat parlamentit ovat myös vähemmän konsensushenkisiä kuin valiokuntakeskeiset parlamentit, joissa korostuu valiokuntien valta. Suomessa valiokunnilla on suuri valta lainsäädäntöön. (Raunio & Wiberg, 2014, s. 16.)

3.3 Puheet

Poliittisten keskustelujen, väittelyiden, debattien ja tekstien luonne on erilainen kuin akateemisten vastineidensa. Poliittisten debattien luonne on muuttuva, tavoitteellinen ja vaikutusvaltainen. (Wiesner ym., 2017, s. 1.) Poliittisessa debattissa korostuu omien näkemysten esilletuonti. Poliittisilla puheenvuoroilla perustellaan omia näkökulmia samalla nostamalla esille vastakkaisen näkökulman ongelmat. (Wiesner ym., 2017, s. 3.)

Keskustelun ulottuvuus viittaa parlamentin ominaispiirteeseen, joka perustuu keskustelemaan kokouksen peruseriaatteeseen. Parlamentaarisen muodon rakentuminen sisältäen vastakkaisen – ainakin eriävien – mielipiteiden ja kysymysten systemaattisen käsittelyn merkitsee uutta menettelyllistä ja institutionaalista innovaatiota, jota ei tunnettu muinaisilla ja keskiaikaisilla retoriikan foorumeilla. Parlamentissa kaikki edustajat istuvat samassa auditoriossa. Jokainen pidetty puheenvuoro on jäsenlty ja jokaisella annetulla äänellä haastetaan olemassa olevaa poliittista kokoonpanoa. Parlamentin äänestys on viimeinen neuvotteluprosessin osuus. (Ihalainen ym., 2016, s. 7.)

Puheenvuorot ymmärretään poliittisena tekona ja sen tekopaikkana tai kontekstina. Sanat ymmärretään politiikassa tekoina. (Palonen, 2022; Wiesner ym., 2017, s. 1.) Kansanedustajat harjoittavat politiikka debattien kautta, jolloin puheet eivät ole vain johdanto päätöksen tekoon, vaan ovat keskeinen osa poliittista toimintaa (Ihalainen, 2010, s. 44). Poliittista debattia tutkittaessa voidaan ajatella, että kaikki eduskunnan käsittelyyn tuodut asiat ovat poliittisia. Tässä suhteessa aineistosta ei tarvitse erikseen eritellä poliittisia puheenvuoroja muista puheenvuoroista. (Palonen, 2022, s. 258.)

Parlamentaariset puheet ovat enemmän kuin vain puheita, sillä niiden kautta on mahdollisuus ymmärtää yhteiskunnan keskeisiä ilmiöitä. Poliittisten puheiden kautta voidaan tutkia kielellisen tason, poliittisen suuntauksen sekä yhteiskunnallisissa ilmiöissä tapahtuneita muutoksia. Tallenteet puheista edustavat kutakin aikakautta ja sen ajankuvaa yhteiskunnasta sekä siihen liittyvistä ilmiöistä. Eduskunnassa käsitellään ajankohtaisia ilmiöitä niin lainsäädännön, talouden kuin muidenkin teemojen kautta. Eduskunnan puheenvuorojen kautta pääsee kiinni aikakausien keskeisiin ilmiöihin sekä niistä käytyihin keskusteluihin aina puheiden tarkkuudella. Puheissa, puhetyyleissä ja käsiteltävissä asioissa olevia muutoksia tutkimalla voidaan tehdä päätelmiä yhteiskuntaan vaikuttavien asioiden tilasta. Parlamentaariset debattit ovatkin merkittävä lähde aikakaudella käytyyn keskusteluun, koska ne tarjoavat moninaisia näkemyksiä ilmiöistä

varsinaisten puheenvuorojen, reagoitien ja vastapuheenvuorojen kautta. (Ihalainen, 2010, s. 30.)

Parlamentarismiin ominaispiirteisiin kuuluu ajatus, että parlamentti on koko kansakunnan neuvotteleva (deliberative) kokous, jolla on yhteinen etu. Tällöin kokonaisuuden edun pitäisi olla ratkaisevassa asemassa keskusteluissa, eikä paikallisten ennakkoluulojen tai asenteiden pitäisi olla tavoitteena ratkaisussa. Ajatuksessa kansanedustajat on valittu vaaleissa, mutta vaalien jälkeen kansanedustaja ei edusta tiettyä ryhmää tai aluetta, vaan hän on parlamentin edustaja ja jäsen. Tällöin äänestäjien ajatusten ei tulisi sitoa edustajan ratkaisua, vaan edustajan tulisi voida arvioida yleinen etu ja toimia sen mukaisesti. Vaaleissa onkin tällöin kyse luottamuksen osoituksesta edustajaa kohtaan sekä uskosta henkilön kykyihin ja tämän haluun toimia moraalisesti oikein. Valinnan jälkeen kansanedustajalla olisi vapaus äänestämään oman arvionsa mukaisesti. Tällöin ajatus neuvottelevasta parlamentista tai eduskunnasta ainakin teoriassa toteutuisi. (Pekonen, 2011, ss. 32–33.)

Parlamentarismiin ja puoluedemokratian välillä keskustelemaan deliberatiivisen demokratian toteutumisessa on eroja. Parlamentarismissa on paremmat mahdollisuudet toteuttaa puhdasta deliberatiivista demokratiaa. Stephen Elstub tiivistää deliberatiivisen demokratian neljään periaatteeseen, joihin kuuluu:

- kollektiivisten päätösten tekeminen
- relevanttien toimijoiden osallistuminen päätöksentekoprosessiin (mitä tasa-arvoisempi osallistuminen, sitä demokraattisempi prosessi)
- asian puolesta ja sitä vastaan esitettyjen perusteluiden välinen harkinta
- tavoite muuttaa tai muovata osallistujien mielipiteitä. (Elstub, 2006, s. 303; Pekonen, 2011, s. 40)

Deliberaatio ei ole siis mitä tahansa keskustelua aiheesta, vaan se liittyy päätöksentekoprosessiin johtavaan vuoropuheluun. Deliberaatiossa on kyse julkisesta vuoropuhelusta. Poliitikassa kyseessä on tilanteet, jolloin yritetään vakuuttaa ja muovata toisten keskustelijoiden näkemyksiä valitsevasta teemasta. Vaihtoehtojen vertailussa huomioidaan poliittisessa kontekstissa mielipiteeseen vaikuttavat tiedot, tahdot ja tunteet. (Pekonen, 2011, ss. 40–41.)

Täysistunnossa puheenvuorojen ominaispiirre on niiden julkisuus. Valiokunnista poiketen täysistunnossa puhutaan median läsnä ollessa pöytäkirjaan. Täysistuntopuheet ovat ainoa eduskunnan julkinen foorumi, jossa puolueet ja eduskuntaryhmät pääsevät ilmaisemaan kantansa julkisesti äänestäjille. Erilaiset tavoitteet, näkemykset ja perustelut tuodaan julkisesti esille. Yhden näkemyksen mukaan juuri täysistunnoissa kuullaan hienoimmat puheet, joiden kautta myös yleisö pääsee arvioimaan erityisesti ministereiden mutta myös edustajien osamista. (Pekonen, 2011, s. 102.)

Valiokunta- ja täysistuntopuheiden erilaisuuden nähdään johtuvan yleisöstä ja tavoitteista. Valiokunnissa tavoitteena on lyhyin puheenvuoroin tuoda

näkemyksiä esille ja vaikuttaa esitysten sisältöön vakuuttamalla muut jäsenet. Valiokuntatyö nähdään eduskunnan sisällä yhteistyönä. Valiokunnissa työskentelyä kuvataan vähemmän konfliktihakuiseksi kuin täysistuntopuheita. Täysistuntopuheet saavat kestää pidempään ja koska puheet puhutaan pöytäkirjaan, puheet ovat tyyliältään kannan esittämistä. Täysistunnossa puheiden tavoitteena voidaan ajatella olevan median, kuulijan, äänestäjän tai kannattajan vakuuttaminen. Puhuja ajattelee seuraavia vaaleja puheenvuoroissaan. Tällöin kansanedustaja voi kertoa seuraavissa vaaleissa puhuneensa jo edellisellä kaudella tämän ja tuon asian tärkeydestä eduskunnassa. Puhujan tavoitteena täysistunnoissa voi olla oman osaamisen sekä tiettyjen asioiden tärkeyden korostaminen seuraavia vaaleja silmällä pitäen. Pekosen (2011) tekemissä haastatteluissa kansanedustajat kuvasivat täysistuntopuheita näyttelemiseksi, propagandaksi ja liioitteluksi, koska edustajat tietävät, ettei täysistunnossa voida juuri vaikuttaa päätöksentekoon. (Pekonen, 2011, ss. 102–104.)

3.4 Yhteenveto

Suomen poliittinen järjestelmä ja kansanedustajien valinta rakentuu puolue- ja vaalidemokratian varaan. Valtiovalta kuuluu Suomessa kansalle, jota edustaa eduskunta. Eduskunta edustaa erityisesti äänioikeutettuja, vaikkakin kaiken ikäiset vaikuttavat lukumäärällään siihen, kuinka monta edustajaa vaalipiireittäin valitaan. (Borg, 2014, s. 39.)

Suomalaisessa parlamentarismissa näkyy puolueiden vaikutus poliittisille käytännöille. Vaaleissa ei sovita kuinka Suomea johdetaan seuraavat vuodet. Vaaleissa keskeistä on vallan ja voimasuhteiden määrittäminen. Suurin puolue yleensä johtaa hallitusneuvottelut, joissa on tarpeen keskustella hallituksen tavoitteista, sekä tehdä kompromisseja puolueiden ja niiden johtajien kesken. Ennen neuvottelua asiat ovat vielä avoimia. Keskusteluja ohjaa toki osaltaan puolueiden poliittinen ohjelma. Puoluedemokratia ohjaakin ainakin puolueiden johtajia keskusteluun muiden puoluejohtajien kanssa. (Pekonen, 2011, s. 37.)

Puolueiden ja eduskuntaryhmien sisäisen keskustelunkin tavoitteena tulisi olla avoinkeskustelu ratkaistavista asiakohdista sekä tavoitteista. Puoluedemokratian logiikka ohjaa kohti avointa ja vilkasta keskustelua puolueen yhteisestä linjasta. Puolueen jäsenillä on mahdollisuus vaihtaa mielipidettään argumentoinnin kautta, mikä tarkoittaakin, että ainakin puolueiden sisällä deliberatiivinen keskustelu voi toteutua. Jos puolueen jäsenet pääsevät oikeasti tuomaan mielipiteensä esille keskustelussa sekä harkitsemaan useiden vaihtoehtojen välillä ja päätös on kaikkien mielestä perusteltu, niin kansanedustajat eivät ole pelkästään puolueidensa valtuutettuja, vaan heidän mielipiteensä on otettu huomioon päätöksenteossa. (Pekonen, 2011, s. 37.)

Eduskunnassa valiokunnissa valmistellaan lakiesityksiä eduskunnan täysistuntojen käsittelyyn. Puhetta täysistunnoissa on kuvattu turhan puhumiseksi. Pekosen mukaan täysistuntopuheiden turhuutta on perusteltu asetelmalla, jossa hallitus ja oppositio on vastakkain niin, että tarkoituksena ei ole keskustella

aidosti. Kuitenkin turhien puheiden lisäksi täysistunnoissa on puheenvuoroja, jotka koetaan merkityksellisiksi. Tällaisia merkityksellisiä puheenvuoroja ovat ryhmäpuheenvuorot, linjapuheenvuorot ja muuten vain hyvät puheenvuorot. (Pekonen, 2011, ss. 98–102.)

Kansanedustajat ovat vaaleilla säännönmukaisesti valittuja. He käyttävät merkittävää valtaa yhteiskunnallisesti jakaessaan rahoitusta, säätäessään lakeja ja päättäessään esimerkiksi viranomaisten toimivaltuuksista. Kansanedustajien puheenvuorot refleктоivat aikakausien keskeisiä ilmiöitä ja niiden merkitystä yhteiskunnalle. Eduskunnan puheenvuorot vaikuttavat lainsäädäntöön ja siten yhteiskunnan normeihin. (Ihalainen ym., 2016; Wiesner ym., 2017.)

Tutkimusaineiston osalta rajaus tutkimuksessa tehdään parlamentin eli eduskunnan täysistuntopuheisiin niiden julkisuuden takia. Puheet ovat keskeinen osa poliittisia tekoja eli politiikkaa. Niiden avulla rakennetaan mielikuvia ja vahvistetaan oman ideologian mukaista todellisuutta. Poliittikka ymmärretään tutkimuksessa puheteoiksi. Poliittisen puheen ollessa luonteeltaan erimielistä ja vakuuttavaa, sillä on myös useita kohteita. Poliitikkojen tulee pystyä vakuuttamaan toisensa, mutta myös parlamentin ulkopuolinen yleisö. Kontekstina debattissa voi olla joko tilanteinen vuoropuhelu eduskunnassa tai pidempi ilmiöön liittyvä kuukausia kestävä vuoropuhelu esimerkiksi Natojäsenyyden hyödyistä ja haitoista. Täysistunnoissa yksittäisten puheenvuorojen ja kansanedustajien rooli kokonaisuuden kannalta on epämääräinen, koska eduskunta on 200 päättäjän poliittinen elin, jossa erilaisilla ryhmillä on keskeinen rooli täysistuntopuheiden sisältöön. Päättäjät kuuluvat ryhmiin, jolloin puheita voidaan tarkastella joko yksittäisten poliitikkojen toimintana tai laajentaa tarkastelua koskettamaan ryhmää, puoluetta tai hallitus-oppositio-asetelmaa, sekä sitä kautta etsiä laajempaa ymmärrystä ilmiöistä.

4 METODOLOGIA

Tämän tutkimuksen aineiston analyysi tehdään käyttäen laadullista tekstianalyysiä. Laadullista tutkimusta tehdään, kun halutaan ymmärtää ilmiötä ja sen merkityksiä. Laadullinen tutkimus tehdään aineistolähtöisesti. (Eskola & Suoranta, 1999, s. 19.) Tässä tutkimuksessa tutkittavana ilmiönä on informaatiovaihtaminen.

Tutkimuksen tiedon ontologiset lähtökohdat ovat sosiaalisessa konstruktionismissä. Tiedon luonne ymmärretään sosiaalisen konstruktionismin mukaisesti sosiaalisissa kanssa käymisissä jatkuvasti rakentuvaksi. Historian kuluessa tieto ja ymmärrys eri ilmiöistä ovat muuttuneet ja tulevat jatkossakin muuttumaan osana vuoropuhelua. Todellisuus on rakentunut keskusteluissa. Ilmiöt ymmärretään objektivoitien ja institutionaalistumisen kautta. Käsitteet ilmiöistä ovat rakentuneet keskustelujen ja vuorovaikutuksen seurauksena niin, että objektivoituneita ilmiöitä harvoin arkipäiväisissä tilanteissa kyseenalaistetaan. Todellisuus on institutionaalistunut, kun kukaan ei enää muista, että taustalla oli tarve ratkaista jokin asia. (Puusa & Juuti, 2020, ss. 30–32.)

Tutkimuksessa teoreettismetodologisena lähtökohtana on diskurssianalyysi, jonka pohja on sosiaalisessa konstruktionismissä. Tutkimusmenetelmänä diskurssianalyysi ei ole selkeärajaaninen, vaan ennemmin laaja kehys, jonka sisällä on useita erilaisia tapoja tehdä tutkimusta erilaisista aineistoista. (Jokinen, Juhila & Suoninen, 2016, ss. 25–26; Remes, 2006, s. 291.)

4.1 Diskurssianalyysi

Tutkimuksen metodologinen viitekehys rakentuu diskurssianalyysin ympärille. Diskurssianalyysin viitekehyksessä ajatellaan, että ihmisten välinen vuorovaikutus rakentaa sosiaalista todellisuutta. Tämän takia olettamuksena onkin, että ei ole olemassa yhtä oikeaa objektiivista totuutta, vaan kokemukset todellisuudesta ovat subjektiivisia. Todellisuudesta on olemassa erilaisia versioita ja ne kaikki ovat rakentuneet ajan kuluessa osana ihmisten välistä vuorovaikutusta.

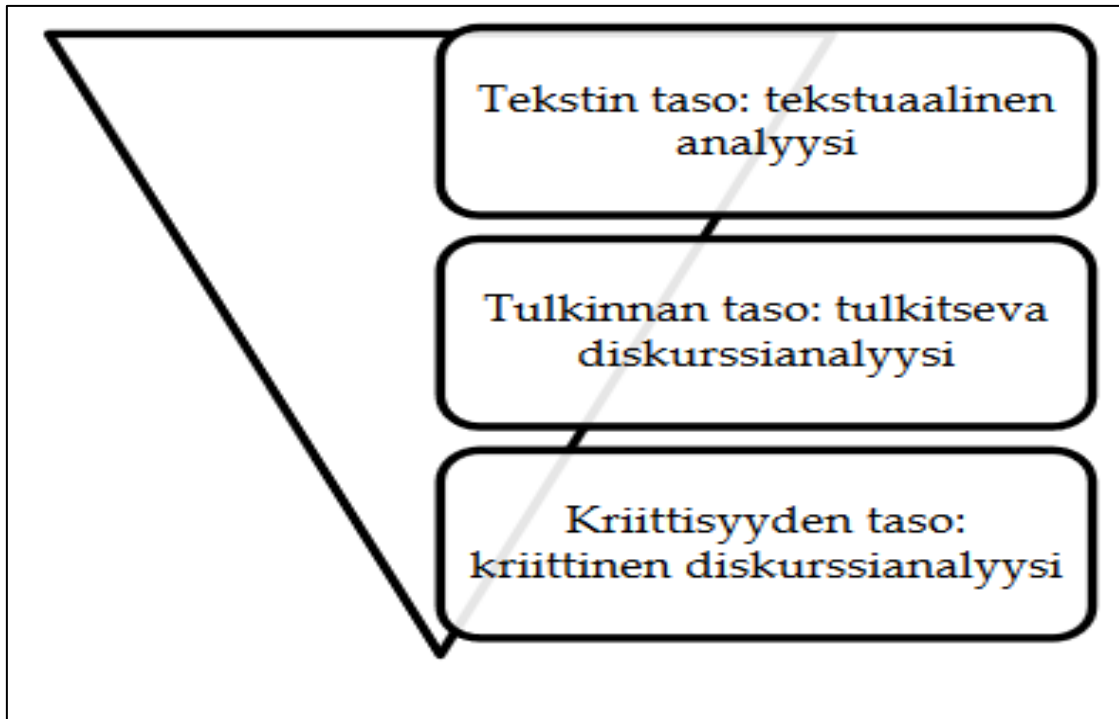
Diskurssianalyysiin sisältyy teoreettisina lähtökohtaoletuksina kielenkäytön sosiaalista todellisuutta rakentava sekä seurauksia tuottava luonne, keskenään kilpailevien rinnakkaisten merkityssystemien olemassaolo, merkityksellisen toiminnan kontekstisidonnaisuus sekä toimijoiden liittyminen merkityssystemeihin eli diskursseihin. (Jokinen ym., 2016, ss. 25–28.)

Diskurssianalyysi pohjautuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jossa ajatellaan, ettei kielenkäyttö kuvasta todellisuutta, vaan rakentaa todellisuutta. Tekstit, puheet ja muu ihmisten välinen vuorovaikutus on osa todellisuutta. (Eskola & Suoranta, 1999, ss. 195–200.) Ei tutkita, mitä merkityksiä kielenkäytöstä tai aineistosta heijastuu, vaan tutkitaan kielenkäyttöä sen itsensä takia. Kielenkäytön lisäksi tutkijan kiinnostus kohdistuu kontekstiin. Kielenkäyttöä tutkitaan tilanteeseen sidottuna. Merkitykset syntyvät toistojen ja vuorovaikutustilanteissa olevan kontekstin mukaan. Tutkijan kiinnostus kohdistuu merkitysten ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen sopimiseen liittyviin käytänteisiin. Kiinnostus ei kohdistu tiiviisti faktoihin tai paikkaansa pitävyyteen, vaan siihen minkälaisia merkityksiä ilmiöön liittyy, ja mikä niiden keskinäinen suhde on. (Pynnönen, 2013, s. 6.)

Diskurssianalyysissä mielenkiinnon kohteena on kulttuuriset käytänteet, jotka muuttavat ajassa. Kulttuuriksi voidaan ymmärtää ihmisen toiminta, joka on yleisesti hyväksyttyä sen toteutumiskontekstissaan. Diskurssianalyysillä tutkitaan, miten ihmiset vuorovaikutuksessaan muokkaavat maailmaansa ja kuinka se tapahtuu. (Remes, 2006, ss. 288–289.) Diskurssianalyysissä pyritään kuvailemaan niitä merkityksiä, joita ilmiölle on annettu ajansaatossa. Itsestään selvän todellisuuden takana on keskustelua. Diskurssien tulkinnassa pyritään löytämään teksteistä viitteitä niistä keskusteluista, joilla on pyritty perustelemaan näkemyksiä ja luomaan yhteistä käsitystä ilmiöstä. (Puusa & Juuti, 2020, s. 32.)

Koska tutkijakin keskustelee aineistonsa kanssa tulkitessaan sitä, diskurssit ovat tulkintoja aineistosta. Tutkimusaineistot ovat monitulkintaisia, joten diskurssit ovat perusteltujen tulkintojen tuote, joka pohjautuu tutkijan ja aineiston väliseen vuoropuheluun. (Jokinen ym., 2016, s. 35.) Ihminen on ajatteleva ja sosiaalinen olento. Kuitenkin diskurssianalyysissä taustalla on ajatus, että ihminen on jollakin tasolla tiedostamaton niistä tekijöistä ja vaikuttimista, jotka ovat ohjanneet hänet toimimaan tilanteissa kulttuurin edellyttämällä tavalla. Analyysissä pilkotaan niitä vaikuttimia ja merkityksiä, joita toiminnalle on annettu. (Remes, 2006, s. 289.)

Diskurssianalyysissä tutkijalla on tutkittavaan aineistoon nähden asema, jonka hän valitsee. Asema eli positio ohjaa tutkimuksen kysymyksen asettelu sekä analyysiä. Positio riippuu siitä millä tasolla analyysiä tehdään. Diskurssianalyysissä voidaan ajatella olevan kolme tasoa tekstuaalinen, tulkitseva ja kriittinen. Näiden tasojen kautta voidaan tarkastella kuinka syvälle aineistoon ja minkälaisessa roolissa tutkija analyysissään menee. Kuviossa 1 kuvataan tulkinnan tasojen suhdetta toisiinsa. (Pynnönen, 2013, s. 25.)

KUVIO 1 Diskurssianalyysin tasot

Tekstuaalisen tason analyysi kohdistuu tekstien merkityksiin sekä niiden muotoon. Tekstuaalista analyysiä voidaan pitää perustana diskurssianalyysille, koska siinä pureudutaan tekstissä oleviin merkityksiin ja tekstien rakenteisiin lingvistisen analyysin keinoin. Analyysissä ei pyritä hahmottamaan tekstien tarkoituksia tai sitä millaisia tavoitteita teksteillä tai niiden tuottajilla on. Kontekstin merkitys jää pieneksi. Tekstuaalisessa analyysissä tutkijan positio on analyytikko, joka pyrkii jättämään osallisuutensa aineistoon mahdollisimman vähäiseksi ja kontrolloiduksi. Analyysi on kuvailevaa ja aineisto asettaa kehyksen analyysille, jossa arvioidaan ihmisten sosiaalista vuorovaikutusta. Tutkija on analyytikkona ulkopuolinen tarkastelija, jonka tulee pystyä perustelemaan aineistosta tehdyt päätelmät. (Juhila, 2016, ss. 412–413; Pynnönen, 2013, s. 26.)

Tulkitsevassa diskurssianalyysissä tutkija positioituu tulkitsijaksi. Keskeisenä tulkinnan kohteena on prosessit, joissa sosiaalista todellisuutta rakennetaan ja ylläpidetään. Tulkitseva analyysi onkin merkitysten ja diskurssien tulkintaa. Tutkijan tulee kuitenkin perustella tulkintansa tekstissä, vaikka tulkintoja tehdessään tutkija sijoittaa tekstit tai diskurssit osaksi aiempia tekstejä ja diskursseja. Analyysissä tulkitsija asettaa aineistosta ilmenevät diskurssit osaksi tutkimustaan ja kehystää siten merkityksiä uudella tavalla. Tulkitsevassa diskurssianalyysissä konteksteilla on merkitystä. Tekstin tulkinta rakentuu suhteessa konteksteihin, ja kontekstit määrittävät osan tulkinnoista perustelluimmiksi kuin toiset. Tulkinnallisessa näkökulmassa ei oteta suoraan huomion kohteeksi vallan näkökulmaa. (Juhila, 2016, ss. 423–424; Pynnönen, 2013, s. 28.)

Kriittisessä diskurssianalyysissä tutkija tarkastelee miten sosiaalista valtaa ja siihen liittyviä vallankäytön keinoja rakennetaan ja ylläpidetään sosiaalisessa ja yhteiskunnallisessa kontekstissa. Tutkijan position voidaan nähdä olevan

asianaja. Asianajaja on kuin todellisuuksien kriitikko, joka pyrkii tutkimuksellaan muutokseen. Tarkastelussa asianajaja analysoi valta- ja alistussuhteita, mutta tuo esille vaiennettuja tai marginaalisia näkökulmia. Asianajaja pyrkii kriittisesti selvittämään voiko todellisuutta rakentaa toisin. (Juhila, 2016, ss. 418–419; Pynnönen, 2013, s. 30.)

Tutkijalta diskurssianalyysi vaatii kielitajua ja mielikuvitusta. Tutkijan kokemukselliset varannot erilaisista kielenkäyttötilanteista sekä kielenkäytön ja kielen rakenteiden tulkinnoista, jotka perustuvat kokemuksiin erilaisista tilanteista ovat ymmärryksemme perusta. Diskurssianalyttinen mielikuvitus yhdistää näkemykset sosiologisesta mielikuvituksesta ja lingvistisestä mielikuvituksesta. Sosiologisen mielikuvituksen avulla viitataan ajatukseen, jolla tarkoitetaan tietoisuutta henkilökohtaisen kokemuksen ja sosiaalisten rakenteiden suhteesta – tutkija on osa sitä mitä tutkii. Niinpä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tulee ymmärtää lingvistisen tason rakenteiden yhteydet sosiaalisiin rakenteisiin. (Pälli & Lillqvist, 2020, s. 406.)

Tutkimuksessa diskurssianalyysiä tehdään tulkinnallisen näkökulman mukaan. Aineiston analyysin alkuvaiheessa hyödynnetään lingvistisen tai tekstuaalisen analyysin tasossa. Kuitenkin tekstien ja siitä nousevien merkitysten suhteita tarkastellaan osana niiden luomisen kontekstia sekä suhteessa muihin diskurssihin. Tutkimuksessa ei tarkastella valtarakenteita kriittisen diskurssianalyysin keinoin. Tutkimuksen tarkoituksena on ymmärtää tulkinnallisella tutkimusotteella, kuinka merkityksiä luodaan ja minkälaisia suhteita diskurssille on muodostettu.

4.2 Diskurssi

”Diskurssit ovat verrattain eheitä säännönmukaisten merkityssuhteiden systeemejä, jotka rakentuvat sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentavat sosiaalista todellisuutta” (Jokinen ym., 2016, s. 34). Diskurssilla ei ole yhtä säännönmukaista määritelmää. Diskurssihin kuitenkin nähdään liittyvän sosiaaliset käytännöt, joiden kautta diskurssit rakentavat sosiaalista todellisuutta. Diskurssit voidaan ymmärtää puhetavoiksi, jotka rakentavat sitä ilmiötä, jota ne ilmentävät. (Siltaoja & Sorsa, 2020, ss. 230–231.)

Hepburn ja Potter (2004) näkevät diskurssilla kolme ominaisuutta. Diskurssit ovat toimintaorientoituneita, tilannesidonnaisia sekä jatkuvasti muuttuvia. Diskurssien osalta toiminta on ihmisen toimintaa tai vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa. Toiminta ei ole muusta todellisuudesta erillistä, vaan toiminta on upotettu laajempiin tapoihin toimia. Voidaan ajatella, että on yleistä toimintaa, jota on esimerkiksi kutsun lähettäminen sekä toimintaa, joka liittyy tiettyihin tilanteisiin, kuten ryhmäpuheenvuoron pitäminen eduskunnan täysistunnossa. Keskeistä toiminnan ideassa on se, ettei toisistaan erillisiä tekoja ymmärretä analyysissä yhdeksi teoksi, vaikka ne vaikuttaisivatkin päällisin puolin samalta. Toiminta tulee nähdä tilannesidonnaisena, koska tekojen merkitykset voivat muuttua erilaisissa tilanteissa. (Hepburn & Potter, 2004, s. 173.)

Toinen diskurssin ominaisuus on tilanteisuus. Ensinnäkin tilanteisuus tarkoittaa sitä, että juuri aiemmin sanottu vaikuttaa siihen mitä seuraavaksi sanotaan. Toisekseen on institutionaalista tilanteisuutta. Institutionaaliset identiteetit vaikuttavat siihen mitä sanotaan esimerkiksi uutishaastatteluuissa, mutta myös institutionaaliset tehtävät, kuten uutisten tavoite pysyä neutraaleina, vaikuttaa siihen mitä uutisissa kerrotaan ja miten. Kolmanneksi diskurssin tilanteisuus voi olla retorista eli kaikkia merkityksellistämisen tapoja haastetaan suoraan tai epäsuorasti. Samalle asialle löytyy useita vaihtoehtoisia selityksiä ja kuvaksia, minkä takia diskurssin tutkiminen sen tapahtuman kontekstissaan on keskeistä. (Hepburn & Potter, 2004, s. 173.)

Diskurssien suhteet voivat olla keskenään kamppailevia tai rinnakkaisia. Diskurssit eivät ole irrallisia itsenäisiä systeemejä, vaan ne määrittävät suhteessa toisiin diskursseihin ja sitä kautta määrittävät sosiaalista todellisuutta. (Jokinen ym., 2016, s. 35.) Diskursseihin liittyy jatkuvan muutoksen ominaisuus. Diskurssit ovat rakentuneita ja rakentuvia. Ne ovat rakentuneet useiden tekijöiden vaikutuksesta kuten sanojen, kategorioiden ja toimintaympäristöjen kautta. Ne jatkavat rakentumistaan puheiden ja vuorovaikutustilanteiden eli tekojen kautta. (Hepburn & Potter, 2004, s. 173.)

Jokaisen vuorovaikutustilanteen voidaan nähdä vaikuttavan ihmisen ajatteluun ja sitä kautta rakentavan yksilöiden ymmärrystä ilmiöistä. Tässä tutkielmassa diskurssit ymmärretään merkityssysteemeiksi, joita rakennetaan sosiaalisissa käytännöissä eli puheenvuoroissa. Merkityssysteemit antavat tutkittavalle ilmiölle piirteitä ja määrittävät ilmiötä. Diskurssit voivat olla keskenään päällekkäisiä sekä ristiriitaisia ja niillä voi olla erilaisia merkityksiä erilaisissa konteksteissa tai tilanteissa.

4.3 Aineiston analyysi

Tässä alaluvussa käsitellään tutkimusaineiston analyysiä. Tutkimuksen analyysiä tehtiin useissa vaiheissa lukien aineistoa, tehden huomioita ja rajauksia. Analyysissä pyrittiin noudattelemaan kaksi vaiheista prosessia, jossa ensimmäisessä keskitytään lingvistisen tason analyysiin tunnistuen sanaston yhteneväisyyttä ja toisessa vaiheessa keskitytään ymmärtämään ilmiötä (vrt. Pynnönen, 2013, s. 32). Aineistoa läpi käydessä tehtiin tarkennuksia ensimmäisen vaiheen analyysiin myös myöhemmässä vaiheessa, mikä johti kehämäiseen prosessiin. Prosessi kuitenkin palveli analyysia, koska sitä kautta päästiin syventämään ymmärrystä aihepiirin ympärillä.

Analyysin alkuvaiheessa aineisto käytiin läpi pintapuolisesti ja hyvin mekaanisesti keskittyen sanastoon ja samalla jakaen puheenvuorot alustaviin teemoihin. Teemoittelussa arvioitiin puheenvuorojen sisältöä ja edustajien sanavalintoja suhteessa tutkimuskysymykseen. Havaintona oli, että suuri osa kerätystä aineistosta ei vastannut tutkimuskysymykseen. Ilmeisesti hakuehdot toivat aineistoon myös puheenvuoroja, jotka eivät liittyneet tutkittavaan ilmiöön, vaan niistä löytyi yhteinen sanan osa hakulauseiden kanssa.

Analyysin alussa puheenvuoroja oli aineistossa 1170 kappaletta. Rajauksia tehtiin puheenvuoroihin, jotka eivät käsitelleet informaatiovaikuttamista tai siihen rinnasteisia vaikuttamisen muotoja. Karsitut puheenvuorot liittyivät pääosin 2000-luvun alun osalta informaatio-ohjaus ja informaatioteknologia käsitteisiin ja 2010-luvulla hybridivaikuttamisen käsitteeseen. Informaatio-ohjaus esiintyi käsitteenä lähinnä terveydenhuoltoa käsittelevissä puheenvuoroissa. Karsitut hybridivaikuttaminen sanan sisältäneet puheenvuorot käsitteivät valtiollista välineellistettyä maahantuontia sekä siihen liittyvää lainsäädäntöä ja Rajavartiolaitoksen toimivaltuuksia. Tehdyn analyysin perusteella aineistosta karsituissa puheenvuoroissa ei käsitelty informaatiovaikuttamisen ilmiötä. Rajaukset tehtiin, jotta aineiston koko ja sisältö vastasivat tutkimuksen tavoitteita. Rajausten jälkeen analysoitavaan aineistoon jäi 231 puheenvuoroa. Rajaukset olivat tarpeen, sillä aineistoa oli analyysin alkuvaiheessa liian paljon syvällistä analyysia varten. Aineiston diskurssianalyttinen tarkastelu kohdistui yksittäisiä puheenvuoroja laajempiin diskursseihin, jotka näyttäytyivät aineistossa edustavina suhteessa siihen, miten eduskunnan täysistuntopuheissa ilmiötä on rakennettu.

Teemoittelun ja rajausten teon jälkeen aineiston analyysia jatkettiin ja tarkennettiin sekä teemoja jaettiin uudelleen kuvastamaan puheenvuorojen sisältöä sekä tutkittavalle ilmiölle annettavia merkityksiä. Tässä vaiheessa tarkoituksena oli tulkita ilmiöön liittyviä merkityksiä ja ymmärtää miten ilmiötä kuvataan. Analyysissä nousi esille erilaisia informaatiovaikuttamiseen liittyviä merkitysten kokonaisuuksia. Näiden kokonaisuuksien suhteiden tarkastelussa merkitykset jaettiin kolmeen ryhmään, jotka kuvastivat ilmiötä kattavasti. Nämä merkitysjärjestelmät nimettiin kolmeksi diskurssiksi, joita olivat uhka-, sivistys- ja puolustusdiskurssi.

4.4 Tutkimuksen arviointi

Tutkimuksen tekemistä ohjaavat tutkijan valinnat aiheen, aineiston ja tutkimusotteen kautta. Pynnösen mukaan diskurssianalyttisessä tutkimuksessa tutkija tekee valintoja tutkimusta tehdessään. Tutkijan asema tai positio vaikuttaa niin kysymysten asetteluun kuin analyysitapaan. (Pynnönen, 2013, s. 26.) Tutkija ei pysty olemaan irrallaan todellisuudesta ja tutkija perustaa valintansa omien kokemustensa perusteella. Tutkijan ymmärrys tieteellisen tutkimuksen teosta sekä tutkimuksen aihepiiristä vaikuttavat diskurssianalyttisessä tutkimuksessa valintoihin, joita prosessin aikana tehdään. Diskurssianalyttisessä tutkimuksessa ei tavoitellakaan tulkinnoissa universaalia totuutta, vaan tutkija pyrkii löytämään diskurssien osia ja tutkimaan ilmiöön liittyviä käsityksiä tietyn tutkimuskehksen sisältä. (Pynnönen, 2013, s. 36.)

Tässä tutkimuksessa tutkijan esiyymmärrykseen on vaikuttanut menetelmien osalta aikaisemmin tehty sotatieteen kandidaatin tutkielman diskurssianalyttinen tutkimus sekä informaatiovaikuttamisen ilmiön osalta siihen liittyvät opinnot ja yleinen mielenkiinto turvallisuuteen liittyvistä teemoista. Tutkijan positio vaikuttaa tulosten käsittelyssä esiin nouseviin seikkoihin. Kuitenkin

analyysin yhteydessä on pyritty tuomaan tutkittavaan ilmiöön liittyvät tekijät mahdollisimman objektiivisesti esille. Luotettavuutta pyrittiin parantamaan käsittelemällä teoriaosuudessa monipuolisesti informaatiovaikuttamista, informaatioympäristöä, poliittisen puheen luonnetta sekä niihin liittyviä kokonaisuuksia. Lisäksi hakusanat ja käytetty tietokanta esiteltiin tutkimuksen johdannossa.

Tutkimuksen tutkimusaineisto rajattiin vuosien 2000–2022 eduskunnan puheenvuoroihin, joiden sisältöön tutkija ei ole vaikuttanut. Kuitenkin aineistonkeruun yhteydessä ja aikaisempaan tutkimukseen tutustuttaessa on tehty valintoja hakusanojen ja tutkimuskysymysten osalta. Hakulausekkeet tuottivat laajan aineiston, jonka perusteella tutkimusta päästiin edistämään. Aineistonkerääminen tuotti kuitenkin myös aineistoa, joka ei liittynyt haluttuihin hakutermeihin ja sitä rajattiin edelleen.

Jälkikäteen tarkastellen tutkimusaineisto oli riittävän kattava tutkimuksen tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin nähden. Laajempi aineisto ei olisi todennäköisesti tuottanut lisäarvoa sisällölle. Tutkimukseen käytettävissä olevat resurssit huomioiden aineiston analyysin laatu ja syvyys olisi saattanut kärsiä. Tutkimuksen diskurssianalyttinen luonne huomioiden analyysin laatua ja syvyyttä on pidettävä merkittävänä tekijänä tutkimuksen kannalta.

Tutkimuksen validiteetin kannalta onkin keskeistä, että tutkimuksessa tehtävät rajaukset ovat palvelleet tutkimuksen tavoitteita, jotta tutkittavasta ilmiöstä on ollut mahdollista tuoda esille aineistosta nousevat relevantit asiat. Analyysin luotettavuuden kannalta tutkimuksessa on esitelty, kuinka analyysiprosessia on viety läpi. Tuloksien yhteydessä tuodaan esille suorina lainauksina, kuinka diskurssit ovat ilmentyneet osana puheenvuoroja.

Tutkimuksen aineisto ei mahdollistanut eduskunnan puheenvuorojen tarkastelua deliberatiivisena keskusteluna. Aineistoon valikoituneet puheenvuorot edustavat ainoastaan hakusanojen mahdollistamaa kokonaisuutta. Aineisto painottui koskettamaan erityisesti aikarajauksen loppupäätä, eikä tarkastelu siten edusta samalla tavalla esimerkiksi 2000-luvun alkua. Tuloksissa korostuvat erityisesti viimeisen seitsemän vuoden aikana käydyt keskustelut pelkästään sen takia, että aineistoa oli kyseiseltä ajanjaksolta eniten.

5 TULOKSET

Tässä luvussa käsitellään tutkimuksen tulokset alatutkimuskysymyksiä mukailen. Puheenvuoroista tunnistettiin useita toisiaan täydentäviä informaatiovaikuttamista käsitteleviä diskursseja. Tässä luvussa käsitellään aineistolähtöisesti informaatiovaikuttamisen ympärillä olevat diskurssit. Diskurssit käsitellään kolmessa alaluvussa diskursseittain. Tämän jälkeen tarkastellaan tuloksia puolueiden näkökulmasta, diskurssien välisien suhteita sekä pohditaan informaatiovaikuttamista ilmiönä osana poliittista kontekstia. Aineistosta nostetaan esille valikoidusti puheenvuoroja, jotka ilmentävät diskursseja. Muutoin luku keskittyy löydösten yhteenvetoon.

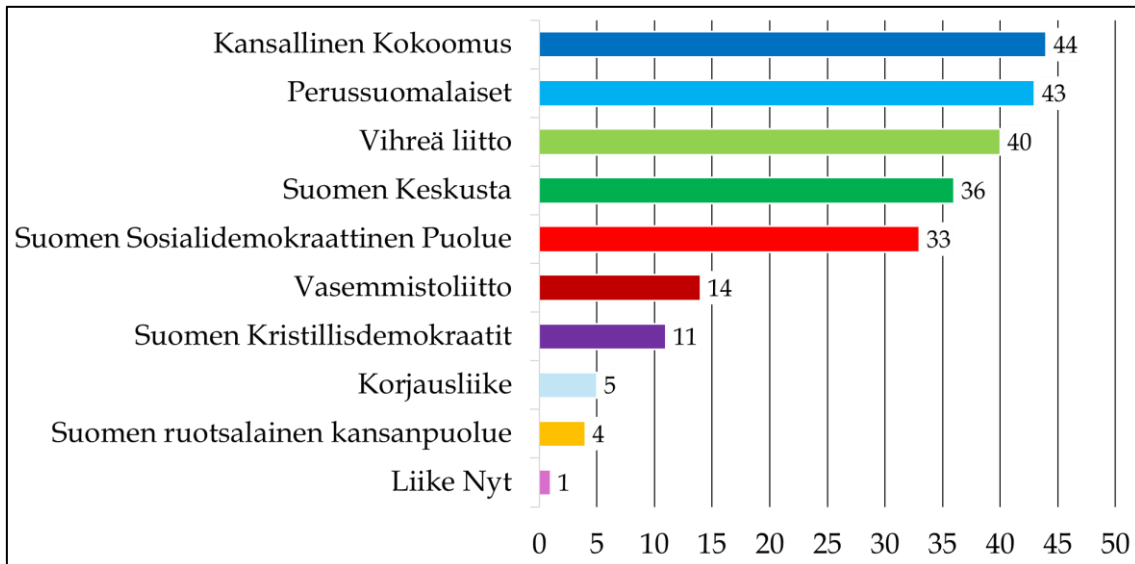
Tutkimuksen aineistosta nostettiin esille uhka-, sivistys- ja puolustusdiskurssit. Ensimmäisessä alaluvussa tuodaan myös esille, kuinka informaatiouhkat ja informaatiovaikututtaminen nousi esille aineistossa. Seuraavat kaksi alalukua täydentävät ensimmäisen alaluvun sisältöään. Diskurssit eivät koostu pelkästään informaatiovaikututtamiseen suoraan liittyvästä puheesta, vaan tuloksissa näkyy myös muiden diskurssien vaikutusta. Kuitenkin aineistonkeruussa käytettyjen hakulausekkeiden takia informaatiovaikututtaminen näkyy korostetusti aineistossa ja siten tämän tutkimuksen tuloksissa. Käsiteltävät alaluvut täydentävät toisiaan. Useat aineistossa olleet puheenvuorot sisälsivät monia eri diskursseja ja niiden väliset suhteet vaihtelivat eri puheenvuoroissa.

Uhkadiskurssi koostui uhkapuheesta, jossa kuvailtiin Suomea, yhteiskuntaa tai kansalaisia uhkaavia tekijöitä ja asioita. Uhkadiskurssiin nostettiin esille osia puheenvuoroista, joissa nousivat esille uhat, vaarat, turvallisuushaasteet, riskit, häiriöt, sota, pakottaminen, horjuttaminen ja turvattomuus.

Sivistysdiskurssi koostui puheesta, jossa korostettiin koulutuksen merkitystä. Sivistysdiskurssissa puheenvuoroissa käsiteltiin koulutusta, oppimista, lukutaitoa, medialukutaitoa, osaamista, tutkimustoimintaa, yleissivistystä, sananvapautta, demokratiaa ja oikeusvaltiota.

Puolustusdiskurssissa korostettiin eri tahojen ja alojen merkitystä Suomen puolustukselle. Puolustusdiskurssiin liittyvissä puheenvuoroissa käsiteltiin puolustusta, yhteistyötä, turvallisuutta, valmiutta, resursseja, varautumista ja diplomaattia.

Puheenvuoroja oli aineistossa yhteensä 231. Aineistossa oli eniten kokoomuksen puheenvuoroja, joita oli yhteensä 44 kappaletta. Vähiten puheenvuoroja oli käyttänyt Liike Nyt. Kuviossa 2 on eritelty aineiston puheenvuorot puolueittain lukumäärinä.

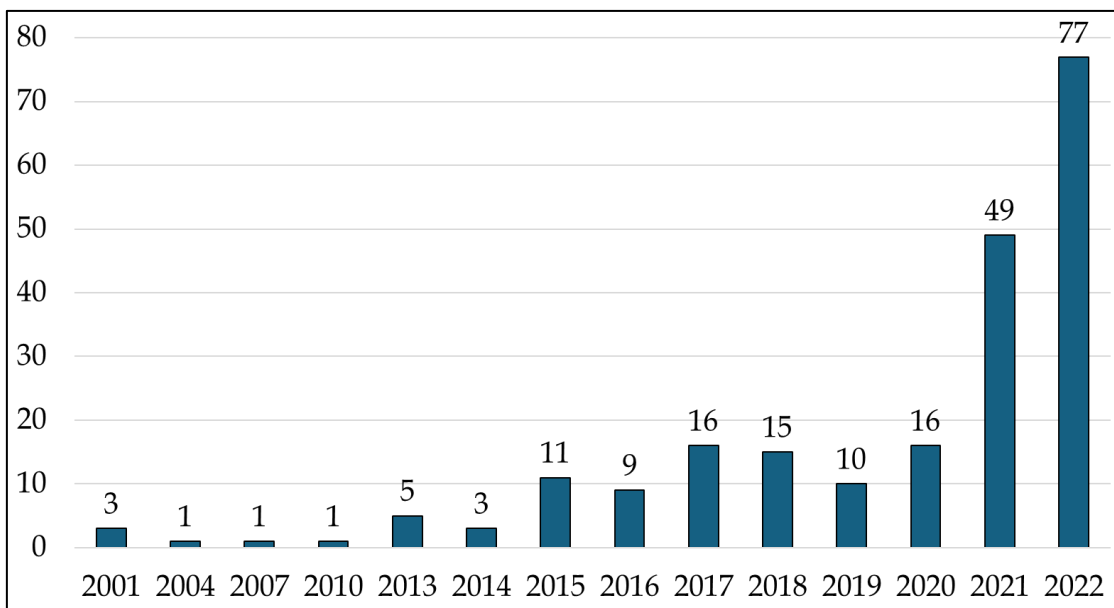

KUVIO 2 Puheenvuorot puolueittain lukumäärinä

Kaavion perusteella voidaan todeta aineistossa olleiden puheenvuorojen puoluepoliittinen jakauma. Kokoomus, perussuomalaiset, vihreät, keskusta ja sosiaalidemokraatit käyttivät kaikki yli 30 puheenvuoroa. Vasemmistoliitto sekä kristillisdemokraatit käyttivät yli 10 puheenvuoroa ja korjausliike, ruotsalainen kansanpuolue sekä Liike Nyt käyttivät kaikki alle 10 puheenvuoroa.

5.1 Uhkadiskurssi

Informaatiovaikuttaminen nähtiin osana uhkadiskurssia jo aineiston alkuvaiheista. Uhkadiskurssissa tuotiin esille monia yhteiskuntaa uhkaavia tekijöitä ja vaikuttamiskeinoja. Informaatiovaikuttaminen nousi aineistossa esille korostetusti vasta nykypäivää lähestyttäessä. Tässä alaluvussa esitellään uhkadiskurssi informaatiovaikuttamisen ja siihen liitettyjen uhkien näkökulmasta samalla käsitellen, kuinka informaatiovaikuttaminen on noussut eduskunnan keskusteluissa esille. Uhkadiskurssin esiintyminen on kasvanut merkittävästi tarkasteluajanjakson loppupäässä. Kuviossa 3 on esiteltyinä uhkadiskurssiin liittyneet puheenvuorot vuosittain lukumäärinä.

KUVIO 3 Uhkadiskurssi vuosittain lukumäärinä

Yhteiskuntaa kohtaavien uhkien kuvailtiin muuttuneen 2000-luvun alussa. Laajamittaiseen sodan todennäköisyyttä arvioitiin vähäiseksi ja puheissa kuvailtiin uudenlaisia turvallisuushaasteita, joista yhtenä mainittiin informaatiouhkat. Keskustelua käytiin 2000-luvulla lähinnä turvallisuus- ja puolustuspolitiikkaa käsittelevän Valtioneuvoston selonteon käsittelyn yhteydessä. Uhkadiskurssiin liittyi tapahtumana syyskuun 11. päivän terrori-iskut Yhdysvalloissa vuonna 2001. Tapahtumaa voidaan aineiston perusteella pitää keskeisenä vaikuttimena uhkakäsitysten muutoksessa. Uhkaa kuvailtiin globaaleiksi ja valtioiden rajat ylittäviksi käsittäen informaatio- ja ympäristöuhkat sekä kansainvälisen rikollisuuden ja terrorismin.

Selonteon mukaan laajamittaisen sotilaallisen konfliktin uhka on tällä hetkellä vähäinen. Tilalle on tullut kansalliset rajat ylittäviä turvallisuushaasteita, muun muassa informaatio- ja ympäristöuhkat sekä kansainvälinen rikollisuus ja terrorismi. (Juha Karpio, Kansallinen Kokoomus, 2001, PTK 157/2001 vp.)

Oikeastaan aina vuodesta 2001 vuoteen 2014 asti informaatiouhkat eivät nousseet aineistossa erityisen vahvasti esille. Vuoden 2001 jälkeen seuraavan kerran informaatiuosodankäynti nousi aineistossa esille vuoden 2004 Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon käsittelyn yhteydessä. Näissä yksittäisissä puheenvuoroissa, joissa viitattiin informaatiouhkiin, niitä kuvattiin tietoverkkojen kautta leviäviksi sekä erityisen vaikeiksi hallita. Informaatiouhkien taustalle kuvattiin valtiollisia toimijoita, rikollisia ja terroristeja. Tietoverkkojen ja informaatioyhteiskunnan kehittymisen nähtiin tekevän yhteiskunnan kriittisistä toiminnoista riippuvaisia tietojärjestelmien toiminnoista ja siten haavoittuvan uusille uhkille ja riskeille.

Tietoverkkojen kautta leviävät informaatiouhkat ovat lisääntymässä globaalisti. Ne eivät tunne valtioiden rajoja, ja niiden hallinta on vaikeaa. Informaatiouhkien aiheuttajia voivat olla yhtä hyvin valtiolliset organisaatiot kuin rikolliset tai terroristit. (Markku Markkula, Kansallinen Kokoomus, 2001, PTK 157/2001 vp.)

On tietenkin selvää, että puolustushallinto joutuu varautumaan myös muunlaisiin uhkisiin. Tällaisia ovat muun muassa joukkotuhoaseuhka, terrorismi, informaatiosodankäynti sekä tietojärjestelmiin kohdistuvat uhat. Näihin ed. Kiviniemikin edellä viittasi. Lisäksi turvallisuutemme uhkisiin voidaan sisällyttää ainakin järjestäytynyt rikollisuus sekä erilaiset terveys-, ympäristö- ja taloudelliset riskit. Näitä kaikkia uhkia ja riskejä vastaan ei voida toimia sotilaallisilla toimin. (Reijo Kallio, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, 2004, PTK 97/2004 vp.)

Puheenvuoroissa puhuttiin informaatio-operaatioista sekä informaatiosodankäynnistä. Informaatio-operaatiot ja informaatiosodankäynti tuotiin esille yhdessä tietoliikenneturvallisuuden, tietojärjestelmäturvallisuuden sekä tietoturv loukkausten kanssa osana turvallisuus- ja puolustuspolitiikan käsittelyä.

Teknistyvän sodankäynnin, kyberuhkien ja uudenlaisten konfliktien nähtiin vaativan uusia valmiuksia Suomen puolustamiseksi. Informaatiouhkista puhuttaessa puheenvuoroissa korostuivat erityisesti tekniset laitteet sekä ohjelmit, joiden toimintaan pyritään vaikuttamaan ulkopuolelta. Informaatiosodankäynnin ja kybersodankäynnin todettiin linkittyvän toisiinsa. Informaatioympäristö tuotiin esille merkittävänä sotilaallisena toimintaympäristönä maa-, meri- ja ilmaulottuvuuksien rinnalla. Informaatioympäristössä nähtiin sotilaallisesti merkittävänä uhkina erityisesti kyberuhkat.

Yksi merkittävä osa-alue, jota maamme puolustuksessa tulee parantaa, on informaatiosodankäynti. Informaatiosodankäynnin keinoilla pyritään häiritsemään yhteiskunnan perustoimintoja, jotka ovat oleellinen osa yhteiskunnan huoltovarmuutta ja infrastruktuuria. Arvoisa puhemies! Läheinen naapurimaamme ja EU-jäsenmaa Viro joutui verkkosodan kohteeksi keväällä 2007, kun Pronssisoturi-patsaan siirrosta syntyi kiista. Kyberhyökkäykset lamaannuttivat muun muassa valtion virastojen, tiedotusvälineiden ja pankkien tietojärjestelmiä. Georgian sodan yhteydessä vuonna 2008 ainakin Georgian presidentin, Georgian keskuspankin ja puolustusministeriön sivuille murtauduttiin. Toisaalta myös venäläisten tv-kanavien lähetykset Georgiassa estettiin. Tässä oli vain pari mielenkiintoista esimerkkiä kybersodankäynnistä, jota on maailmassa kaiken aikaa, tälläkin hetkellä. (Markku Mäntymaa, Kansallinen Kokoomus, 2013, PTK 3/2013 vp.)

Puolustusvoimain komentaja kenraali Ari Puheloinen varoitti marraskuussa maanpuolustuskurssin avajaisissa aiheellisesti tietoyhteiskuntaan kohdistuvista kyberuhkista. Puheloinen totesi, että sotilaalliselta kannalta informaatioympäristö on tulevaisuudessa yhä merkittävämpi maa-, meri- ja ilmaulottuvuuksien kaltainen toimintaympäristö. Sanoisin, että olen samaa mieltä, paitsi että kyberuhkat eivät ole vain tulevaisuuden uhka vaan olemassa jo nyt. (Johanna Sumuvuori, Vihreä liitto, 2010, PTK 131/2010 vp.)

Hybridivaikuttaminen nousi poliittiseen keskusteluun Venäjän vallattua Krimin niemimaan vuonna 2014. Hybridiuhkat nähtiin tunnuksittomien sotilasjoukkojen käyttönä hyökkäysoperaatioissa ilman sodanjulistusta. Hybridisodankäynnin

keinoista puhuttaessa keinoina nousi myöhemmin aineistossa esille myös muun muassa välineellistetty maahanmuutto, informaatiotosodankäynti ja -vaikuttaminen, disinformaation levittäminen, propaganda ja kybersodankäynti. Informaatiovaikuttaminen kuvattiin puheenvuoroissa usein hybridivaikuttamisen keino ja usein yhdessä kybervaikuttamisen rinnalla.

Euroopan turvallisuusympäristö ja turvallisuuden toimintaympäristö on kuitenkin muuttunut viime aikoina voimakkaasti, niin kuin olemme kaikki saaneet havaita, ja näillä muutoksilla on vaikutusta myös Suomen turvallisuuteen ja puolustamiseen. Puhutaan niin kutsutusta hybridisodankäynnistä, jossa käydään informaatiotosotaa ja käytetään tunnuksettomia joukkoja, jopa ilman sodanjulistusta. (Jukka Kopra, Kansallinen Kokoomus, 2014, PTK 91/2014 vp.)

Vuodesta 2016 alkaen aineistossa nousi vahvemmin esille myös informaatiovaikuttaminen ja siihen liittyvät keinot. Informaatiovaikuttaminen ja disinformaatio liittyivät vahvasti toisiinsa vuoden 2016 jälkeisissä puheenvuoroissa. Informaatiovaikuttamista kuvattiin valheellisiksi uutisiksi, vääristellyiksi lehtiartikkeleiksi, trolleiksi, disinformaatioksi ja propagandaksi. Uhka kohdistui näissä puheenvuoroissa tietoon, sen oikeellisuuteen ja saatavuuteen. Digitalisaation nähtiin lisänneen informaatiovaikuttamisen aiheuttamaa uhkaa.

Valheelliset uutiset, vääristellyt lehtiartikkelit ja todellisten uutisten julkaisun estäminen ovat osa informaatiovaikuttamisen keinoja, trollit ja muu propaganda tämän mukana. Vaikka totuus lopulta voitaisikin, kuluu väärrien tietojen oikaisuun kohtuuttomasti aikaa ja keskustelua käydään vääristä asioista. Päätöksenteko voi viivästyä infovaikuttamisen takia vaikka vain muutamalla tunnilla, mikä voi olla vastapuolen tarkoituksien kannalta riittävää. Voi olla, että massiivisen informaatiovaikuttamisen kohteena oleva kansa ei välttämättä edes ymmärrä olevansa sodassa tai ainakaan ole siitä riittävässä yhteisymmärryksessä. Tähän asiaan meidän on kiinnitettävä enemmän huomiota. (Jukka Kopra, Kansallinen Kokoomus, 2016, PTK 73/2016 vp.)

Informaatiovaikuttamista kuvattiin vaikeammaksi tunnistaa kuin perinteinen propaganda. Disinformaation kuvailtiin aiheuttavan pelkoja ja epäluottamusta. Disinformaation nähtiin vaikeuttavan päätöksentekoa niin eduskunnassa kuin kansalaisten keskuudessa. Disinformaatio nousi esille monenlaisissa asiayhteyksissä. Disinformaatio mainittiin ulkopoliittikkaan, talouteen, terveysturvallisuuteen, rokotteisiin, maahanmuuttopolitiikkaan ja turvallisuuteen liittyvissä puheenvuoroissa. Puheenvuoroissa kuvattiin tilanteita kansalaisten huolestuneista yhteydenotoista, joiden sisältö perustui vääriin tai valheelliseen tietoon.

Näistä lakihankkeista ja yleensä koronatoimista on liikkeellä valtava määrä disinformaatiota. Niin edellisestä kuin tästäkin esityksestä kaikki kansanedustajat saavat masapostina kymmenittäin kansalaisyhteydenottoja, joissa kuvataan, kuinka ihmiset nyt testataan pakolla, rokotetaan pakolla, eristetään pakolla, lapset erotetaan vanhemmistaan ja pahimmassa tapauksessa koko virusta ei oikeasti ole olemassakaan, vaan kaiken takana on mitä ikinä. (Riikka Purra, Perussuomalaiset, 2021, PTK 13/2021 vp.)

Informaatiovaikuttamisen mahdollistajaksi ja uhkaksi itsessään nousi puheenvuoroissa myös oikean tiedon puute. Aineistosta ilmeni, että viestinnän heikkous ja tiedon pimittäminen vaikeuttavat päätöksentekoa erilaisissa tilanteissa. Epätietoisuus voisi johtaa disinformaation hyödyntämiseen äänestyspäätöksessä.

Demokraattisia vapauksia rajoittaa myös se, että Suomen riippumaton ja korkeatasoinen media ei tällaisina vuorokaudenaikoina voi seurata näitä istuntoja niin tiiviisti kuin haluaisi ja sen pohjalta välittää kansalaisille niitä uutisia ja teräviä analyyseja, jotka ovat kansalaisen kannalta välttämättömiä kypsän, vastuullisen ja informoidun äänestyspäätöksen muodostamiseksi. Kun tieto jää saamatta, kaikenlainen populistinen disinformaatio pääsee vaikuttamaan ja hybridikorjuttamaan demokratiaamme. (Jussi Halla-aho, Perussuomalaiset, 2021, PTK 57/2021 vp.)

Informaatiovaikuttaminen näyttöäytyi aineistossa yläkäsitteenä erilaisille vaikutuskeinoille. Informaatiovaikuttamisen keinovalikoima nähtiin moninaisena ja sille kuvailtiin erilaisia tavoitteita. Päätöksentekoon, äänestyskäyttäytymiseen ja kansalaisten luottamukseen voitaisiin vaikuttaa useilla eri informaatiovaikuttamisen keinoilla. Maalittamisen kohteena voisivat olla poliitikot, viranhaltijat, tutkijat tai muut yhteiskunnalliset toimijat. Vaalivaikuttamisella pyritään vaikuttamaan demokraattisten vaalien lopputuloksiin. Disinformaation avulla yritetään horjuttaa kansalaisten luottamusta perinteiseen mediaan sekä avoimeen ja demokraattiseen yhteiskuntajärjestelmään.

Somesta on tullut myös foorumi laajalle hybridi- ja informaatiovaikuttamiselle. Tuorein esimerkki on nähty nyt Venäjän vaaleissa, joissa valtio on pyrkinyt ja myös pysynyt vaikuttamaan valtapuolueen ulkopuolisten toimintaan verkossa. Internetin avoimuuden unelmasta on tulossa painajainen. Meillä Suomessakin puhutaan jo usein termistä ”maalittaminen”, jonka kohteena ovat poliitikot, viranhaltijat, tutkijat ja muut yhteiskunnalliset toimijat. (Harry Harkimo, Liike Nyt, 2021, PTK 101/2021 vp.)

Venäjä on informaatiovaikuttamisella pyrkinyt ohjaamaan demokraattisia vaaleja. USA:ssa se tuotti tulosta, Ranskassa vaikutusyrityksiin osattiin jo vastata. (Krista Mikkonen, Vihreä liitto, 2017, PTK 61/2017 vp.)

Pitkälti sosiaalisen median välityksellä leviävä disinformaatio ja muu informaatiovaikuttaminen horjuttavat kansalaisten luottamusta perinteiseen mediaan ja laajemmin koko avoimeen ja demokraattiseen yhteiskuntajärjestelmään. (Suna Kymäläinen, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, 2021, PTK 117/2021 vp.)

Informaatiovaikuttaminen nähtiin puheenvuoroissa erityisesti digitaalisen maailman uhkana. Puheenvuoroissa korostettiin informaatiovaikuttamisen kanavana sosiaalisen median palveluita sekä internetiä, joissa disinformaation määrä on ollut jatkuvasti kasvussa. Sosiaalisen median palveluissa informaatiovaikuttamisen taustalle kuvattiin erilaisia toimijoita aina yksittäisistä vihapuhujista valtiollisiin toimijoihin. Samalla näiden kanavien kautta voitaisiin tavoittaa suuri osa yhteiskunnasta.

Aineistossa korostettiin Venäjän harjoittamaa informaatiovaikuttamista ja propagandaa valtiollisten toimijoiden aiheuttaman uhan osalta. Venäjän

harjoittama informaatiovaikuttaminen kohdistui Suomeen, muihin valtioihin sekä venäläisiin niin Suomessa kuin Venäjällä. Venäjän aiheuttama informaatiouhka nousi esille ensimmäisen kerran vuoden 2014 Krimin valtauksen jälkeen, mutta erityisesti se korostui vuonna 2022 käydyin Nato-keskustelun yhteydessä.

Venäjä pyrkii perinteisesti vaikuttamaan omaan kansaansa ja naapurimaihinsa tehtailemalla loputtomasti disinformaatiota erityisesti sosiaalisessa mediassa. Nämä uhat on syytä ottaa vakavasti, mutta ensisijaisesti on pysyttävä rauhallisena. Suomi on tehnyt yksityiskohtaisia arvioita meihin kohdistuvista uhista sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. (Bella Forsgrén, Vihreä liitto, 2022, PTK 56/2022 vp.)

Uhkakuvien nähtiinkin laajenneen ja turvallisuusympäristön sekä kansainvälisten sääntöjen muuttuneen Venäjän hyökkäyksellisten toimien takia 2014 jälkeen. Uusien uhkakuvien nähtiin koskettavan yhteiskuntaa aikaisempaa laajemmin. Terrorismin ja rikollisuuden rinnalle tunnistettiin valtiollinen vaikuttaminen sodan kynnyksen alapuolella. Yhteiskunnan sisäisen turvallisuuden merkitystä myös nostettiin esille. Ihmisten turvattomuuden kokemus näkyi yhtenä uhkakuvana. Samalla informaatiovaikuttamisen tai mielipiteisiin vaikuttamisen nähtiin kohdistuvan erityisesti heihin, joilla koulutustaso oli matala ja luottamus viranomaisiin heikkoa.

Tämä laajempi turvallisuusnäkemys näkyi, niin kuin jo sanoin, heti alkulauseissa, joissa todettiin, että sisäinen turvallisuus on demokratian ja hyvinvointiyhteiskunnan kivijalka. Minun mielestäni sen tulisi olla toisinpäin eli meillä sisäinen turvallisuus on sitä parempi, mitä paremmin meillä demokratia toimii ja miten paljon paremmin meillä hyvinvointiyhteiskunta ja sen palvelut ovat toiminnassa. Tämähän oikeasti näkyy aina, kun ihmisiltä kysytään, mikä heidän turvattomuuttaan aiheuttaa. Suurimmalle osalle ihmisistä ne ovat työttömyys, osattomuus, eriarvoistuminen, syrjäytyminen. Siitä arjesta se ihmisten turvattomuus lähtee. (Sirpa Paatero, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, 2017, PTK 40/2017 vp.)

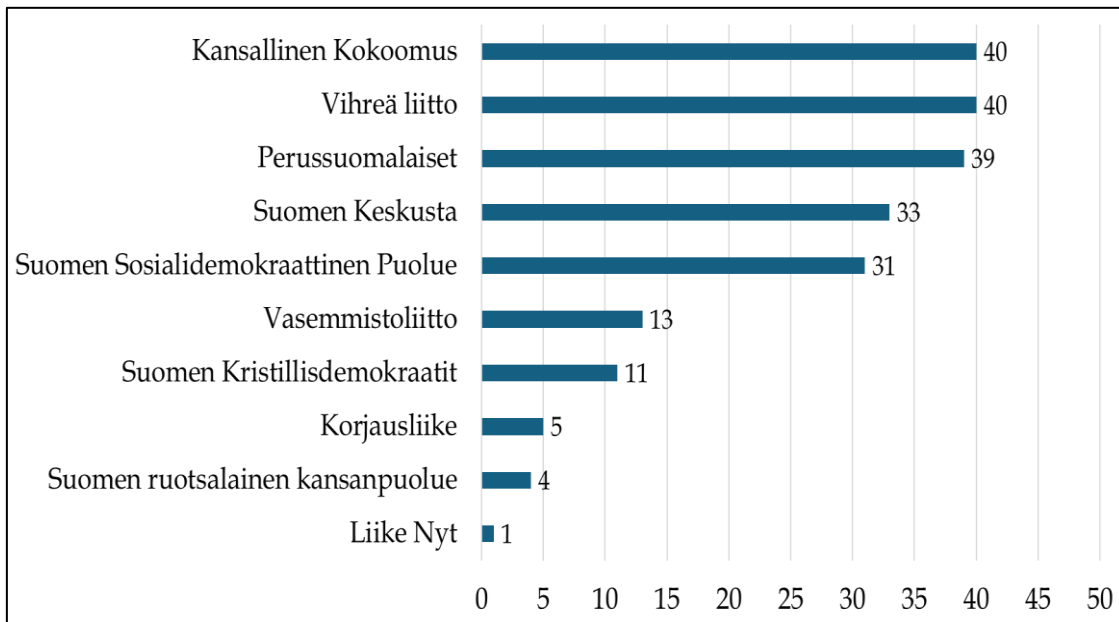
Uhkadiskurssissa informaatiovaikuttaminen, informaationsodankäynti, disinformaatio ja propaganda haluttiin ymmärtää nimenomaisesti uhkana. Puheenvuoroissa korostettiin ulkoapäin tulevaa uhkaa, johon tulisi varautua. Uhkadiskurssiin liittyvien puheenvuorojen motiiveina näkyi tarve kehittää yhteiskunnan turvallisuutta kohdentamalla resursseja viranomaisille

Suomalainen informaationsodankäynti mainittiin yhdessä puheenvuorossa, jossa korostettiin, että kyseistä viestiä voi leikkimielisesti kutsua Suomen informaationsodankäynniksi. Tämä viittaa siihen, että ei haluttu antaa mielikuvaa, että Suomi harjoittaisi informaationsodankäyntiä. Toisaalta kommentti tuo esille, että tietynlainen viestintä voisi luonteeltaan olla informaationsodankäyntiä, vaikka se perustuukin totuuteen.

Edustaja Savola kysyi reserviläiskirjeestä. Palaute oli erinomaista, ja voi sanoa leikkimielisesti, että se oli Suomen käymää informaationsodankäyntiä. Saimme viestitettyä maailmalle, että meillä on 900 000 asepalveluksen käynnyttä miestä ja myös naista. (Jussi Niinistö, Perussuomalaiset, 2015, PTK 45/2015 vp.)

Aineistossa informaatiovaikuttamisen sisältämä informaatio kuvattiin vääräksi, valheelliseksi, muutetuksi tai virheelliseksi. Uhkadiskurssissa informaatiovaikuttaminen näyttäytyi osana muita yhteiskunnan uhkakuvia. Aineiston perusteella informaatiovaikuttaminen oli uhka. Aineistossa ei kuvattu informaatiovaikuttamisen luonnetta totuuteen perustuvaksi tai positiivisesti yhteiskuntaa rakentavaksi.

Mielikuvaa informaatiovaikuttamisesta uhkana hyödynnettiin myös poliittisessa puheessa. Informaatiovaikuttamisen termistöä erityisesti termejä informaatiovaikuttaminen, disinformaatio ja propaganda käytettiin osana poliittista debattia. Termien käytöllä pyrittiin leimaamaan vastapuolen väite valheelliseksi ja haitalliseksi. Uhkapuheenvuoroja käsiteltiin puheenvuoroissa määrällisesti eniten. Kuviossa 4 on eroteltuna lukumäärinä uhkadiskurssin mukaiset puheenvuorot puolueittain.

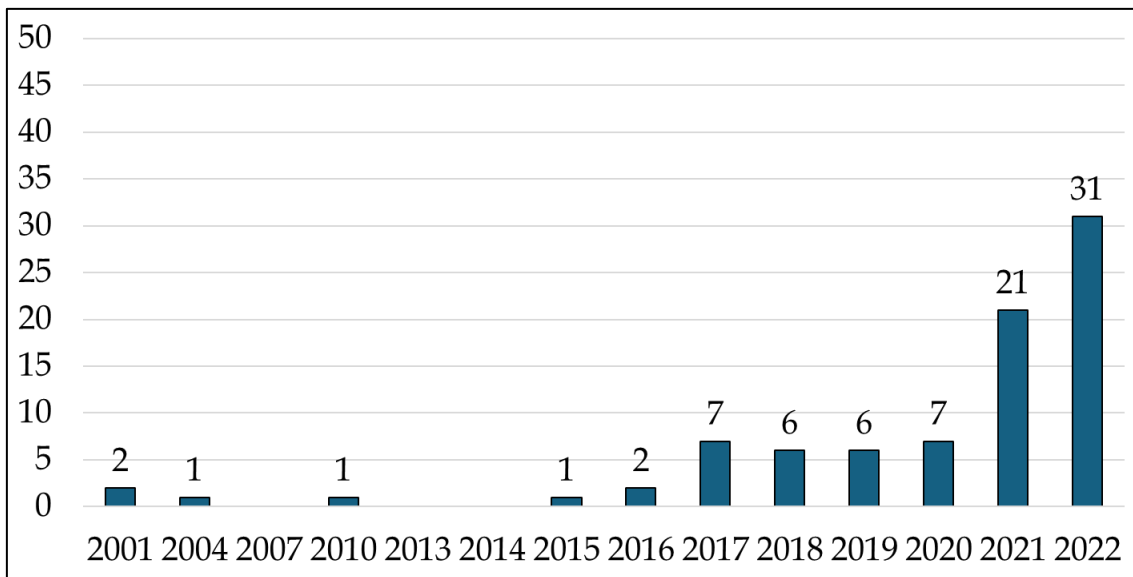

KUVIO 4 Uhkadiskurssi puolueittain

Uhkadiskurssia käsiteltiin suurimmassa osassa kaikkien puolueiden puheenvuoroja. Puheenvuorojen sisällöissä oli kuitenkin eroja. Osassa puheenvuoroista uhka mainittiin vain ohimennen samalla korostaen esimerkiksi medialukutaidon tärkeyttä. Toisissa puheenvuoroista kerrottiin tarkemmin erilaisista informaatiovaikuttamisen keinoista, joihin tulisi puuttua esimerkiksi kehittämällä lainsäädäntöä. Uhkadiskurssin voidaan kuitenkin aineiston perusteella todeta hallinneen valtaosaa puheenvuoroista, mikä kertoo kansanedustajien ennen kaikkea näkevän informaatiovaikuttamisen uhkakuvana yhteiskuntaa vastaan.

5.2 Sivistysdiskurssi

Sivistysdiskurssiin liittyvissä puheenvuoroissa toistuivat sanat kuten osaaminen, medialukutaito ja koulutus. Sivistyksen korostaminen näkyi keskeisenä uhkadiskurssin kilpailijana. Sivistysdiskurssi ja uhkadiskurssi nousivat monissa puheenvuoroissa vastakkaisina esille. Sivistyksen merkitys nähtiin keskeisenä yhteiskuntaa informaatiovaikuttamiselta suojaavana tekijänä. Sivistysdiskurssia korostettiin etenkin informaatiovaikuttamiseen liittyvänä tekijänä. Kuviossa 5 on esitelty sivistysdiskurssiksi arvioitujen puheenvuorojen lukumäärä vuosittain.

KUVIO 5 Sivistysdiskurssi vuosittain lukumäärinä

Medialukutaito nousi monissa puheenvuoroissa esille keinona informaatiovaikuttamiselta suojautumiseen. Suomalaisen yhteiskunnan ja yksilöiden kyky puolustautua informaatiovaikuttamisen uhkia vastaan sekä tunnistaa disinformaatio olivat aineiston perusteella hyvällä tasolla. Koulutusta arvostettiin ja sen merkitystä korostettiin useissa puheenvuoroissa. Medialukutaidon nähtiin olevan suomalaisen koulutusjärjestelmän ansiota.

Kuten äsken sanoin, Euroopan neuvoston kokousten yhteydessä paljon puhumme mediasta, myös medialukutaidosta, ja Suomihan pärjää hyvin kansainvälisissä medialukutaitotutkimuksissa, josta voimme kiittää korkealaatuista peruskouluamme, jossa opettajat ovat korkeasti koulutettuja ja pysyttelevät opetuksessa poliittisesti neutraaleina. (Jaana Pelkonen, Kansallinen Kokoomus, 2019, PTK 150/2018 vp.)

Puheenvuoroissa lukeminen nähdään tärkeänä osana kulttuuritoimintaa. Lukemisen kuvaillaan tuottavan iloa, mutta toisaalta myös sen nähtiin katoavan aikuisiässä. Puheenvuoroissa korostettiin lukemisen henkilökohtaista ja yhteiskunnallista merkitystä. Lukutaito ja medialukutaito nähtiin tärkeäksi nykymaailmassa, jossa internet on täynnä informaatiota. Puheenvuoroissa annettiin

ymmärtää, että ilman hyvää medialukutaitoa on vaikea arvioida tekstien luotettavuutta ja sitä kautta tunnistaa disinformaatiota. Hyvän medialukutaidon nähtiin auttavan torjumaan informaatiovaikuttamisen kuten vale uutisten vaikutusta, sekä edistävän kansalaisten kykyä ymmärtää maailmaa, valvoa omia etujaan ja muodostaa perusteltuja mielipiteitä. Toisaalta puheenvuoroissa tuotiin esille myös yhteiskunnan osia, jotka tarvitsisivat tukea medialukutaidon kehittämisessä.

Kannan huolta myös ikääntyvistä ihmisistä, jotka ovat opetelleet somen ja verkon käyttöä vasta viime aikoina. He eivät ole saaneet minkäänlaista mediakasvatusta. He ovat vale uutisten ja disinformaation armoilla. Oma ryhmänsä ovat ihmiset, jotka eivät itse koe tarvitsevansa medialukutaitoa vaan pitävät esimerkiksi uskoaan salaliittoteorioihin mediakriittisyytenä. Myös heitä tulisi saada mediakasvatuksen piiriin. (Mikko Kinnunen, Suomen Keskusta, 2020, PTK 113/2020 vp.)

Digitaalinen muutos ympärillämme on nopeaa. Kaikki eivät ole pysyneet mukana. Arviolta pari miljoonaa suomalaista tarvitsee digineuvontaa, neljännesmiljoona yli 65-vuotiasta ei ole koskaan käyttänyt internetiä. Digitaalidoton on vaarassa syrjäytyä. Ikääntyneiden ihmisten saamiseksi mukaan tarvitaan erityinen ponnistus. Valtiovarainministeriön Auta-hanke on tehnyt hyvää kokeilu- ja selvitystyötä. Seuraavassa hallitusohjelmassa ikääntyneiden digitaalitojen parantamiseen tarvitaan lisää vauhtia. Vastuuta ja rahoitusta pitää antaa kirjastoille, kansalaisopistoille sekä muulle vapaalle sivistystyölle digitaalitojen jalkauttamiseksi ikäihmisille. Uuden oppiminen sekä sosiaalinen kanssakäyminen lisää omatoimisuutta ja hyvinvointia sekä kotona vietettäviä elinvuosia. (Pauli Kiuru, Kansallinen Kokoomus, 2018, PTK 18/2018 vp.)

Koulujen opetukseen haluttiin demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta ja samalla kehittää lasten ja nuorten kriittisiä digi- ja medialukutaitoja. Kirjastoille esitettiin vahvempaa roolia ikääntyneiden digi- ja medialukutaitojen kehittämisessä. Suomalaisen kirjastolaitoksen maksutonta palvelua pidettiin tärkeänä, koska sen nähtiin edistävän lukemista ja sivistystä.

Kirjastot ovat tärkeitä sivistyksen ja hyvinvoinnin edistäjiä maassamme. Kirjastojen tehtävien tärkeys vastuullisena ja riippumattomana tietopalvelujen tarjoajana vain korostuu, kun disinformaatio ja informaatiovaikuttaminen ovat lisääntyneet. (Mikko Kinnunen, Suomen Keskusta, 2020, PTK 115/2020 vp.)

Siinä suhteessa kyllä niillä välineillä, mitä suomalainen koulu parhaillaan voi antaa, on merkitystä. Meillä on hyvää yleissivistystä, hyvää medialukutaitoa ja vaikkapa hyvää somelukutaitoa. Tuollakin somen ja internetin ihmeellisessä maailmassa liikkuu hyvin monenlaista tavaraa, ja mitä paremmin osaamme sitä lukea ja erottaa, mikä on totta ja mikä ei ole totta, sitä paremmin myös olemme turvassa erilaiselta haitalliselta vaikuttamiselta. (Antti Kaikkonen, Suomen Keskusta, 2021, PTK 73/2021 vp.)

Puheenvuoroissa korostettiin Suomen koulutusjärjestelmän olevan hyvä ja maineikas, mutta sen kohtaavan haasteita, kuten heikentyneitä lukutaitotestituloksia ja suuria osaamiseroja, jotka vaativat toimenpiteitä ja resursseja. Puheenvuorot puolustavat laadukkaan ja tasa-arvoisen koulutuksen säilyttämistä ja kehittämistä. Aineistossa korostetaan muun muassa varhaiskasvattajien ja opettajien

työn tukemisen on tärkeyttä. Keinoiksi mainitaan opettajien työhyvinvoinnin tukeminen ja alan houkuttelevuuden lisäämisen. Motivoitunutta opettajakuntaa pidetään keskeisenä tekijänä koulutuksen laadun takaamiseksi.

Koulujen demokratia- ja ihmisoikeuskasvatusta tulee vahvistaa. Yhteiskunnan alati digitalisoituessa lasten ja nuorten kriittisten digi- ja medialukutaitojen vahvistaminen on erittäin tärkeää, kuten sivistysvaliokuntakin omassa lausunnossaan painotti. Sivistysvaliokunnan mukaan parhaimmillaan digitaaliset toimintamallit edistävät yhdenvertaisuutta ja saavutettavuutta. Ehdotan, että kirjastot voisivat auttaa ikääntyneitä digitaalisten ja medialukutaitojen parantamisessa. Järjestöjen kautta nuoret voisivat mentoroida tässä vanhempia – saatetaan tässäkin kohden sukupolvet yhteen. Selonteko kiinnittää aiheellisesti huomiota haavoittuvimmassa asemassa olevien väestöryhmien osallistumisen mahdollisuuksien turvaamiseen. [Puhemies koputtaa] Siitä on syytä pitää kiinni. (Mikko Kinnunen, Suomen Keskusta, 2022, PTK 70/2022 vp.)

Koulutus nähdään vakaan yhteiskunnan perustana sekä keskeisenä tekijänä yksilön hyvinvoinnille ja menestykselle. Sivistysdiskurssi korostaa koulutuksen roolia osaajien ja työssäkäyvien veronmaksajien tuottamisessa. Koulutuksen tärkeyttä korostetaan sillä, että koulutus vahvistaa sosiaalisia taitoja, tunnetaitoja ja elämänhallintaa. Puheenvuoroissa laajennetaan koulutuksen merkitystä pelkästä tiedon ja osaamisen jakamisesta kokonaisvaltaiseen ihmisen kehitykseen. Sivistysdiskurssissa sivistyksen, koulutuksen, kulttuurin ja erilaisten yksilön taitojen merkitystä korostettiin yhteiskunnan kehityksen ja turvallisuuden, mutta myös yksilöiden turvallisuuden näkökulmasta. Perusteluissa käytettiin muun muassa informaatioon liittyviä uhkakuvia.

Kuten aloitteen perusteluissakin todetaan, lukeminen on tuiki tärkeää kulttuuritoimintaa. Moni aikuisikäen ehtinyt on saattanut kadottaa lukemisen ilon. Tämä aloite tarjoaa yhden keinon löytää tuo ilo uudelleen. Elämme aikaa, jolloin lukutaidon merkitys on yhä tärkeämpää. Internet on täynnä tekstiä. Uutiset, mielipiteet, tutkimukset ja someviestit vyöryvät silmille. Ilman hyvää lukutaitoa ja medialukutaitoa on mahdoton arvioida erilaisten tekstien luotettavuutta. Vahva medialukutaito on hyvä vastalääke myös informaatiovaikuttamiselle ja valeuutisille – ei ole niin höplästä vedettävää, ei usko suoralta kädeltä kaikkea, mikä tulee vastaan, vaan ottaa lähteistä selvää. Kyse ei ole siis yksin lukemisen ilosta ja kulttuurista vaan myös kansalaisen kyvystä ymmärtää maailmanmenoa, valvoa omia etujaan ja muodostaa perusteltuja mielipiteitä monimutkaisissa kysymyksissä. (Mikko Kinnunen, Suomen Keskusta, 2022, PTK 19/2022 vp.)

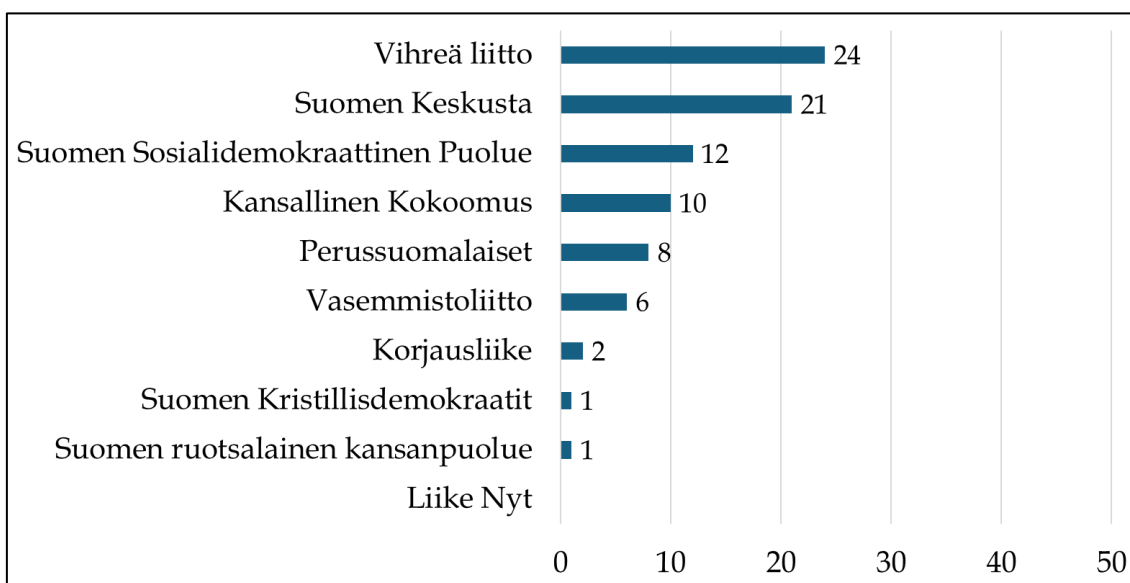
Hybridivaikuttamisen keinot ovat moninaisia, ja usein samanaikaisesti käytössä on yhdistelmä eri keinoista. Informaatiovaikuttaminen on yksi keino, jonka torjunnassa meillä jokaisella on rooli. Etenkin sosiaalisessa mediassa ja muualla verkossa tiedon luotettavuuden ja uskottavuuden arvioiminen käy yhä vaikeammaksi, siksi medialukutaidon ja lähdekritiikin merkitys korostuu. Kriisien aikana informaatiovaikuttaminen lisääntyy, mikä vaatii medialta entistä vahvempaa varautumista ja osaamista. (Krista Mikkonen, Vihreä liitto, 2022, PTK 41/2022 vp.)

Aineistossa korostettiin lukutaidon ja medialukutaidon merkitystä henkilökohtaiselle kehitykselle, yhteiskunnalliselle osallistumiselle, demokratialle,

kulttuurille sekä sitä kautta turvallisuudelle. Yksilön medialukutaidon, koulutuksen ja yhteiskunnallisen osallistumisen lisäksi sivistysdiskurssissa puolustettiin vapaata lehdistöä, sananvapautta, demokratiaa ja suomalaisia medioita. Eri-tyisesti Yle nousi keskusteluissa esille luotettavana mediana, joka tarjoaa luotettavaa tietoa tapahtumista.

Yle on arvostettu ja reilu tiedon tuottaja, johon suomalaiset voivat luottaa tiedonsaannissa. Se on yleisesti sellainen media, joka pyrkii tuottamaan faktatietoa siitä, mitä maailmalla tapahtuu, ja juuri tässä ajassa, missä turvallisuustilanne on muuttunut ja hyvin moni media maailmalla pyrkii hämmentämään, Yle pyrkii parhaansa mukaan tuomaan kuitenkin ne molempien osapuolten näkemykset yleisölle, ja näin ollen siihen voi laajasti luottaa (Hussein al-Tae, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, 2022, PTK 86/2022 vp.)

Sivistysdiskurssissa pyrittiin tuomaan suomalaisuuden ja Suomen yhteiskunnan keskeisiä arvoja esille. Vapaus, demokratia, tasa-arvo, ihmisarvon kunnioittaminen ja oikeusvaltioperiaate näyttäytyivät osana suomalaisen yhteiskunnan arvoja. Nämä arvot näyttäytyivät puheenvuoroissa puolustettavina asioina. Sananvapaus mahdollistaa erilaiset mielipiteet, näkemykset sekä niiden ilmaisemisen. Vapaat vaalit nähtiin demokraattisen yhteiskunnan perustana. Kuviossa 6 on esiteltynä sivistysdiskurssiin liittyneet puheenvuorot puolueittain.

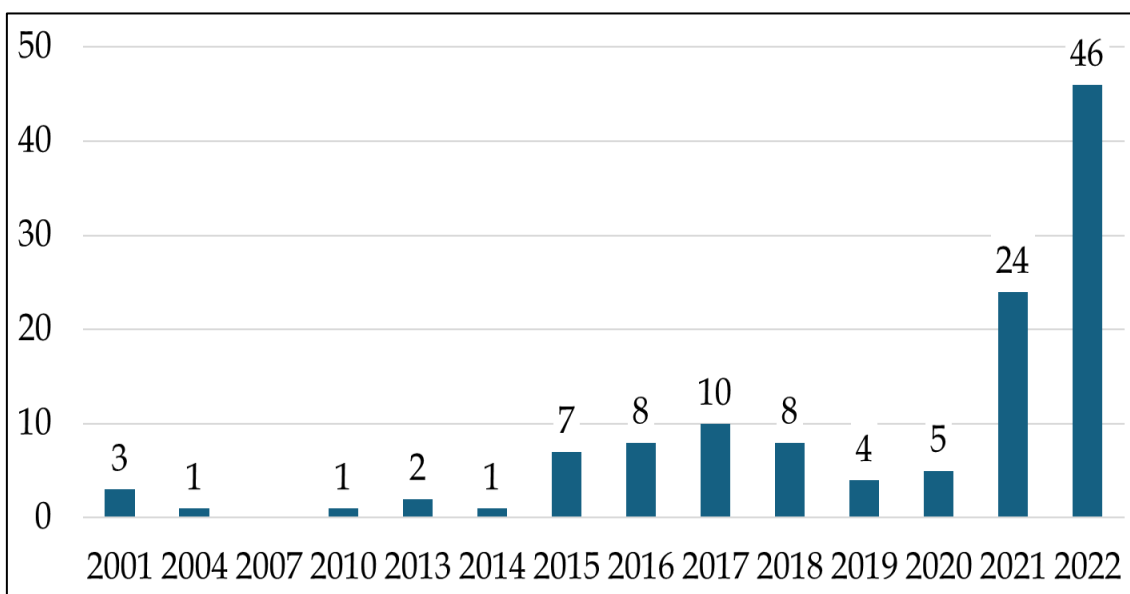
KUVIO 6 Sivistysdiskurssi puolueittain

Samalla kun informaatiovaikuttaminen näyttäytyi uhkana, puheenvuoroissa korostettiin avoimen sekä vapaan keskustelun mahdollisuutta ja tarvetta. Sananvapauden, lehdistön tai median rajoittaminen nähtiin demokratiaa heikentävänä toimena, johon ei tulisi mennä. Sananvapauden rajoista vihapuheen ja maalittamisen välillä käytiin debattia aineistossa. Puheenvuoroissa näkyi tahto pitää erityisesti kiinni suomalaisen yhteiskunnan arvoista, vaikka se avaisi mahdollisuuksia informaatiovaikuttamiselle.

Arvoisa puhemies! Vapaassa yhteiskunnassa vallitsee sanomisen vapaus, ei vaientamisen kulttuuri. Sananvapaus takaa sen, että valtaapitäviä voi kritisoida ilman huolta ja monipuolinen kansalaiskeskustelu voi kukoistaa. Sananvapautta ei voi kuitenkaan rajoituksetta käyttää toisten vaientamiseen tai ulossulkemiseen. Vihapuhe ja maalittaminen ovat omiaan rajoittamaan niiden kohteeksi joutuvien ihmisten sananvapautta, ja sitä en voi hyväksyä. Voimakkaitakin mielipiteitä ja huumoria on mahdollista esittää sortumatta rikokseen tai kyseenalaistamatta toisen ihmisyyttä. Vapaus ja demokratia eivät ole itsestäänselvyksiä, eivätkä vakiintuneetkaan demokratiat ole yksiselitteisesti turvassa. Informaatiovaikuttaminen, valeutiset – ne pyrkivät horjuttamaan luottamusta demokraattiseen yhteiskuntaan ja vakiintuneisiin instituutioihin. Muun muassa eriarvoisuus, syvällä rakenteissa oleva rasismi ja säätelemätön moderni viestintäteknologia luovat kasvualustoja pelon ja vihan lietsomiselle, järjestäytyneille taantumuksellisille voimille ja ääriliikkeiden populismille. Suomi ei ole näistä kansainvälisistä suuntauksista täysin irrallaan, ja siksi meidän on tehtävä kaikkemme näiden ilmiöiden torjumiseksi. (Saara Hyrkkö, Vihreä liitto, 2021, PTK 72/2021 vp.)

5.3 Puolustusdiskurssi

Puolustusdiskurssissa informaatiovaikuttaminen ja siihen liittyvät uhkat nähtiin osana laajempia uhkakuvia. Puheenvuorossa etenkin 2000-luvun alussa puolustuksen tarvetta perusteltiin luettelemalla erilaisia uhkakuvia, joista informaatiouhkat olivat vain yksi osa. Puolustusdiskurssi linkittyi vahvasti puheenvuoroissa esitettyihin uhkiin, joiden avulla puolustuksen määrää ja tarvetta perusteltiin. Informaatiovaikuttamiselta puolustautumista käsittelevät puheenvuorot painottuivat tarkastelujakson loppupäähän. Kuviossa 7 on eritelty vuosittain käytetyt puheenvuorot lukumäärinä.

KUVIO 7 Puolustusdiskurssi vuosittain lukumäärinä

Puolustusta käsittelevät puheenvuorot pyrkivät perustelemaan puolustuskyvyn kehittämisen ja rahoituksen tarpeen turvallisuusympäristön muutoksilla, kansallisella ja kansainvälisellä yhteistyöllä, taloudellisilla näkökohdilla ja maanpuolustustahdon tärkeydellä. Uskottava puolustuskyky nähtiin tärkeänä puheenvuoroissa. Puheenvuorojen mukaan puolustusjärjestelmää tulee arvioida pitkäjänteisesti, ottaen huomioon turvallisuusympäristön muutokset.

Suomen puolustus perustuu yleiseen asevelvollisuuteen ja uudistuvaan alueelliseen puolustusjärjestelmään. Tämä on hyvä ja perusteltu linjaus. Asevelvollisuusarmeija on kustannustehokas tapa ylläpitää uskottavaa puolustusta. Asejärjestelmien teknistyminen tosin asettaa omat haasteensa. Alueellinen puolustusjärjestelmä, uudistuvakin, edellyttää mielestäni kansalaisten laajaa tukea ja hyväksyntää. Tätä puolestaan voidaan ylläpitää ennen kaikkea kattavalla varuskuntien ja muiden laitosten verkostolla. (Reijo Kallio, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, 2004, PTK 97/2004 vp.)

2000-luvun alussa puolustukselliseen diskurssiin liittyi Suomen asema liittoutumattomana maana. Puheenvuoroissa korostettiin sotilaallista liittoutumattomuutta, mikä asetti erityisvaatimuksia maanpuolustukselle. Itsenäisen puolustuksen nähtiin edellyttävän jatkuvaa kehittämistä ja rahoitusta, koska puolustuskykyä ei voisi rakentaa nopeasti kriisin uhatessa. Suomen puolustusmenoja kuvailtiin alhaisiksi suhteessa taloudelliseen kantokykyyn ja muihin verrokki maihin. Rahoituksen riittävyden merkitystä pyrittiin puheissa korostamaan.

Puolueettomuutta ja sotilaallista liittoutumattomuutta haastettiin kuitenkin osassa puheenvuoroista. Etenkin yhteistyö Euroopan unionissa ja pohjoismaiden kesken näkyi osana puolustusdiskurssia. Uudet uhkakuvat ja erityisesti terrorismi näkyivät perusteena kehittää eri maiden viranomaisien välillä poliisi-, oikeus-, rajavartiolaitos-, turvallisuus- ja tiedusteluyhteistyötä. Suomen kuvailtiin olevan osa länttä. Nato rauhankumppanuus ja sen laajeneminen nostettiin esille, sekä kyseenalaistettiin Suomen sotilaallisen liittoutumattomuuden linja. Toisaalta korostettiin diplomaattisten yhteyksien ylläpitoa ja keskinäistä ymmärrystä niin lännen kuin Venäjän kanssa.

Naton laajenemisesta on Suomen kannalta voitava käydä avointa keskustelua. Sotilaallisen liittoutumisen ja myös liittoutumattomuuden merkitystä on arvioitava keskustelun tueksi ja Nato-tietouden vahvistamiseksi. On pohdittava, kuinka suuri todellisuudessa on liittoutumisen ja liittoutumattomuuden välinen raja. Suomen turvallisuusratkaisuja tuleekin tarkastella syvällisemmin seuraavan selonteon yhteydessä. (Juha Karpio, Kansallinen Kokoomus, 2001, PTK 157/2001 vp.)

Aineistossa 2000-luvun alun puheenvuoroissa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan kannalta nähtiin merkityksellisenä, että Suomi osallistui kansainväliseen yhteistyöhön turvallisuuden ja vakauden vahvistamiseksi. Tähän sisältyi muun muassa kriisinhallintatehtäviin osallistumisen ja yhteistoiminnan kehittämisen Naton rauhankumppanuuden kautta. Kansainvälinen yhteistyön merkitystä korostettiin, koska sen nähtiin estävän konfliktien leviämistä ja tukevan kansallista turvallisuutta. Venäjä näyttäytyi aina vuoteen 2014 asti puheenvuoroissa positii-visessa sävyssä. Yhteistyötä Venäjän kanssa korostettiin siihen asti ja sen nähtiin

kehittävän Euroopan turvallisuutta. Myöhemmässä vaiheessa Venäjä näyttäytyi uhkana turvallisuudelle.

Venäjän ja EU:n yhteistyön merkitys Euroopan kehitykselle ja turvallisuudelle kasvaa jatkuvasti. Myös Naton ja Venäjän kahdenväliset järjestelyt ja yhteistyö kansainvälisessä kriisinhallinnassa ovat osoituksia uudeltaisesta kansainvälisestä yhteistyöstä. Venäjän kulkeminen eristäytymisestä kohti avoimuutta ja lisääntyvää yhteistyötä on merkittävää Suomen ja koko Euroopan rauhanomaisen kehityksen kannalta. (Juha Karpio, Kansallinen Kokoomus, 2001, PTK 157/2001 vp.)

Puolustusyhteistyötä tehdään Naton ja EU:n kanssa, ja ennen kaikkea kahdenvälisessä yhteistyössä Ruotsilla on erityisasema. Puolustusvaliokunta pitää Yhdysvaltoja Ruotsin ohella keskeisenä kumppanina puolustuspolitiikan sotilaallisen suorituskyvyn kehittämisen sekä kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistumisen kannalta. Suomi osallistuu sotilaalliseen kriisinhallintaan noin 500 sotilaan panostuksella, muun muassa vuoden 2018 loppuun Irakissa koulutus- ja neuvontatehtävissä sadalla sotilaalla. Suomi osallistuu siis EU:n, Naton ja YK:n operaatioihin sekä rauhanturvakoulutukseen. Osallistuminen kansainväliseen kriisinhallintatoimintaan on keskeinen osa Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. (Lea Mäkipää, Korjausliike, 2017, PTK 74/2017 vp.)

2000-luvun alusta aina 2010-luvulle informaatiouhkia vastaan puolustautuminen nähtiin puheenvuoroissa teknisinä ratkaisuin. Tietoturvallisuuden kehittämistä kannustettiin ja osaavien asiantuntijoiden tarve tunnistettiin. Informaatioon liittyvät uhat nähtiin erityisesti fyysisen maailman uhkakuvina, eikä niinkään informaatiovälillä liittyvinä uhkina. Mielipiteisiin vaikuttaminen nousi keskusteluun vuoden 2014 aikana osana hybridiuhkia.

2010-luvulla informaatiovaikuttamiselta puolustautuminen nousi poliittiseen puheeseen osana Suomen puolustusta. Puheenvuoroissa tuotiin esille esimerkiksi Venäjän harjoittama informaatioodankäynti, joka perustui huhuihin ja väärän tiedon levittämiseen esimerkiksi venäläislasten huonosta kohtelusta Suomessa. Huhujen ja väärin tietojen levittämällä, esimerkiksi lapsienkohteluun liittyen, on pyritty luomaan negatiivisia mielikuvia länsimaista ja oikeuttamaan Venäjän toimet. Suomen tehtäväksi nähdään näiden huhujen torjuminen ja oikean tiedon jakaminen.

Loppuvuodesta venäläismedia pyöritti jälleen huolestuttavalla tavalla huhumylyä venäläislasten huonosta kohtelusta Suomessa. Äänessä oli etenkin Venäjän lapsiasiamies Pavel Astahov, mutta taustatukea on tullut myös suomalaisilta epämääräisiltä tahoilta. Tällaisella mielipidemuokkauksella Venäjällä pyritään luomaan kokemusta siitä, että länsivallat kohtelevat venäläisiä huonosti. Näin voidaan esimerkiksi hakea oikeutusta Venäjän voimatoimille. Siksi Suomen valtiovallan pitää puuttua suoralla tavalla tämänkaltaiseen mielipidemuokkaukseen. Huhuilta on katkaistava siivet, koska huhut voivat aiheuttaa kielteistä suhtautumista Suomeen. (Jussi Niinistö, Perussuomalaiset, 2015, PTK 136/2014 vp.)

Lainauksessa mainittu Pavel Astahov on todennut Venäjällä, että Suomen viranomaiset ovat riistäneet venäläisnaiselta neljä alle kouluikäistä lasta vuonna 2012 (Nurmi, 2012). Vastaavia tapauksia on useita 2010-luvun taitteesta alkaen.

Astahov on ottanut kantaa muun muassa suomalaisvenäläisen pojan huostaanottoon liittyen, mikä herätti kiinnostusta Venäjällä. Iltalehdessä julkaistun jutun mukaan lapsikiistoja olisi ollut jopa 14. Tapauksissa Suomen viranomaisten toimintaa on mustamaalattu venäläiselle yleisölle. (Pietiläinen, 2011, ss. 128–130)

Valtion johdon ja viranomaisten viestintää pidettiin puheenvuoroissa tärkeänä tehtävänä. Keskeisinä tehtävinä nähtiin oikean tiedon jakamista, virheellisen tiedon tunnistamista ja korjaamista. Suomen puolustuksen uskottavuutta haluttiin korostaa kansainvälisesti. Aineistossa mainitaan reserviläiskirje, jonka tarkoituksena oli viestiä Suomen valmiudesta ja puolustuskyvystä.

Reserviläiskirje viittaa vuonna 2015 Puolustusvoimien 900 000 reserviläiselle lähettämään kirjeeseen, jossa Puolustusvoimien tavoitteena oli tavoittaa reserviläiset ja pyytää lisätietoa reserviläisten varusmiespalveluksen jälkeen hankkimasta osaamisesta (Haarala, 2015). Puheenvuoroissa korostettiin, että Suomen ei tarvitse käydä informaatiota, vaan puolustaa demokraattisia arvoja viestimällä totuudenmukaisesti.

Informaatioidan tai tiedonkulun osalta. Se on hyvinkin vakava asia, mutta se, mitä Suomen hallitus voi tehdä, on tietenkin pitää huoli siitä, että oikea tieto on oikeaan aikaan aina kaikkien – niin kansalaisten, kansalaisjärjestöjen kuin tiedotusvälineiden – käytettävissä sekä Suomessa että Venäjällä ja muuallakin. Mutta sellaiseen ikään kuin omaan informaatioidankäyntiin ei tietenkään avoimessa demokratiassa hallituksella ole mitään syytä ryhtyä. (Erkki Tuomioja, Suomen Sosialidemokraattinen Puolue, 2015, PTK 136/2014 vp.)

Viestintä ja oikean tiedon jakaminen riittävän nopeasti näkyi keskeisenä tekijänä väärään tietoon vastaamiseksi. Puheenvuoroissa korostettiin hallituksen roolia oikean ja tutkitun tiedon välittämisessä eduskunnalle sekä kansalaisille. Toisaalta tiedon välittämisessä keskeisenä toimijana nähtiin myös media sekä erityisesti Yle, jonka merkitystä puolustettiin osana puolustusdiskurssia. Ylen merkitystä korostettiin puolueettomana mediana, joka nähtiin keskeisenä toimijana monipuolisen, laadukkaan ja oikean tiedon välittäjänä Suomessa. Esimerkiksi Ylen venäjänkielisten uutisten merkitystä korostettiin, esimerkiksi Ukrainan sodan alussa vuonna 2014, venäjänkieliselle väestölle, jonka nähtiin olevan alttiimpi Venäjän informaatiovaikuttamiselle ja disinformaatiolle kuin muiden suomalaisten.

Hallitusohjelmassa luvataan vahvistaa sekä vastuullisen median toimintaedellytyksiä että Yleisradion roolia kaikkia suomalaisia palvelevana mediana. Mis- ja disinformaation yleistymisen on valitettava tosiasia, johon on etsittävä aktiivisesti ratkaisuja. Suomessa kansalaisten luottamus Yleisradion toimintaan on korkealla tasolla, ja sen merkitys on korostunut myös koronakriisin aikana. Helsingin ja Tampereen yliopiston tutkijat ovat arvioineet, että Ylen tekstimuotoisen palvelun poistuminen saattaisi vähentää vapaasti saatavilla olevaa laadukasta journalismia verkossa. Myös esimerkiksi Julkisen sanan neuvosto, Tutkivan journalismin yhdistys ja Suomen journalistiliitto ovat ilmaisseet huolensa hallituksen esityksestä sen nykyisessä muodossa. (Mari Holopainen, Vihreä liitto, 2021, PTK 117/2021 vp.)

2010-luvulla lainsäädännöllisiä toimenpiteitä sekä valmiuden kehittämistä perusteltiin puheenvuoroissa turvallisuustilanteen muuttumisella ja hybridisodankäynnillä. Keskusteluissa esitettiin huoli laajan kyberhyökkäyksen uhasta ja siitä, kuka päättää kansallisen turvallisuuden nimissä tehtävistä toimista. Esimerkiksi tiedustelulainsäädännön tarvetta perusteltiin kansallisella turvallisuudella. Uhkien monipuolistuessa myös keinot ja tarve suojata yhteiskuntaa monipuolistuivat. Keskusteluun tulivat arjen ja yksilöiden turvallisuus sekä kokonaisturvallisuus. Puhe puolustuksesta laajeni yleisen asevelvollisuuden lisäksi koskettamaan yksilöiden osaamista.

Hybridiuhat eivät ole pelkästään sotilaallisia: esimerkkejä hybridiuhkista ovat verkko-propaganda, verkkovakoilu, tiedon sabotointi, kyberhyökkäykset kriittiseen infraan sekä informaatiovaikuttaminen. Julkisuudessa on ollut myös sellaisia hybridiuhkia kuin Krimin valtauksessa käytetyt tunnuksettomat sotilaat eli vihreät miehet ja Isisin sissisota. Suomalaisen yhteiskunnan kriisinsieto syntyy yhteistyössä, ja varautumiseen kuuluu oleellisesti viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan sekä elinkeinoelämän tiivis yhteydenpito ja valmistautuminen. On tärkeää, että hybridiuhkiin kyetään vastaamaan myös yksilötasolla. (Lea Mäkipää, Korjausliike, 2017, PTK 74/2017 vp.)

Hybridivaikuttaminen ja sen osana informaatiovaikuttaminen näkyi keskeisenä ajurina viranomaisten toimivaltuus- ja resurssikysymyksissä. Monipuolisten uhkakuvien takia viranomaisten yhteistoimintaa korostettiin puheenvuoroissa. Keinovalikoimaa ja resursseja haluttiin lisää niin tiedusteluviranomaisille kuin alueellista koskemattomuutta valvoville viranomaisille. Keskusteluissa nousivat esille poliisi, Tulli, Rajavartiolaitos, Hätäkeskus, pelastuslaitos ja Puolustusvoimat.

Sivistyksen, osaamisen ja koulutuksen merkitystä korostettiin. Suomen koulutusjärjestelmä ja hyvät oppimistulokset nähtiin turvallisuuden kannalta keskeisenä osatekijänä. Puheenvuoroissa nostettiin suomalaisten hyvä medianlukutaito, joka nähtiin keskeisenä informaatiovaikuttamisen ja disinformaation tunnistamisessa. Samalla nostettiin keskusteluun koulutuksen merkitys turvallisuudelle. Keskustelussa puolustettiin koulutuksen kehittämistä siten, että se vastaa tulevaisuuden osaamisvaatimuksiin ja varmistaa, että jokainen nuori saa riittävän koulutuksen. Ammatillisen ja lukio-opetuksen yhteistyön lisääminen sekä maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden tukeminen olivat osa tätä diskurssia. Koulutuksen roolia demokraattisten arvojen ja turvallisuuden ylläpitämisessä korostettiin erityisesti kriittisen lukutaidon ja disinformaation torjuminen näkökulmasta. Koulutus nousi puheenvuoroissa tärkeäksi osaksi yhteiskunnan kriisinkestävyyttä ja turvallisuutta. Hyvän yleissivistyksen ja tutkittuun tietoon luottamisen merkitystä painotettiin informaatiovaikuttamiselta suojautumisessa.

Jos ne kuuluisat maailmankirjat ovat sekaisin, eräs syy on disinformaatiokulttuuri ja totuudenjälkeisen yhteiskunnan virtuaalivirrat, jotka salakavalasti yrittävät manipuloida ajattelutapaamme ja jopa äänestyskäyttäytymistämme. Eräs syy, miksi nämä nettissä ja sosiaalisessa mediassa leviävät puolitotuudet ja suoranaiset valheet liian usein uppoavat ihmisten mieleen, on puuttuva kyky harrastaa lähde- ja mediakritiikkiä, joka

puolestaan saattaa johtua puuttuvasta yleissivistyksestä. Eräs keskeinen vastaus tähänkin kysymykseen ja haasteeseen on siis koulutus, koulutus, koulutus mutta ehkä myös tehostettu ulkopoliittikka ja ehkä koulutusvientipoliittikka. (Stefan Wallin, Suomen ruotsalainen kansanpuolue, 2019, PTK 150/2018 vp.)

Aineistossa korostettiin myös koulutuspoliittisen selonteon valmistelun osallistavuutta ja sen merkitystä koulutuksen pitkäjänteiselle kehittämiselle. Koulutuksen nähtiin vaativan pitkäjänteistä työtä. Koulutusta puolustavissa puheenvuoroissa rakentui kuva laadukkaan, tasa-arvoisen ja monipuolisen koulutuksen keskeisestä merkityksestä yhteiskunnan sekä yksilöiden tulevaisuudelle.

Puheenvuoroissa painotettiin, että koulutuspolku on pitkä ja jatkuva prosessi, joka ulottuu koko elämän ajan. Aineiston mukaan koulutuksen tulisi vastata muuttuvan työelämän vaatimuksiin, ja siksi jatkuva oppiminen ja korkeakoulutuksen lisääminen näyttäytyivät keskeisinä tavoitteita.

Koulutuksen rooli demokraattisten arvojen ja turvallisuuden ylläpitämisessä korostuu aineistossa. Erityisesti kriittisen lukutaidon ja disinformaation torjumisen näkökulmaa korostettiin puheenvuoroissa. Diskurssi puolustaa koulutusta yhteiskunnan turvallisuuden kannalta.

Yleinen asevelvollisuus, varusmiespalvelus ja varusmieskoulutus näyttäytyivät aineistossa keskeisenä osana Suomen puolustuspoliittista ratkaisua. Puheenvuoroissa yleiseen asevelvollisuuteen liitettiin myös korkea maanpuolustustahto sekä kansallinen yhtenäisyys. Uusiin uhkiin puolustautumisessa asevelvollisuusjärjestelmään liittyen esitettiin kritiikkiä kuvaten sitä vanhan aikaiseksi ja kalliiksi. Kuitenkin pääosin yleinen asevelvollisuus näyttäytyi aineistossa tärkeänä ja keskeisenä osana Suomen puolustusta.

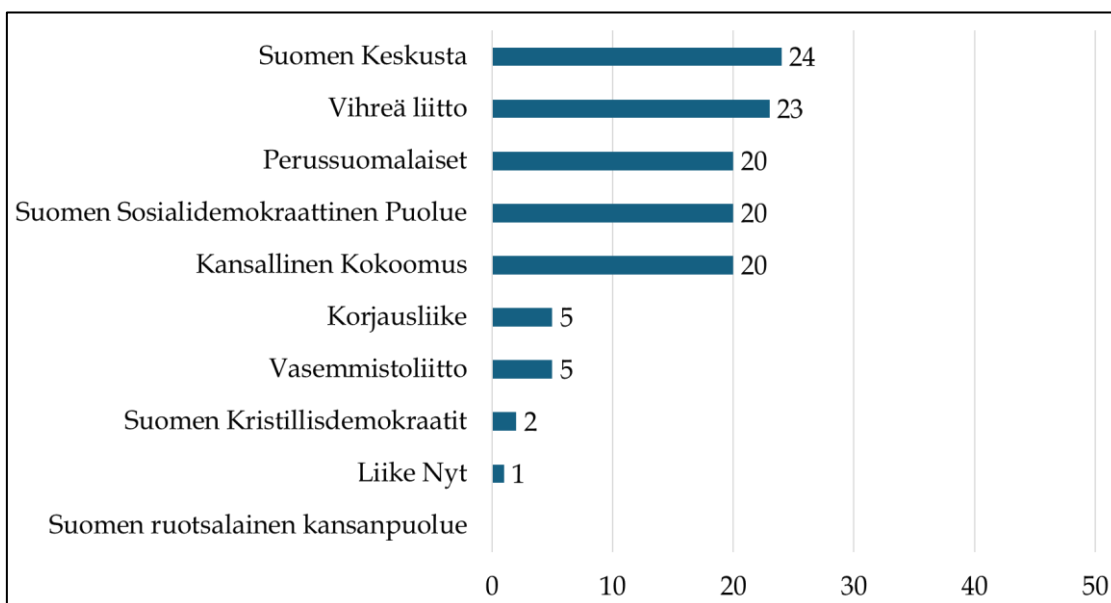
Suomen puolustuksen tukipilareita ovat aikaansa seuraava yleinen asevelvollisuus, hyvin koulutettu ja säännöllisesti harjoitteleva reservi, koko maan puolustaminen ja korkea puolustustahto sekä kansallinen yhtenäisyys. Pidetään niistä huolta. Ne ovat isänmaamme turva. Suomi ei lähtenyt armeijoiden alasajoon kylmän sodan jäljiltä. Sen sijaan vahvistimme asevelvollisuutta ja puolustuskalustoa. Meillä ymmärrettiin, että paras rauhan tae on vahva kansallinen puolustus, varautuminen ja diplomatia. (Mikko Kinnunen, Suomen Keskusta, 2021, PTK 98/2021 vp.)

Toivottavasti vuosi 2011 on viimeinen vuosi, jolloin Puolustusvoimien budjetti kasvaa vastaavalla tavalla. Muissa Euroopan maissa, joissa kamppaillaan kestävyysvajeen kanssa, on pienennetty puolustusbudjetteja ja tehty määrätietoisia puolustusvoimien uudistuksia. Esimerkiksi Ruotsissa ja Britanniassa puolustusmäärärahoja on leikattu. Sen on oltava myös Suomen ratkaisu tulevina vuosina. Itse en pidä järkevänä tilannetta, jossa kestävyysvajetta paikataan jatkossa osin hyvin vaikeilla päätöksillä ja Puolustusvoimat jäisivät samaan aikaan eräänlaiseksi paikalleen jämähtäneeksi tuhlaajapojaksi. Teknistyvä sodankäynti, kyberuhat, uudenlaiset konfliktit ja tavoite niiden ennaltaehkäisystä edellyttävät toisenlaisia valmiuksia kuin Suomella nykyisin on. (Johanna Sumuvuori, Vihreä liitto, 2010, PTK 131/2010 vp.)

Puolustusdiskurssin osana käytiin keskustelua puolustusinvestointien tarpeesta ja rahoituksen kohdennuksista. Puolustautuminen uhkia vastaan vaatii resursseja. Puolustusdiskurssiin liittyikin myös keskustelu resurssien tarpeesta ja

rahoituksen turvaamisesta pitkällä aikavälillä. Kokonaisuutena puolustusdiskurssissa puolustuksen ja osaamisen kehittämisessä korostettiin pitkän aikavälin suunnittelua ja resurssointia.

Luottamus näyttäytyi tärkeänä perustana puolustukselle. Suomalaisten kuvattiin luottavan viranomaisiin, kansanedustajiin, päätöksentekijöihin tutkittuun tietoon ja toisiinsa. Toisaalta luottamus näyttäytyi informaatiovaikuttamisen kohteena, johon pyrittiin vaikuttamaan. Luottamusta viranomaisiin, oikeuslaitokseen, Yleen ja muihin luotettavana pidettäviin tahoihin pyrittiin puheenvuorojen perusteella horjuttamaan. Kuviossa 8 on esiteltyä puolustusdiskurssiin liittyneet puheenvuorot vuosittain lukumäärinä.

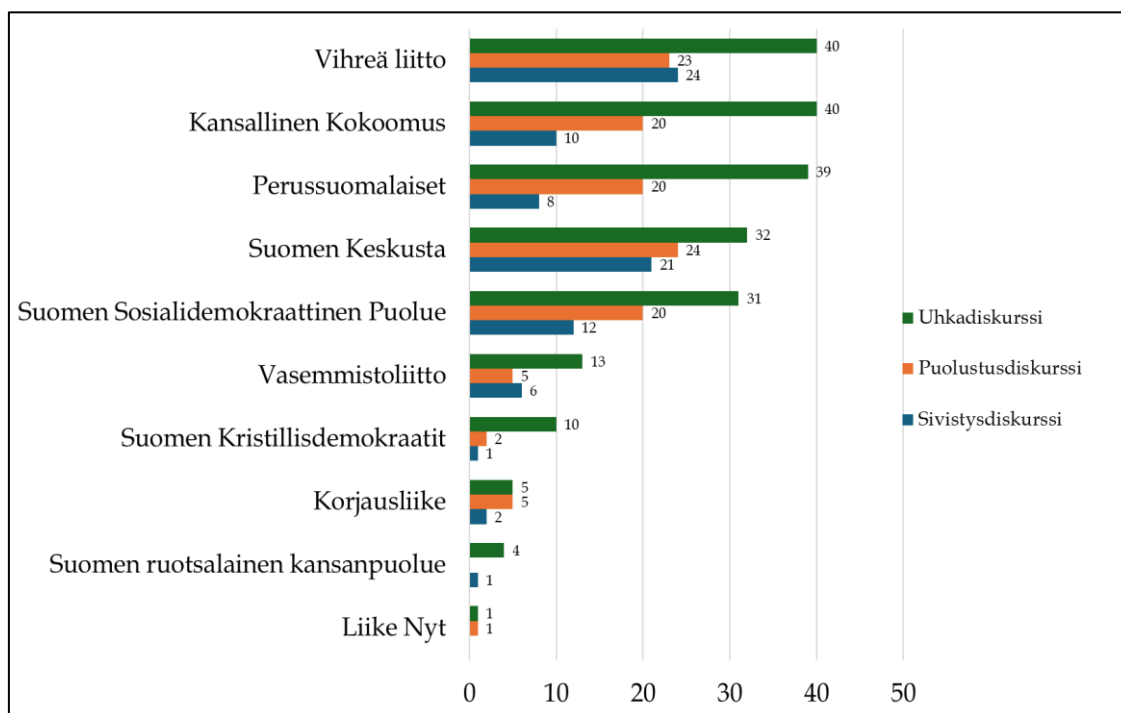
KUVIO 8 Puolustusdiskurssi puolueittain

Puolustusdiskurssi ei näkynyt yhtä laajasti puheenvuoroissa kuin uhkadiskurssi. Myöskään kaikki puolueet eivät tuoneet informaatiovaikuttamiseen liittyvää puolustuksellista näkökulmaa esille. Puolustusdiskurssissa koulutuksen, asevelvollisuuden ja viranomaisresurssien kehittämistä perusteltiin erilaisilla turvallisuusuhilla. Vaikka laajamittaisen sotilaallisen konfliktin uhka nähtiin vähäiseksi, uusia turvallisuusuhkia oli tunnistettu. Aineiston perusteella näitä uhkia olivat esimerkiksi informaatio- ja ympäristöuhat, kansainvälinen rikollisuus ja terrorismi.

5.4 Informaatiovaikuttaminen puolueiden näkökulmasta

Tässä osassa tarkastellaan kuinka eduskunnassa olleet puolueet ovat tuoneet esille informaatiovaikuttamisen ilmiötä. Luvussa pyritään kuvaamaan, kuinka informaatiovaikuttamisen ilmiö on noussut esille puolueiden puheenvuoroissa sekä kuvaamaan siten eri puolueiden painotuksissa olevia eroja. Tarkasteltavat

puolueet ovat käyttäneet vähintään yhden puheenvuoron aineistossa. Puheenvuorojen määrät ovat koostettuna diskursseittain seuraavassa kuviossa. Kuviossa olevat luvut kertovat lukumäärinä, kuinka monessa puheenvuorossa kukin diskursseista on esiintynyt. Taulukosta ei voi päätellä puolueiden puheenvuorojen kokonaismäärää, koska yksi puheenvuoro voi sisältää useita eri näkökulmia ja siten myös diskursseja.

KUVIO 9 Diskurssit puolueittain

Kuvion perusteella voidaan päätellä, että kaikkien puolueiden puheenvuoroissa uhkadiskurssi hallitsi puheiden sisältöä. Vaikka lukumääräisesti kokoomus käytti eniten puheenvuoroja, vihreiden puheenvuoroissa tarkasteltavien diskurssien kokonaismäärä nousi edelle. Tätä selittää vihreiden painottama sivistyksen merkitys yli puolessa puheenvuoroista.

Kokoomus on käyttänyt eduskunnassa tarkastelujaksolla eniten puheenvuoroja informaatiovaikuttamisen ilmiön ympärillä alkaen jo vuodesta 2001. Kokoomuksen kansanedustajien käyttämissä puheenvuoroissa on korostunut pitkäjänteinen varautuminen uhkiin – myös informaatiovaikuttamisen uhkaan. Turvallisuus ja varautuminen näkyivät puheenvuoroissa rahoituksen vaatimisenä viranomaisille sekä puheena kansainvälisen yhteistyön tärkeydestä kriisien ennalta estämisessä sekä kriiseihin varautumisessa. Kokoomuksen puheenvuoroissa näkyi vahvasti mahdollisten uhkien ennalta estäminen riittävän uskottavalla puolustuksella.

Informaatiovaikuttaminen on korostunut kokoomuksen edustajien puheenvuoroissa 2010-luvun puolivälin jälkeen yhtenä osana uhkadiskurssia. Informaatiovaikuttaminen ei juurikaan näyttäydä erillisenä ilmiönä, vaan yhtenä hybridivaikuttamisen keinoista. Etenkin ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa

käsittelevissä puheenvuoroissa kokoomuksen kansanedustajat ovat puhuneet kattavasti turvallisuusnäkökulmista ja tuoneet esille informaatiovaikuttamiseen, propagandaan sekä disinformaatioon liittyviä uhkia. Kokoomuksen puheenvuoroissa on korostettu informaatiovaikuttamisen uhkaa demokratialle ja sananvapaudelle myös kulttuuriin liittyvissä asiakohdissa. Kokoomuksen puheenvuoroja aineistossa oli 44 kappaletta.

Perussuomalaisten kansanedustajien puheenvuoroissa korostui uhkadiskurssi ja puolustusdiskurssi. Perussuomalaisten puheenvuoroissa tuotiin esille informaatiovaikuttamisen uhka yhteiskunnalle osana hybridivaikuttamista sekä erillisenä ilmiönä. Uhkan kohde tuotiin esille arvojen ja yhteiskunnan kautta. Sananvapaus, demokratia, ihmisoikeudet, sekä kansallinen turvallisuus nähtiin vaikutukselle alttiina kokonaisuuksina. Puheenvuoroissa tuotiin esille korostetusti sananvapauden merkitys osana sivistysdiskurssia.

Puheenvuoroissa tuotiin esille, että vihamielisen informaationsodankäynnin ja propagandan vastustamiseksi tulisi kehittää strategista viestintää ja kyberpuolustusta. Perussuomalaiset toivat esille informaatiovaikuttamisen uhkan esille esimerkiksi Yleisradiota koskevissa asiakohdissa. Puheenvuoroissa korostettiin Ylen merkitystä luotettavana tiedon lähteenä informaatiovaikuttamista vastaan, jota se ei ole aina ollut. Lisäksi esitettiin kritiikkiä Ylen laajaa ohjelmatarjontaa kohtaan ja tuotiin esille Ylen yhteiskunnan kannalta keskeiset tehtävät.

Perussuomalaisten puheenvuoroissa näkyi myös informaatiovaikuttamiseen liittyvän termistön kuten disinformaatio ja propaganda hyödyntäminen muun muassa Euroopan unionin ja hallituksen toimien kritisoinnissa. Samalla pyrittiin kyseenalaistamaan totut määritelmät informaatiovaikuttamiselle. Useammassa perussuomalaisten puheenvuorossa kuvattiin julkisen tahojen viestinnän sisältävän disinformaatiota tai rinnastettiin esimerkiksi Euroopan unionin Eurooppa-myönteinen viestintä disinformaatioon. Näkökulma tuo esille ajatuksen, että toiselle vihamielinen informaatiovaikuttaminen on toiselle strategista viestintää. Perussuomalaisten puheenvuoroja oli aineistossa 43 kappaletta.

Vihreiden kansanedustajat toivat esille informaatioympäristön uhat suhteessa sivistykseen. Puheenvuoroissa näkyi ajatus, että uhka kohdistuu yksilöihin ja vaikuttaa sitä kautta yhteiskuntaan. Monissa puheenvuoroissa korostettiin ihmisoikeuksia, oikeusvaltiota, tasa-arvoa, sananvapautta ja demokratiaa. Nämä arvot liitettiin osaksi Suomea ja Euroopan unionia, johon Suomen tulee näkemysten mukaan kuulua. Pohjoismainen demokratia nähtiin hyvänä keinona osallistaa kansalaisia avoimeen keskusteluun sekä muokkaamaan Euroopan unionia haluttuun suuntaan. Globalisaatiossa nähtiin uhka demokraattiselle kehitykselle, koska varallisuus on puheenvuorojen mukaan jakautunut yhä harvemmille suuryrityksille ja yksilöille. Diktatuurit ja autoritääriset valtiot hyödyntävät informaatiovaikuttamista ja disinformaation levittämistä heikentääkseen demokraattisia valtioita.

Vihreät arvostivat puheenvuoroissa ihmisten osaamista ja kouluttautumista. Koulutuksen merkitystä korostettiin, koska sen nähtiin vaikuttavan suoraan työllisyyteen, toimeentuloon sekä epäsuorasti hyvinvointiin. Rikollisuus ja huono-osaisuus nähtiin medialukutaitoa ja luottamusta heikentävinä tekijöinä,

minkä kuvattiin vaikuttavan myös resilienssiin kriisitilanteissa. Vihreät kuvasivat informaatiovaikuttamiseen vastaamisen keskeisiksi keinoiksi medialukutaitoiset kansalaiset, luotettavan median kuten Ylen, tutkitun tiedon sekä viranomaiset. Väärän tiedon ja valheellisten uutisten leviämisen mediassa ja sosiaalisessa mediassa kuvattiin heikentävän luottamusta mediaan, tutkitun tiedon hyödyntämiseen ja viranomaisiin. Esimerkiksi koronavirukseen liittyvää väärää tietoa nähtiin olevan paljon liikkeellä. Puheenvuoroja aineistossa oli 40 kappaletta.

Keskustan puheenvuoroissa näkyi tietynlainen konsensuksen rakentaminen. Suomi nähtiin osana Euroopan unionia ja yhteistyön merkitystä korostettiin myös informaatiovaikuttamisen uhkia vastaan. Puheenvuoroissa näkyi erityisesti sivistysdiskurssissa osaamisen ja koulutuksen arvostaminen. Laaja yleissivistys nähtiin keskeisenä puolustuksellisenä keinona informaatiovaikuttamista vastaan. Keskusta toi esille medialukutaidon kehittämisen tärkeyden monissa asiakohdissa. Kirjastot, Yle ja vapaa sivistystyö, kuten kansalaisopistot, kansanopistot ja kesäyliopistot, tuotiin keskustan kansanedustajien puheenvuoroissa esille keskeisinä toimijoina luotettavan tiedon lähteenä. Puheenvuorojen perusteella sai käsityksen, että keskusta näkee informaatiovaikuttamisen kohdistuvan ihmisen mieleen. Tämän takia puheenvuoroissa on korostettu yksittäisten ihmisten medialukutaitoa ja sivistystä keskeisenä informaatiopuolustuksen tekijänä.

Keskustan puheenvuoroissa näkyy myös halu tuoda esille Suomen vakaudesta, demokratiaa, vapautta ja ihmisoikeuksia. Keskeisinä yhteiskuntaa informaatio- ja hybridivaikuttamiselta suojaavina tekijöinä tuodaan esille kansainvälinen yhteistyö, luotettavat viranomaiset ja vapaamedia. Puheenvuoroissa tuodaan esille huoli sosiaalisen mediassa leviävästä informaatiovaikuttamisesta. Erityisesti kuitenkin kritiikki kohdistui valtamediaan kuten 29.9.2019 Helsingin Sanomien julkaisemaan Kiinan tasavallan maksamaan mainokseen, jossa tuotiin esille, että Hongkongin tilanne ratkaistaan rauhanomaisesti, kun tosiasiasa poliisi käytti samana päivänä kumiluoteja, kyynelkaasua ja vesitykkeitä. Toisaalta myös keskustan puheenvuoroissa on käytetty informaatiovaikuttamisen termistöä kyseenalaistamaan vastakkaiset näkemykset erityisesti metsähoitoon ja turvetuotantoon liittyvissä kysymyksissä. Puheenvuoroja aineistossa oli 36 kappaletta.

Sosiaalidemokraattien puheissa disinformaation ja informaatiovaikuttamisen vastaamiseen päävastuun kuvattiin olevan viranomaisilla ja päätöksentekijöillä. Uudet uhkat mukaan lukien informaatiovaikuttamisen nähtiin aiheuttavan turvattomuutta. Viranomaisresurssien riittävällä määrällä kuvattiin olevan yhteys turvattomuuden vähentämiseen. Yhtenä keskeisenä viranomaisten yhteistyö foorumina kuvattiin poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen PTR-yhteistyö. Toisaalta päätöksenteolla avoimuudella voidaan vähentää disinformaation leviämistä. Puheenvuoroissa näkyy, että valtion johdon tulee viestiä avoimesti ratkaisuksistaan, jotta väärän tiedon leviämistä voidaan rajoittaa.

Sosiaalidemokraattien kansanedustajat näkivät Euroopan unionin keskeisenä kansainvälisen yhteistyön kenttänä, johon Suomen tulee osallistua aktiivisesti. Euroopan unioni kuvattiin tärkeäksi toimijaksi niin sisäisen turvallisuuden kuin ulkoisen turvallisuuden kehittäjänä. Esille tuotiin muun muassa

operatiivinen poliisiviranomaisten yhteistyö, jonka avulla voidaan puuttua kansainväliseen rajat ylittävään rikollisuuteen. Informaatiovaikuttaminen nähtiin yhtenä uuden ajan rajat ylittävän uhkana, jonka torjunta vaatii yhteistyötä myös kansainvälisillä foorumeilla.

Vaikka sosiaalidemokraattien puheissa korostui enemmän valtion ja kansainvälisen yhteistyön vastuu informaatiovaikuttamiseen vastaamiseen, kansalaisten osaaminen tuotiin myös tärkeänä arvona esille. Demokraattiset arvot ja hyvinvointi kuvattiin luottamusta vahvistavina tekijöinä. Medialukutaidon, mallillisuuden sekä arvostelukyvyn merkitys tuotiin puheenvuoroissa esille. Työttömyys, osattomuus, eriarvoistuminen, syrjäytyminen nähtiin syynä ihmisten turvattomuuteen. Vaikka yhteiskuntaa heikentäviä asioita tuotiin esille, Suomessa asioiden nähtiin olevan varsin hyvin verrattuna muuhun maailmaan. Digitalisaation ja sosiaalisen median käytön lisääntymisen nähtiin lisänneen ihmisten ymmärrystä globaaleista kriiseistä. Samalla disinformaation määrän lisääntyminen on aiheuttanut epäluottamusta yhteiskuntaan. Sosiaalidemokraatit toivatkin esille kriittisen lukutaidon, luotettavan median sekä tieteen ja koulutuksen merkityksen informaatiovaikuttamiseen vastaamiseksi. Puheenvuoroja aineistossa oli 33 kappaletta.

Vasemmistoliiton puheenvuoroissa turvallisuus- ja ulkopolitiikkaan liittyen kuvattiin uusien uhkien, kuten ilmastonmuutoksen, muuttoliikkeiden, energia- ja vesivarojen, terrorismin uhkaavan yhteiskuntaa ja globaalia maailmanjärjestystä. Perinteiset sotilaalliset uhkat koettiin vuonna 2017 pienemmiksi ja epätodennäköisemmiksi kuin edellä mainitut uudet uhat. Vuonna 2022 vasemmistoliitto yksimielisesti tuomitsi Venäjän tai erityisesti korostaen Putinin sotatoimet Ukrainassa. Kuitenkin vasemmistoliiton puheenvuoroissa näkyi ajatus, että Suomen tulee pysyä sotilaallisesti liittoutumattomana ja pyrkiä varautumaan uhkiin ennen kaikkea rakentamalla yhteistä ymmärrystä sekä hyvinvointia.

Vasemmistoliiton kansanedustajat korostivat tieteen ja koulutuksen tärkeyttä. Kriittinen ja vahva lukutaito tuotiin puheenvuoroissa esille. Samalla korostettiin varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen, lukio ja ammatillisen koulutuksen sekä korkeakoulutuksen tärkeyttä. Vasemmistoliiton puheenvuoroissa näkyi vahvasti halu kehittää yleissivistystä tukemalla ihmisten kouluttautumista aina korkeakouluihin asti.

Vaikka monissa vasemmistoliiton puheissa tuotiin esille informaatiovaikuttamisen uhkakuvat, keskiössä puheenvuoroissa olivat koulutus, sivistys, hyvinvointi, demokraattiset arvot sekä huoli yksilöiden pärjäämisestä ja eriarvoistumisesta. Vasemmistoliiton puheissa uhkakuvat eivät kohdistuneet suoraan yhteiskuntaan vaan yksilöihin. Yksilöiden kokemusten ja suurien ihmismäärien turvattomuuden nähtiin vaikuttavan yhteiskuntaan ja globaaliin maailmaan. Puheenvuoroja aineistossa oli 14 kappaletta.

Kristillidemokraattien kansanedustajat toivat informaatiovaikuttamisen ja disinformaation esille lähinnä ulkoisena uhkana, johon viranomaisten tulee varautua sekä vastata. Puheenvuorot painottuivat 2020-luvulle. Ainoastaan yksi puheenvuoro käytettiin ennen sitä vuonna 2017. Disinformaatio nousi esille koronavirusta ja rokottautumista käsittelevissä puheenvuoroissa. Disinformaatio ja

salaliittoteoriat nostettiin virallisen informaation luotettavuutta heikentäviksi tekijöiksi. Venäjän ja Kiinan vallanhalun kuvattiin aiheuttavan epätietoisuutta ja turvattomuutta. Kristillisdemokraatit korostivat tarvetta vahvalle Euroopan unionille, ja mahdollisuutta liittoutua Naton kanssa. Kristillisdemokraattien puheenvuoroissa ei juurikaan näkynyt sivistysdiskurssi ja sitä kautta yksilöiden taidot. Suomen yhteiskunnan hyvinvoinnin, yhteiselon sekä sääntöpohjaisen järjestelmän tärkeys kuitenkin mainittiin osana puheenvuoroja. Puheenvuoroissa korostuivat viranomaiset, valtio sekä kansainvälinen yhteistyö. Puheenvuoroja aineistossa oli 11 kappaletta.

Korjausliikkeen kansanedustajien puheenvuorot käsittelivät informaatiovaikuttamista ulkoisena uhkana. Informaatiovaikuttaminen kuvattiin osana muita hybrdivaikuttamisen keinoja, joista lueteltiin muun muassa verkkopropaganda, verkkovakoilu, tiedon sabotointi ja kyberhyökkäykset. Uhat tuotiin esille turvallisuuspolitiikkaa käsittelevissä asiakohdissa. Viranomaisten, kansalaisyhteiskunnan ja elinkeinoelämän yhteistyö, tiedustelulainsäädännön muutokset, hybridiosaamiskeskuksen perustaminen sekä yksilöiden osaaminen nostettiin varautumisen keinovalikoimana esille. Puheenvuoroja aineistossa oli viisi.

Ruotsalaisen kansanpuolueen kansanedustajat ottivat kantaa disinformaatioon ja informaatiovaikuttamiseen osana valtiollista vaikuttamista. Venäjän informaatiovaikuttaminen nähtiin syynä muun muassa Britannian eroon Euroopan unionista. Informaatiovaikuttaminen kuvattiin valheellisena tietona tai disinformaationa, jonka leviämistä sosiaalisessa mediassa edistää heikko media- ja lähdekritiikki. Sitä kautta ruotsalainen kansanpuolue tuokin puheenvuoroissa esille koulutuksen tarpeen niin Suomessa kuin ulkomailla. Puheenvuoroja aineistossa oli neljä.

Liike Nytin puheenvuorossa tuotiin esille Venäjän harjoittaman hybridi- ja informaatiovaikuttamisen uhka. Puheenvuorossa tuotiin esille huoli nuorten syrjäytymisestä sekä sen vaikutuksista turvallisuudelle. Viranomaisten resurssien turvaaminen nähtiin keskeisenä keinona puuttua uuden ajan haasteisiin kuten verkkohuijauksiin. Sosiaalisen median foorumin kuvattiin olevan avoimen ja rakentavan keskustelun lisäksi informaatiovaikuttamisen foorumi. Aineistossa oli yksi puheenvuoro.

Täysistuntopuheenvuorojen voidaan nähdä heijastelevan niitä tavoitteita, joita puolueilla on eduskunnassa ollut. Se mitä sanotaan, ja mitä jätetään sanomatta, kertoo puolueiden näkökulmista. Informaatiovaikuttaminen ei näyttäytynyt kovinkaan paljon puolueiden näkemyksiä jakavana ilmiönä tai kynnyskysymyksenä. Puolueiden välillä kuitenkin näkyi eroja siinä, miten informaatiovaikuttaminen uhkaa yhteiskuntaa sekä kuinka siihen voisi varautua paremmin. Toimenpide vaihtoehtoja informaatiovaikuttamiseen vastaamiseen tuotiin paljon esille, mutta informaatiovaikuttaminen nähtiin isossa kuvassa samalla tavalla. Väärätieto ja sen vaikutukset yhteiskuntaan sekä yksilöiden turvallisuuden tunteeseen, ajatteluun ja sitä kautta toimintaan oli kuitenkin laajasti tunnistettu.

5.5 Diskurssien väliset suhteet

Tässä osiossa keskitytään uhka-, sivistys- ja puolustusdiskurssien välisiin suhteisiin, ja kuinka nämä diskurssit kytkeytyvät toisiinsa eduskunnan puheenvuoroissa. Diskurssien välisten suhteiden tarkastelun kautta pyritään ymmärtämään, miten kansanedustajat rakentavat puheenvuoroissaan informaatiovaikuttamiseen liittyvää ilmiötä.

Uhkadiskurssissa korostettiin yhteiskuntaa ja sen toimijoita uhkaavia tekijöitä, kuten informaatiovaikuttamisen uhkaa, rikollisuutta, terrorismia sekä laajamittaista sodankäyntiä. Tämä diskurssi rakentui puheenvuoroissa usein turvallisuuspoliittisten keskustelujen ympärille, joissa kuvattiin yhteiskunnan kohtamia uusia ja muuttuvia uhkia. Esimerkiksi syyskuun 11. päivän terrori-iskut Yhdysvalloissa vuonna 2001 asettivat eräänlaisen alkupisteen kylmän sodan jälkeiseen turvallisuusympäristöön sekä muuttivat merkittävästi sen aikaisia uhkakäsityksiä. Tätä tapahtumaa voidaan pitää yhtenä käännekohtana uhkadiskurssin kehittymiselle.

Informaatiovaikuttamisen kannalta hallitsevaksi diskurssiksi nousi uhkadiskurssi. Uhkadiskurssi näyttäytyi puheenvuoroissa monilla tavoin. Informaatiovaikuttaminen ja siihen puheissa liitetyt uhat näkyivät osana uhkadiskurssia erityisesti 2010-luvulta alkaen. Informaatiovaikuttamisen osalta korostettiin digitalisaation vaikutusta valheellisen tiedon leviämiseen ja sitä kautta vaikutusta yhteiskunnan turvallisuuteen. Uhkapuhe liittyi aineiston perusteella usein laajempiin globaaleihin turvallisuushaasteisiin, kuten kansainväliseen rikollisuuteen ja terrorismin torjuntaan. Diskurssiin liittyvissä puheenvuoroissa korostettiin, että nämä uudet uhkat vaativat yhteiskunnalta valmiutta ja resursseja suojautua niiltä sekä vastata niihin tehokkaasti. Informaatiovaikuttaminen nähtiin yhtenä osana hybridivaikuttamista, joka ymmärrettiin sotilaallisten ja ei-sotilaallisten keinojen hyödyntämisenä.

Sivistysdiskurssi keskittyi koulutuksen ja osaamisen merkityksen korostamiseen yhteiskunnassa. Siinä korostettiin medialukutaidon, koulutuksen ja yleissivistyksen merkitystä kansalaisten kyvyssä tunnistaa ja vastustaa informaatiovaikuttamista. Sivistysdiskurssin puheenvuorot liittyivät läheisesti demokratiaa ja oikeusvaltion merkitystä korostaviin puheenvuoroihin. Diskurssin mukaan koulutettu ja sivistynyt yhteiskunta kykenisi torjumaan disinformaation vaikutuksia. Medialukutaidon ja kriittisen ajattelun korostaminen olivat keskeisiä teemoja sivistysdiskurssissa. Diskurssissa nousi esille yhteiskunnan tarve panostaa koulutukseen ja kasvatukseen, jotta kansalaiset oppisivat tunnistamaan disinformaation. Sivistysdiskurssi rakentui pitkälti liberaalien arvojen ympärille, joissa sananvapaus ja avoin yhteiskunnallinen keskustelu nähdään keskeisinä elementteinä

Puolustusdiskurssissa korostui eri tahojen ja alojen merkitys Suomen puolustukselle. Tämä diskurssi liittyi läheisesti uhkadiskurssiin, mutta sen painopiste oli käytännön toimenpiteissä ja resursseissa, joita tarvitaan yhteiskunnan puolustamiseksi. Puolustusdiskurssissa puheenvuorot käsittelivät muun muassa

Puolustusvoimien sekä muiden viranomaisten roolia, kansainvälistä yhteistyötä ja varautumista erilaisiin kriisitilanteisiin. Puolustusdiskurssissa korostettiin viestinnän ja yhteistyön merkitystä eri viranomaisten välillä. Diskurssissa painotettiin, että puolustuksen tulee olla kattavaa ja monialaista, jotta se pystyy vastaamaan moninaisiin yhteiskuntaa uhkaaviin vaikutuskeinoihin.

Uhka-, sivistys- ja puolustusdiskurssien väliset suhteet näyttäytyivät moniulotteisia ja niiden voi nähdä kietoutuvan tiiviisti toisiinsa eduskunnan puheenvuoroissa. Yhtenä keskeisenä suhteena ilmeni uhka- ja puolustusdiskurssien välinen kytkös. Nämä diskurssit esiintyivät usein yhdessä. Uhkien tunnistamisella ja kuvaamisella pyrittiin korostamaan tarvetta vahvistaa puolustusta. Uhkadiskurssissa kuvataan ongelma, kun taas puolustusdiskurssi esittää ratkaisuja ja toimenpiteitä uhkaan vastaamiseksi. Usein puheenvuoroissa korostettiin resurssien suunnitelmallista ja pitkäjänteistä jakoa viranomaisille. Uhkan kohdetta ei kaikissa puheenvuoroissa korostettu.

Puheenvuorot rakentuivat pääsääntöisesti kuvailemalla informaatiovaikuttamisen uhkaa, jonka takia resursseja tulisi jakaa uudelleen tai säilyttää ennallaan. Uhkapuhe toimi monessa kohtaa puolustusratkaisujen perusteluna. Informaatiovaikuttamisen uhkien avulla pyrittiin muun muassa perustelemaan tiedustelulainsäädännön, rikoslain ja viranomaisresurssien kehittämistä. Toisaalta uhkapuheen avulla puheenvuoroissa pyrittiin korostamaan kansalaisten osaamista ja sivistystä puolustuksen sekä kokonaisturvallisuuden näkökulmasta.

Sivistysdiskurssilla voidaan nähdä olevan merkittävä yhteys uhka ja puolustusdiskursseihin. Siinä missä uhkadiskurssi keskittyy ulkoisiin uhkiin ja niiden torjuntaan, sivistysdiskurssi korostaa yhteiskunnan sisäistä vahvistamista koulutuksen, kulttuurin ja jatkuvan oppimisen kautta. Sivistysdiskurssissa pyrittiin vahvistamaan koulutusta pitkällä aikavälillä. Kansalaisten kyky tunnistaa ja vastustaa uhkia nähtiin paranevan koulutuksen myötä.

Sivistysdiskurssissa korostetut demokraattiset arvot näkyivät kuitenkin erityisesti informaatiovaikuttamisen kohteena. Sananvapaus, luottamus, tasa-arvo, usko tulevaisuuteen ja kansallinen yhtenäisyys olivat informaatiovaikuttamisen kohteina. Väärätieto tai tiedotuksen puute näkyivät erityisesti koronavirusta käsittelevissä puheenvuoroissa korostettuina. Laadukkaan median, mediakriittisyyden ja arvostelukyvyn merkityksiä korostettiin, sekä näiden puute nähtiin riskitekijänä altistumiselle informaatiovaikutukselle. Erityisesti tarkastelujakson kahtena viimeisenä vuonna sivistysdiskurssin merkityksen voidaan nähdä kasvaneen osana keskustelua. Voisi arvioida, että kansanedustajien ymmärryksen lisääntyminen informaatiovaikuttamisesta on korostanut sivistysdiskurssin merkitystä keskusteluissa.

Puolustus- ja sivistysdiskurssien välinen suhde rakentui yhteiselle ymmärrykselle siitä, että yhteiskunnan puolustaminen ei rajoitu pelkästään sotilaallisiin toimiin. Koulutuksen ja sivistyksen merkitystä puolustukselle korostettiin perustelemalla, että koulutettu väestö on keskeinen osa yhteiskunnan resilienssiä. Näiden diskurssien välinen suhde näkyi erityisesti puheenvuoroissa, joissa painotettiin medialukutaidon ja kriittisen ajattelun tärkeyttä osana kokonaisturvallisuutta.

Diskurssien suhteiden välinen tarkastelu osoitti, että aineistosta tunnistetut uhka-, sivistys- ja puolustusdiskurssit eivät ole erillisiä kokonaisuuksina, vaan ne ovat vahvasti kytköksissä toisiinsa. Diskurssit muodostavat monipuolisen ja kattavan näkemyksen siitä, miten informaatiovaikuttaminen ymmärrettiin osana puheenvuoroja ja miten informaatiovaikuttamisen haasteisiin voidaan vastata. Poliittisessa keskustelussa nämä kolme diskurssia täydentävät toisiaan, ja niiden väliset suhteet heijastavat laajempaa yhteiskunnallista ymmärrystä turvallisuudesta, koulutuksesta ja puolustuksesta informaatioyhteiskunnassa.

Informaatiovaikuttamisen ilmiötä hallitsi puheenvuoroissa sen aiheuttama uhka yhteiskunnalle. Kuitenkin perinteisen puolustuksen, viranomaisten toimivaltuuksien ja median luotettavuuden rinnalle nostettiin tarkastelujakson loppupuolella sivistyksen merkitys. 2000-luvulla alkupuolella informaatiovaikuttamisesta puhuttiin informaatiouhkina, jotka näyttäytyivät sotilaallisen toimintaympäristön kautta teknisinä ratkaisuin. Vaikka propaganda ja disinformaatio näkyivät ohimenevinä lausuntoina poliittisen vastapuolen näkemysten kommentoinnissa 2000-luvun alkupuolella, ymmärrys informaatiovaikuttamisesta ja sen kohteista on lisääntynyt erityisesti vuoden 2016 jälkeen.

Sivistys näkyi keskeisenä osana puolustusta, mutta myös vaikuttamisen kohteena. Samalla yksilöiden osaaminen tuotiin osaksi puolustusdiskurssia. Puolustusdiskurssi voidaan nähdä linkkinä kahden muun diskurssin välillä. Sivistynyt ja demokraattinen yhteiskunta, jossa mahdollistetaan avoin keskustelu kohtaa väistämättä sosiaalisen median aikakaudella informaatiovaikuttamista, jonka tavoitteet ja kohteet ovat epäselviä. Puheissa näkyi tahto lisätä kansalaisten taitoja hahmottaa oikea informaatio väärästä. Uhkaan vastaamista ei nähty enää 2020-luvulla samalla tavalla mahdolliseksi pelkästään kansainvälisten yhteisöjen ja viranomaistoiminnan keinoin kuin se nähtiin 2000-luvun alkupuolella. Kokonaisturvallisuusajattelu yhteiseen uhkaan vastaamisesta nousi puheissa esille. Tällöin uhkaan vastaamiseen tarvitaan niin viranomaisia, mediaa kuin valveutunutta kansaa eli sivistyneitä kansalaisia.

5.6 Tulosten tulkinta ja pohdinta

Aineistossa informaatiovaikuttaminen ilmeni monitahoisena ja monimutkaisena ilmiönä, joka koskettaa yhteiskuntaa monilla eri tasoilla. Tässä luvussa kuvataan yksityiskohtaisesti, miten informaatiovaikuttaminen ymmärretään eduskunnassa täysistuntopuheiden perusteella.

Informaatiovaikuttamisen käsite on otettu käyttöön eduskunnan puheenvuoroissa vasta 2010-luvulla. Aineistossa informaatiovaikuttaminen mainitaan ensimmäisen kerran vuonna 2016. Kuitenkin informaatiouhka, propaganda, informaatio-osodankäynti ja disinformaatio esiintyivät jo 2000-luvun alkupuolen puheenvuoroissa. Aineisto painottui vahvasti 2010 ja 2020-luvuille. Aineiston alkuvaiheissa informaatiovaikuttamista tai siihen liittyvää terminologiaa käsiteltiin pääosin vain valtioneuvoston turvallisuus ja puolustuspoliittisten selontekojen yhteydessä. Lisäksi silloinkin vain muutamissa puheenvuoroissa mainittiin

informaatiosodankäynti tai informaatio-operaatiot. Informaatiovaikuttaminen näyttäisikin olevan terminä uusi, vaikka aineiston perusteella se on korvannut ja täydentänyt propagandan sekä disinformaation käsitteitä.

Disinformaatiolla viitattiin aineistossa väärän, osittain valheellisen tai harhaanjohtavan tiedon levittämiseen, jonka tarkoituksena on manipuloida yleistä mielipidettä tai aiheuttaa sekaannusta ja epäluottamusta. Propaganda voidaan aineiston perusteella määritellä suunnitelmalliseksi viestinnäksi, jonka tavoitteena on ohjata mielipiteitä ja tukea tiettyjä näkökulmia. Propaganda termiä käytettiin aineistossa myös tunteisiin vetoavissa puheenvuoroissa, joissa pyrittiin halventamaan vastakkaisia mielipiteitä.

Informaatiovaikuttaminen, -sodankäynti tai -operaatiot eivät nousseet esille merkittävästi ennen 2010-lukua, mikä viittaisi siihen, että kansanedustajat eivät pitäneet niitä yhteiskunnan kannalta kovin merkittävinä turvallisuusuhkina. Lisäksi informaatiosodankäynti kuvattiin tietoteknisiin laitteisiin kohdistuvaksi tai tietoturvallisuuteen liittyväksi uhaksi. Nykyisin samoja uhkia kuvattiin todennäköisesti kyberuhkiksi. Informaatiovaikuttaminen nousi esille aineistossa ensimmäisen kerran vasta vuoden 2016 aikana.

Informaatiovaikuttamisen luonne näyttäytyi puheenvuoroissa uhkana. Uhka liittyi tiedon oikeellisuuteen ja saatavuuteen. Informaatiovaikuttaminen näyttäytyi osassa puheita disinformaation ja muiden vaikutuskeinojen yläkäsitteenä, mutta osassa puheita myös rinnastettuna esimerkiksi disinformaation ja propagandan kanssa. Väärätieto, disinformaatio ja propaganda näyttivät linkittyvän puheenvuoroissa informaatiovaikuttamiseen. Informaatiovaikuttamisen luonne määrittyi puheenvuoroissa tarkoittamaan uhkaavaa tai pahantahtoista toimintaa.

Selkeää rajaa tai eroa ei muodostunut myöskään informaatiovaikuttamisen, informaatio-operaatioiden tai informaatiosodankäynnin välille. Kuitenkin aineistossa puhuttiin informaatiovaikuttamisesta ja epäiltiin, että kyseessä saattaisi olla ”jopa” informaatiosodankäynti. Informaatiovaikuttaminen näyttäytyikin joissain puheenvuoroissa lievempänä vaikuttamisen muotona kuin informaatiosodankäynti. Kuitenkin aineistossa oli puheenvuoroja, joissa termejä käytettiin sekaisin peräkkäisissä lauseissa tarkoittamaan samaa asiaa. Aineiston perusteella ei voi tehdä yleistystä, kuinka kansanedustajat erottavat toisistaan informaatiovaikuttamisen tai informaatiosodankäynnin. Toisaalta aineiston alkupuolella informaatiosodankäynnin kuvailtiin vaikuttavan tietojärjestelmiin, kun informaatiovaikuttaminen liitettiin aineistossa nimenomaisesti informaation sisältöön tai ihmismieleen liittyväksi vaikuttamiseksi.

Informaatiovaikuttamiseen linkittyi tiedon käyttäjinä poliittiset päättäjät, viranomaiset sekä kansalaiset. Informaatiovaikuttaminen nähtiin vihamielisenä toimintana, jonka avulla pyritään vaikuttamaan päätöksentekokykyyn, luottamukseen sekä ajatteluun. Informaatiovaikuttamisen tarkoituksena nähtiin olevan levittää pelkoa, epävarmuutta ja aiheuttaa muita tunteita ohjaamaan ihmisten käyttäytymistä ja päätöksentekoa. Informaatiovaikuttajat kuvailtiin aineistossa vihamielisiksi ja usein autoritäärisiksi valtioiksi. Erityisesti Venäjä korostui aineistossa.

Vihamielisten vaikuttajien nähtiin voivan hyödyntää valheellista uutisointia ja viestintää vaikuttaakseen vaalituloksiin, päätöksentekoon ja poliittiseen ilmaperiiriin heikentäen demokratioiden toimintaa. Informaatiovaikuttaminen näyttäytyi laajemmin myös osana hybridisodankäyntiä, jossa yhdistetään sotilaallisia ja ei-sotilaallisia vaikuttamiskeinoja. Puheenvuoroissa nousi esille Nato-keskustelun yhteydessä Venäjän informaatio- ja hybrdivaikuttaminen, joilla pyrittiin pelottelemaan myös suomalaisia päätöksentekijöitä ja joilla olisi pyritty vaikuttamaan myös ehdotettuun kansanäänestykseen Natoon liittymisestä. Tiettyllä tavalla kansanedustajat toivat esille kansan olevan haavoittuvampi informaatiovaikuttamiselle kuin poliittiset päätöksentekijät.

Aineiston perusteella tehokas torjunta edellyttäisi niin yksilöiden, viranomaisten, median kuin päättäjiensä toimia. Kriittisen ajattelun ja medialukutaidon kehittäminen kansalaisten keskuudessa nostettiin keinoksi disinformaation sekä informaatiovaikuttamisen tunnistamiseksi ja torjumiseksi. Koulutusjärjestelmällä nähtiin olevan tärkeä rooli tarjota kaiken ikäisille kansalaisille tarvittava osaaminen. Medialukutaidon opetusta korostettiin, koska sen nähtiin lisäävän kansalaisten kykyä arvioida kriittisesti vastaanottamaansa tietoa ja tunnistaa mahdollisia harhaanjohtavia viestejä.

Valtion johdon ja instituutioiden yhtenä keskeisenä tehtävänä nähtiin panostaminen viestintään, joka perustuu oikea-aikaiseen ja luotettavaan tiedottamiseen. Tämän nähtiin auttavan vastustamaan informaatiovaikuttamista sekä ylläpitämään kansalaisten luottamusta viranomaisiin ja päättäjiin. Huonon tiedottamisen nähtiin johtavan tilanteisiin, joissa kansalaiset luottavat sosiaalisessa mediassa leviäviin salaliittoteorioihin ja disinformaatioon. Erityisesti koronaviruksen yhteydessä puheenvuoroissa käsiteltiin rokotuksiin liittyviä väärä uskomuksia.

Informaatiovaikuttaminen nähtiin globaalina haasteena, joka edellyttää kansainvälistä yhteistyötä. Valtioiden välinen tiedonvaihto ja yhteiset vastatoimet tuotiin esille informaatiovaikuttamisen uhkien yhteydessä. Kansainväliset organisaatiot kuten Nato ja Euroopan unioni nähtiin keskeisinä foorumeina yhteisten keinojen kehittämiseksi.

Informaatiovaikuttamisen nähtiin vaikuttavan yhteiskuntaan eri tasoilla ja eri muodoissa. Informaatiovaikuttaminen sisälsi disinformaation levittämisen, propagandan ja psykologisen vaikuttamisen keinot. Informaatiovaikuttamisella pyritään horjuttamaan yhteiskunnan vakautta, turvallisuutta ja luottamusta. Informaatiovaikuttamiseen vastaamisen nähtiin edellyttävän kattavia koulutuksellisia, viestinnällisiä ja kansainvälisiä toimia. Informaatiovaikuttamiseen vastaminen vaatii siis monipuolisia toimia.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten informaatiovaikuttamisesta ja siihen liittyvästä käsitteistöstä puhutaan eduskunnan puheenvuoroissa, minkälaisia tarkoituksia puheella on, minkälaisia diskursseja keskusteluun liittyy, sekä miten diskurssien väliset suhteet näkyvät aineistossa. Diskurssianalyysin kautta tutkimus muodosti yleiskuvan 2000-luvun alusta vuoteen 2022 asti informaatiovaikuttamisen ilmiöstä sekä siihen liittyvistä tekijöistä osana eduskunnan täysistuntopuheenvuoroja.

Tutkimuksen diskurssianalyttinen tutkimusmenetelmä mahdollisti poliittisten puheenvuorojen tarkastelun sosiaalisena konstruktiona. Lähestymistapa auttoi ymmärtämään, miten informaatiovaikuttaminen tulkitaan poliittisessä kontekstissa ja miten informaatiovaikuttamiseen liittyviä merkityksiä rakennetaan.

Tutkimus osoitti, että informaatiovaikuttaminen ei ole ollut yhtä keskeisessä osassa eduskunnan keskustelua koko tarkastelujaksolla, vaan ilmiönä informaatiovaikuttaminen on noussut keskusteluun erityisesti 2010-luvun loppupuoliskolla. Tämä voidaan havaita siitä, kuinka termi ja siihen liittyvät käsitteet, kuten informaatiotosodankäynti, hybridi-vaikuttaminen sekä disinformaatio, ovat yleistyneet eduskunnan puheenvuoroissa. Informaatiovaikuttaminen määrittäytyi osaksi keskustelua turvallisuuspoliittisena ilmiönä, joka koettiin puheenvuoroissa haitalliseksi. Informaatiovaikuttaminen voidaankin nähdä yhtenä keskeisenä turvallisuushaasteena nykypäivän yhteiskunnalle.

Tutkimus tunnisti erilaisia diskursseja, jotka käsittelevät informaatiovaikuttamista. Näitä olivat uhka-, sivistys- ja puolustusdiskurssit. Nämä diskurssit tarjoavat eri näkökulmia siihen, miten informaatiovaikuttaminen nähdään ja ymmärretään poliittisessä keskustelussa. Tutkimus osoitti, että poliittinen keskustelu informaatiovaikuttamisesta on kehittynyt ajan myötä. Esimerkiksi syyskuun 11. päivän terrori-iskujen jälkeen uhkakäsitykset muuttuivat, ja informaatiouhkat nousivat esille yhtenä osana laajempaa turvallisuuskeskustelua. Vastaavasti Krimin valloituksen jälkeen hybridiuhkien tunnistaminen sekä koronaviruspandemia nostivat esille informaatiovaikuttamisen yhä tärkeämmäksi turvallisuuspoliittiseksi aiheeksi.

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että informaatiovaikuttamiseen liittyvä terminologia on hajallaan ainakin eduskunnan puheenvuoroissa. Samasta ilmiöstä puhutaan useiden käsitteiden kautta tarkemmin määrittelemättä, mistä on oikein kyse. Käsitteet kuten informaatiiosodankäynti, hybridivaikuttaminen, propaganda ja disinformaatio esiintyvät usein rinnakkain, osittain päällekkäin sekä ristiriitaisesti. Tämä osoittaa, että käsitteiden käyttö poliittisessa diskurssissa ei ole vakiintunutta, ja niiden merkitykset voivat vaihdella kontekstin ja puhujien tottumusten mukaan.

Informaatiovaikuttaminen näyttäytyi puheenvuoroissa erityisesti uhkana. Informaatiovaikuttaminen määrittyi aineistossa noudattaen viimeisimpiä valtioneuvoston julkaisuja, joissa informaatiovaikuttaminen kuvailtiin haitalliseksi vaikuttamiseksi. Muita tarkkoja kuvailuja ja yleistyksiä aineiston perusteella informaatiovaikuttamiseen liittyvälle termistölle on haastava tehdä. Aineistossa informaatiovaikuttaminen, disinformaatio, propaganda, informaatiiosodankäynti ja informaatio-operaatiot sekoittuivat sujuvasti toisiinsa. Aineistosta ei voida vetää suoria johtopäätöksiä, milloin tulisi käyttää termiä informaatiovaikuttaminen ja milloin informaatiiosodankäynti.

Tutkimus osoitti, että avointa ja demokraattista yhteiskunnallista keskustelua pidetään haavoittuvaisena informaatiovaikuttamiselle. Toisaalta mielipiteen vapautta ja muita perusoikeuksia pidettiin aineistossa puolustamisen arvoisina. Keskustelussa korostettiin sivistystä myös mahdollisuutena puolustautua vihamieliseltä vaikuttamiselta. Koulutus nähtiin yhteiskuntaa kehittävänä ja ulkoiselta informaatiovaikuttamiselta suojaavana tekijänä. Koulutuksen lisäksi puolueeton media, kirjastot, viranomaiset sekä kansallinen yhteistyö nähtiin tärkeinä luotettavan tiedon lähteinä ja mahdollistajina. Suomen yhteiskunnan kannalta demokraattiset arvot korostuivat suojattavina hyveinä, eikä informaatiovaikuttamiseen vastaamiseksi esitetty toimia, jotka rajoittaisivat esimerkiksi sananvapautta.

Digitalisaation ja sosiaalisen median käytön lisääntymisen myötä informaatioympäristön tunnistettiin muuttuneen, mikä mahdollistaa nykyisin nopean tiedon leviämisen. Tämä on asettanut haasteita yksilöiden kyvyille tunnistaa ja vastata disinformaation sekä muuhun vihamieliseen informaatiovaikuttamiseen. Erityisesti heikommassa asemassa olevat, kouluttautumattomat sekä ikääntyneet näyttäväivät muuta kansanosaa alttiimpina informaatiovaikuttamiselle. Tiedottaminen, koulutus, yhteistyö ja viranomaisten resurssit sekä toimivaltuudet nähtiin keskeisinä tekijöinä yhteiskunnan tasolla informaatiovaikuttamiseen vastaamiseksi.

Tutkimuksessa käsiteltiin vain eduskunnan täysistuntopuheenvuoroja, siten aineisto edusti vain osaa poliittisen diskurssin kentästä. Tutkimuksessa sivuttiin poliittisia näkökulmia ja tuotiin esille, kuinka eri puolueiden jäsenet käyttivät puheenvuoroja aihepiiriin liittyen. Puolue näkökulmaa pyrittiin kuitenkin tuomaan tuloksissa esille käsittelemällä aineistoa myös puoluejaon mukaisesti. Jatkotutkimus voisi keskittyä lyhyempään ajanjaksoon ja tarkastella esimerkiksi yksittäiseen selontekoon liittyvää keskustelua ja siihen liittyviä ilmiöitä sekä puolueiden välisiä ristiriitoja.

Tutkimuksessa tunnistettiin, että erityisesti Venäjän hyökättyä Krimille informaatioon liittyvät turvallisuuskysymykset nousivat laajemmin puheenvuoroissa esille. Kyber- sekä hybridiuhkia korostettiin tiedustelulainsäädännön valmistelussa ja hybridisodankäynnin eri muotoja kuvailtiin vuodesta 2014 alkaen. Toisaalta 2000-luvun alusta 2010-luvun alkuun aineistoa ei noussut kovinkaan paljoa esille. Tästä voisi päätellä, että 2000-luvun vihamielistä informaatiovaikuttamista tai silloin puhuttua informaatiovaikuttamista ei pidetty kovinkaan ajankohtaisena ilmiönä eduskunnassa tai että muut yhteiskunnalliset teemat olivat tärkeämpiä ilmiötasolla. Yhtenä jatkotutkimuskohteena voisikin olla eduskunnan keskustelut 2000-luvun alkupuolella esimerkiksi ulko- ja turvallisuuspoliittisiin selontekojen asiakohtiin liittyen.

LÄHTEET

- Bengtsson, Å. (2014). Kansanedustajien roolit ja kansalaisodotukset. Teoksessa T. Raunio & M. Wiberg (Toim.), *Eduskunta: Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla* (ss. 66–76). Gaudeamus.
- Borg, S. (2014). Eduskuntavaalit ja vaalijärjestelmä. Teoksessa T. Raunio & M. Wiberg (Toim.), *Eduskunta: Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla* (ss. 39–50). Gaudeamus.
- Dovi, S. (2018). Political Representation. Teoksessa E. N. Zalta (Toim.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy* (Fall 2018). Metaphysics Research Lab, Stanford University.
<https://plato.stanford.edu/archives/fall2018/entries/political-representation/>
- Eduskunta. (ei pvm.). *Kansanedustajat*. Noudettu 21. syyskuuta 2024, osoitteesta <https://www.eduskunta.fi/443/FI/kansanedustajat/sivut/default.aspx>
- Eduskunta. (2019). *Suomen eduskunta* [Dataset]. Eduskunta.
https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/esitemateriaalit/Documents/2019_YLEISESITE_SUOMI_web.pdf
- Elstub, S. (2006). A double-edged sword: The increasing diversity of deliberative democracy. *Contemporary Politics*, 12(3–4), 301–319.
<https://doi.org/10.1080/13569770601086204>
- Eskola, J., & Suoranta, J. (1999). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (3. painos). Vastapaino.
- Falkheimer, J., & Heide, M. (2022). *Research Handbook on Strategic Communication*. Edward Elgar Publishing.
- Flyktman, J. (2017). *Informaationsodankäynnin merkitys: Käsitetutkimus, doktriinitutkimus sekä tapaustutkimus Krimin ja Syyrian operaatioista* [Yleisesikuntaupseerikurssin opiskelijan diplomityö].
<https://www.doria.fi/handle/10024/144308>
- Giles, K. (2015). *Russia's Hybrid Warfare: A Success in Propaganda*. Federal Academy for Security Policy.
<https://www.jstor.org.ezproxy.jyu.fi/stable/resrep22215>
- Gupta, M., Dennehy, D., Parra, C. M., Mäntymäki, M., & Dwivedi, Y. K. (2023). Fake news believability: The effects of political beliefs and espoused cultural values. *Information & Management*, 60(2), 103745.
<https://doi.org/10.1016/j.im.2022.103745>
- Haarala, J. (2015, kesäkuuta 2). *Reserviläiskirje sai suomalaiset soittamaan puolustusvoimille*. Yle Uutiset. <https://yle.fi/a/3-8038318>
- Hepburn, A., & Potter, J. (2004). Discourse Analytic Practise. Teoksessa *Qualitative Research Practise* (ss. 168–184). SAGE Publications, Limited.

- Huhtinen, A.-M. (Toim.). (2002). *Propagandan renessanssi: Julkisen manipulaation paluu*. Maanpuolustuskorkeakoulu, johtamisen laitos.
- Hyvönen, E., Sinikallio, L., Leskinen, P., Drobac, S., Tuominen, J., Elo, K., La Mela, M., Koho, M., Ikkala, E., Tamper, M., Leal, R., & Kesäniemi, J. (2021). Parlamenttisampo: Eduskunnan aineistojen linkitetyn avoimen datan palvelu ja sen käyttömahdollisuudet. *Informaatiotutkimus*, 40(3). <https://doi.org/10.23978/inf.107899>
- Häkkinen, T., & Grahn, H. (2024). Placing Behavior in Context: Political Interpretations of Individual Behavior in Countering Information Warfare in Finland. *European Conference on Cyber Warfare and Security*, 23(1), Article 1. <https://doi.org/10.34190/eccws.23.1.2125>
- Ihalainen, P. (2010). *Agents of the People: Democracy and Popular Sovereignty in British and Swedish Parliamentary and Public Debates, 1734-1800*. BRILL. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=583690>
- Ihalainen, P., Ilie, C., & Palonen, K. (2016). The Conceptual History of Parliaments. Teoksessa *Parliament and Parliamentarism: A Comparative History of a European Concept* (ss. 1–16). Berghahn Books, Incorporated. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/jyvaskyla-ebooks/detail.action?docID=4337986>
- Jokinen, A., Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). Diskursiivinen maailma. Teoksessa *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* (ss. 25–50). Vastapaino.
- Juhila, K. (2016). Tutkijan positiot. Teoksessa *Diskurssianalyysi: Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* (ss. 411–443). Vastapaino.
- Juhila, K., & Suoninen, E. (2016). Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa *Diskurssianalyysi Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö* (ss. 445–463). Vastapaino.
- Lasswell, H. D. (1927). The Theory of Political Propaganda. *The American Political Science Review*, 21(3), 627–631. <https://doi.org/10.2307/1945515>
- Morin, D. (2021). Information Influence Operations: The Future of Information Dominance. *The Cyber Defense Review*, 6(1), 133–140. <https://www.jstor.org/stable/26994117>
- Mull, C., & Wallin, M. (2013). *Propaganda: A Tool of Strategic Influence*. American Security Project. <https://www.jstor.org.ezproxy.jyu.fi/stable/resrep06038>
- Mustonen-Ollila, E., Lehto, M., & Heikkonen, J. (2020). Information Influence in Society's Information Environment: An Empirical Analysis Using the Grounded Theory. *Journal of Information Warfare*, 19(4), 70–88. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/82319>

- Mässeli, E. (2022). *Venäjän informaatiopsykologinen sodankäynti: Suomen torjunta- ja varautumistoimenpiteiden määrittely* [Pro gradu, Jyväskylän yliopisto]. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/81732>
- NATO Strategic Communications Centre of Excellence. (2014). *Analysis of Russia's information campaign against Ukraine*. <https://stratcomcoe.org/publications/analysis-of-russias-information-campaign-against-ukraine/151>
- Newlin, C., Conley, H. A., Searight, A., Kostelancik, T., Ellehuus, R., Mankoff, J., & Stewart, D. (2020). *Russian Information Operations* (Countering Russian and Chinese Influence Activities, ss. 4–12). Center for Strategic and International Studies (CSIS). <https://www.jstor.org/stable/resrep25322.5>
- Nurmi, E. (2012, syyskuuta 29). *Venäjällä kohu Vantaan venäläislasten väitetystä huostaanotosta*. Yle Uutiset. <https://yle.fi/a/3-6315267>
- Palonen, K. (2022). Kun kaikki on politiikkaa, miten sitä voi tutkia? Poliittikapuhe (Länsi-)Saksan liittopäivien täysistuntodebateissa. *Poliittikka*, 64(3), 258–271. <https://doi.org/10.37452/politiikka.113626>
- Pamment, J., Nothhaft, H., Agardh-Twetman, H., & Fjällhed, A. (2018). *Countering Information Influence Activities: The State of the Art*. <https://www.msb.se/sv/publikationer/countering-information-influence-activities--the-state-of-the-art-research-report/>
- Parlamenttisampo. (18.4.2024). *Täysistuntojen puheenvuorot*. <https://parlamenttisampo.fi/fi/speeches>
- Pekonen, K. (2011). *Puhe eduskunnassa*. Vastapaino.
- Pietiläinen, J. (2011). Näin syntyy skandaali venäläisittäin ja suomalaisittain. Teoksessa S. Kivimäki (Toim.), *Journalismikritiikin vuosikirja 2011: Vsk. 34. vuosikerta*. Journalismin tutkimusyksikkö. https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/65346/journalismikritiikin_vuosikirja_2011.pdf
- Puurunen, M. (2024). Veretöntä mutta tappavaa: Informaatioidankäynti venäläisessä sotatieteellisessä keskustelussa. *JYU Reports*, 1–36. <https://doi.org/10.17011/jyureports/2024/43>
- Puusa, A., & Juuti, P. (2020). Laadullisen tutkimuksen tieteenfilosofinen tausta. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (2. painos, ss. 25–40). Gaudeamus.
- Pynnönen, A. (2013). *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen* (Jyväskylän yliopiston kauppakorkeakoulun working paper No. 379/2013). Jyväskylän yliopisto. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/42412>
- Pynnöniemi, K. (2019). Information-psychological warfare in Russian security strategy. Teoksessa R. E. Kanet (Toim.), *Routledge Handbook of Russian*

- Security* (1. p., ss. 214–226). Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781351181242-21>
- Pynnöniemi, K., & Rácz, A. (2016). *Fog of Falsehood: Russian Strategy of Deception and the Conflict in Ukraine* (45). Ulkopoliittinen instituutti (FIIA).
- Pälli, P., & Lillqvist, E. (2020). Diskurssianalyysi. Teoksessa *Kielentutkimuksen menetelmiä I-IV* (ss. 374–411). Finnish Literature Society.
<https://doi.org/10.2307/j.ctv1qp9hgb>
- Raitasalo, J. (2008). *Turvallisuusympäristön muutos ja Suomen puolustus*.
- Rantapelkonen, J. (2002). *Psykologiset operaatiot: Propagandasta informaatio-operaatioihin*. Maanpuolustuskorkeakoulu, taktiikan laitos.
- Raunio, T., & Wiberg, M. (Toim.). (2014). *Eduskunta: Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Gaudeamus.
- Remes, L. (2006). Diskurssianalyysin perusteet. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen käsikirja* (1. painos, ss. 288–374). Gummerrus.
- Ristilä, A., & Elo, K. (2023). Observing political and societal changes in Finnish parliamentary speech data, 1980–2010, with topic modelling. *Parliaments, Estates and Representation*, 43(2), 149–176.
<https://doi.org/10.1080/02606755.2023.2213550>
- Ruostetsaari, I. (2014). Eduskunnan valta ja asema eliittien ja kansalaisten silmin. Teoksessa T. Raunio & M. Wiberg (Toim.), *Eduskunta: Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla*. Gaudeamus.
- Rydenfelt, H. (2023). *Data, valta ja demokratia* (Sitra muistio). Sitra.
<https://www.sitra.fi/wp/wp-content/uploads/2023/02/sitra-data-valta-ja-demokratia.pdf>
- Saari, D. (2024). Kognitiivinen sodankäynti: Ihmismieli taistelulentä. *Julkaisusarja. 2, Tutkimuseloiteita / Maanpuolustuskorkeakoulu, sotataidon laitos*. <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/96402>
- Salloum, A., Takko, T., Peuhkuri, M., Kantola, R., & Kivelä, M. (2019). *Botit ja informaatiovaikuttaminen Twitterissä Suomen eduskunta- ja EU-vaaleissa 2019*. Aalto University. <https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/39200>
- Sanastokeskus. (2022). *Informaatiovaikuttamisen käsitteitä*.
- Sanastokeskus TSK. (2017). *Kokonaisturvallisuuden sanasto*. Sanastokeskus TSK ry.
- Sanastokeskus TSK. (2018). *Kyberturvallisuuden sanasto*. Sanastokeskus TSK ry.
<https://turvallisuuskomitea.fi/kyberturvallisuuden-sanasto/>
- Saressalo, T., & Huhtinen, A. M. (2022). Information Influence Operations: Application of National Instruments of Power. *Journal of Information Warfare*, 21(4), 41–66.

<https://www.proquest.com/docview/2740826309/abstract/3286D6C3A306495DPQ/1>

- Saessalo, T., & Huhtinen, A.-M. (2018). The Information Blitzkrieg – “Hybrid” Operations Azov Style. *The Journal of Slavic Military Studies*, 31(4), 423–443. <https://doi.org/10.1080/13518046.2018.1521358>
- Savage, P. (2017). *Russian Social Media Information Operations: How Russia has Used Social Media to Influence US Politics*. American Security Project. <https://www.jstor.org/stable/resrep06042>
- Saward, M. (2006). The Representative Claim. *Contemporary Political Theory*, 5(3), 297–318. <https://doi.org/10.1057/palgrave.cpt.9300234>
- Seuri, O., Ikäheimo, H.-P., Vihma, A., & Hartikainen, J. (2021). Media and the information environment: There is no such thing as nordic exceptionalism. Teoksessa *The political analyst’s field guide to Finland* (ss. 101–125).
- Severs, E., & Dovi, S. (2018). Why We Need to Return to the Ethics of Political Representation. *PS: Political Science & Politics*, 51(02), 309–313. <https://doi.org/10.1017/S1049096517002414>
- Siljanen, S. (2023). *Rajasopua Suomen ehdoilla, Venäjän armosta vai yhteistyössä: Strateginen viestintä vuosien 2015-2016 Arktisen reitin muuttoliikkeestä* [Diplomityö, Maanpuolustuskorkeakoulu]. <https://www.doria.fi/handle/10024/188044>
- Siltaoja, M., & Sorsa, V. (2020). Diskurssianalyysi johtamis- ja organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (2. painos, ss. 228–248). Gaudeamus.
- Sirén, T. (2011). Psykologiset operaatiot osana informaatio-operaatioita 2030. Teoksessa T. Sirén (Toim.), *Strateginen kommunikaatio ja informaatio-operaatiot 2030*. Maanpuolustuskorkeakoulu. <https://www.doria.fi/handle/10024/74173>
- Sisäministeriö. (2016). Suomen kansallinen riskiarvio 2015. *Sisäministeriön julkaisu 3/2016*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/64948>
- Sisäministeriö. (2019). Kansallinen riskiarvio 2018. *Sisäministeriön julkaisuja 2019:5*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161332>
- Sisäministeriö. (2023). Kansallinen riskiarvio 2023. *Sisäministeriön julkaisuja 2023:4*. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164627>
- Svetoka, S. (2016). *Social Media as a Tool of Hybrid Warfare*. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. <https://stratcomcoe.org/publications/social-media-as-a-tool-of-hybrid-warfare/177>
- U. S. Government Accountability Office. (2022). *Information Environment: Opportunities and Threats to DOD’s National Security Mission*. <https://www.gao.gov/products/gao-22-104714>

- US Joint Publication 3-13. (2014). *Information operations*. U.S. Joint Chiefs of Staff.
- Valtioneuvosto. (1997). *Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko 1997*.
https://www.defmin.fi/ministerion_teemat/puolustuselonteot/suomen_turvallisuus-ja_puolustuspoliittinen_selonteko_1997
- Valtioneuvoston kanslia. (2019). *Informaatiovaikuttamiseen vastaaminen: Opas viestijöille*. Valtioneuvoston kanslia.
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161512>
- Veebel, V., Ploom, I., & Sazonov, V. (2022). Russian information warfare in Estonia, and Estonian countermeasures. *Lithuanian Annual Strategic Review*, 19(1), 69–98. <https://doi.org/10.47459/lasr.2021.19.4>
- Virta, M., Huhtinen, A.-M., Rantapelkonen, J., & Hirvelä, A. (2014). CASE UKRAINA 2014- Katsaus Venäjän informaatiotodankäyntiin Ukrainassa. *Tiede ja ase*, 72(1), Article 1. <https://journal.fi/ta/article/view/50803>
- Wiberg, M. (2014). Puolueryhmät eduskunnassa. Teoksessa T. Raunio & M. Wiberg (Toim.), *Eduskunta: Kansanvaltaa puolueiden ja hallituksen ehdoilla* (ss. 163–183). Gaudeamus.
- Wiesner, C., Haapala, T., & Palonen, K. (2017). *Debates, Rhetoric and Political Action: Practices of Textual Interpretation and Analysis*. Palgrave Macmillan UK.
- Xia, Y., Gronow, A., Kukkonen, A., Hsuan, T., & Kivelä, M. (2021). *Botit ja informaatiovaikuttaminen Twitterissä vuoden 2021 kuntavaaleissa – ELEBOT-2021-hanke*. Aalto University.
<https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/110387>